

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**BURSA İLİ GÜRSU İLÇESİNDEKİ MAHALLE
YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

Hakan ERTÜRK

BURSA – 2021

T.C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**BURSA İLİ GÜRSU İLÇESİNDEKİ MAHALLE
YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS

Hakan ERTÜRK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erol UZUN

BURSA – 2021

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Coğrafya Anabilim Dalı'nda 701740005 numaralı Hakan ERTÜRK'ün hazırladığı "Bursa İli Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 07/07/2021 günü, 13.00-16.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Erol UZUN

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Prof. Dr. Serhat Zaman

Bursa Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Adnan Alkan

Siirt Üniversitesi

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 18/06/2021

Tez Başlığı / Konusu: Bursa İli Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 106 sayfalık kısmına ilişkin, 18/06/2021 tarihinde şahsım tarafından *TURNİTİN* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezin benzerlik oranı %11'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

18.06.2021

Adı Soyadı: Hakan ERTÜRK
Öğrenci No: 701740005
Anabilim Dalı: Coğrafya
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Erol UZUN
18.06.2021

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Bursa İli Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntılarda kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

17.06.2021

Adı Soyadı:	Hakan ERTÜRK
Öğrenci No:	701740005
Anabilim Dalı:	Coğrafya
Statüsü:	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Hakan ERTÜRK
Üniversite: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim/Anasanat Dalı: Coğrafya Anabilim Dalı
Tezin Niteliği: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı: 2021 XIV + 114 sf.
Mezuniyet Tarihi: 07.07.2021
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Erol UZUN

BURSA İLİ GÜRSU İLÇESİNDEKİ MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Bu çalışmada Bursa'nın Gürsu ilçesinin mahalle yerleşmelerinin mekânsal analizi kapsamında kırsal ve kentsel mahallelerin fiziki, beşeri ve iktisadi farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu farklılıklar karşılıklı ilgi, dağılım ve nedensellik ilkelerine bağlı kalınarak objektif bir şekilde analiz edilmiştir. Bunun yanı sıra ekonomik anlamda mahallelerin öne çıkan özellikleri, demografik yapılarının değişimi, tarım ve hayvancılıkta yaşanan değişimler, detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir. Bu analizin temel amacı Gürsu mahallelerinin beşeri yapısını daha detaylı bir biçimde idrak etmek ve gelecekte Gürsu'nun, kendi yapısına ve çevresine olan olumlu ve olumsuz etkilerini mekânsal analiz perspektifinde değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Gürsu ilçesinin iklim ve yer şekilleri gibi fiziki unsurları genel olarak değerlendirilmiş, daha sonra ise bu fiziki unsurlar üzerindeki nüfus, göç, yerleşme, tarım, hayvancılık, sağlık, ulaşım ve ekonomik faaliyetler gibi beşeri unsurlar mahalle bazlı incelenmiştir. Çalışmanın alanını oluşturan Gürsu ilçesi, beşeri ve iktisadi olarak farklı özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Özellikle nüfus hareketlerinin çok yoğun bir şekilde gerçekleşmesi sebebiyle ilçede bazı yerleşme sorunları ortaya çıkmıştır. Gürsu ilçesine yapılan göçler, özellikle kent içinde kalan mahallelerde çarpık kentleşme, altyapı düzensizliği ve sosyal-kültürel meselelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Zafer, İstiklal, Yenidoğan ve Kurtuluş mahalleleri kent içinde kalarak çok kısa sürede büyük bir değişim geçirmiştir. Şehirleşmenin tarım arazilerine doğru ilerlemesi Hasanköy, Ağaköy ve Canbazlar gibi kırsal mahallelerinin tarımsal faaliyetlerini tehdit etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bursa, Gürsu, coğrafya, yerleşme coğrafyası, mekânsal analiz

ABSTRACT

Name and Surname: Hakan ERTÜRK
University: Bursa Uludağ University
Institution: Institute of Social Sciences
Field: Geography Department
Degree Awarded: Master's Thesis
Page Number: 2021 XIV + 114 pages.
Degree Date: 07.07.2021
Supervisor: Dr. Erol UZUN

SPATIAL ANALYSIS OF NEIGHBORHOOD SETTLEMENTS IN GÜRSU DISTRICT, BURSA

In this study, within the scope of the spatial analysis of the neighborhood settlements of the Gürsu district of Bursa, the physical, human and economic differences of the rural and urban neighborhoods were displayed. These differences were analyzed objectively by adhering to the principles of mutual interest, distribution and causality. Additionally, the prominent features of the neighborhoods in economic terms, the change in their demographic structures, the changes in agriculture and animal husbandry were evaluated in detail. The main purpose of this analysis is to understand the human structure of Gürsu neighborhoods in more detail and evaluate the positive and negative effects of Gürsu on its own structure and environment in the future from the perspective of spatial analysis. For this purpose, firstly, the physical elements of Gürsu district such as climate and landforms were evaluated in general, and then the human factors such as population, migration, settlement, agriculture, livestock, health, transportation and economic activities on these physical elements were examined on a neighborhood basis. Gürsu district, which constitutes the field of the study, has different human and economic characteristics. Especially due to the intense population movements, some settlement problems have arisen in the district. The immigration to Gürsu district has led to the emergence of unplanned urbanization, infrastructure disorder and social-cultural issues, especially in the neighborhoods within the city. Zafer, İstiklal, Yenidoğan and Kurtuluş neighborhoods remained within the city and have undergone a great change in a very short time. The progress of urbanization towards agricultural lands threatens the agricultural activities of rural neighborhoods such as Hasanköy, Ağaköy and Canbazlar.

Key Words: Bursa, Gürsu, geography, settlement geography, spatial analysis

ÖN SÖZ

Eratosthenes'ten Biruni'ye, Kopernik'ten Sırrı Erinç'e kadar tüm coğrafyacı düşünürler insanı doğadan, doğayı insandan bağımsız düşünmemiştir. Evrenin gizemini coğrafya bilimiyle anlamlı hale getirmeye çalışan değerli bilim insanlarından ve onların eserlerinden yararlanarak ben de küçük bir çalışma ile coğrafya bilimine katkıda bulunmak istedim ve bu çalışmayı hazırladım.

Yüksek lisans tezime sağlamış oldukları büyük katkı ve yol gösterici tutumlarından dolayı Doç Dr. Adnan ALKAN'a ve Prof. Dr. Serhat ZAMAN'a, yüksek lisans eğitimimde akademik gelişimime katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Nilgün ZAMAN'a, Prof. Dr. Bayram ÇETİN'e, gerek arazi çalışmasında gerekse görüşlerinden yararlanmada yardımını esirgemeyen sevgili ağabeyim Coşkun YILMAZ'a, tezimin bazı bölümlerinde verdiği nitelikli yardımlarıyla yanımda olan Arş. Gör. Muhammed KÖK'e, coğrafya bilimini bana sevdiren, lisans eğitimimde bana yol gösteren Prof. Dr. Selver ÖZÖZEN KAHRAMAN'a, Prof. Dr. Vedat ÇALIŞKAN'a, Prof. Dr. Murat TÜRKEŞ'e ve Prof. Dr. Ahmet Evren ERGİNAL'a teşekkürlerimi sunarım.

Coğrafya bilimi için mücadele eden ve bizler için çok güzel izler bırakan değerli hocalarım Prof. Dr. Telat KOÇ ve Prof. Dr. Cengiz AKBULAK'ın önlerinde saygıyla eğilir, şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın mevcut duruma gelmesinde bilgisini ve emeğini esirgemeyen, yüksek lisans eğitimim boyunca fikirlerini, yapıcı eleştirilerini ve katkılarını eksik etmeksizin bana sunan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Erol UZUN'a en derin duygularıyla teşekkür ederim.

Ve her zaman yanımda olan sevgili annem Sevim ERTÜRK'e, kıymetli babam Ali ERTÜRK'e, fikirleriyle bana büyük katkı sağlayan ağabeyim Harun ERTÜRK'e ve tüm varlığıyla yanımda olan Nurten KARACA'ya şükranlarımı sunarım.

Hakan ERTÜRK

2021

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
HARİTALAR LİSTESİ.....	xii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE BAŞLICA COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ	1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	4
3. COĞRAFYADA VE KALKINMA PLANLARINDA MEKÂNIN VE MEKÂNSAL ANALİZLERİN ÖNEMİ	6
4. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	8

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL FİZİKİ VE BEŞERİ ÖZELLİKLERİ ...	12
1.1. GENEL FİZİKİ ÖZELLİKLER	12
1.2. GENEL BEŞERİ ÖZELLİKLERİ	15

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜRSU İLÇESİNDEKİ MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	19
2.1. JEOLojİK YAPIYA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	19
2.2. YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	21

2.3. EĞİM DEĞERLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	26
2.4. HİDROGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	28
2.5. TOPRAK ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	32
2.6. YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	35
2.6.1. Kır-Kent Özelliği	36
2.6.2. Yerleşme Dokusu.....	40
2.6.2.1. Ericek Mahallesi.....	41
2.6.2.2. Dışkaya Mahallesi.....	42
2.6.2.3. Karahıdır Mahallesi.....	42
2.6.2.4. İğdir Mahallesi	43
2.6.2.5. Kazıklı Mahallesi	43
2.6.2.6. Kumlukalan Mahallesi	44
2.6.2.7. Ağaköy Mahallesi	45
2.6.2.8. Canbazlar Mahallesi.....	45
2.6.2.9. Hasanköy Mahallesi	46
2.6.2.10. Adaköy Mahallesi	46
2.6.3. Hane Sayısı	47
2.6.4. Hane Halkı Büyüklüğü	49
2.7. NÜFUS ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	50
2.7.1. Nüfus Miktarı.....	50
2.7.2. Nüfus Yoğunluğu.....	56
2.8. EĞİTİM İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	62
2.9. SAĞLIK İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	65
2.10. EKONOMİK FAALİYETLERE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	67

2.10.1. Tarımsal Özelliklere Göre Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi.....	68
2.10.2. Hayvancılık Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi	84
2.10.3. Sanayi ve Ticaret Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi	87
2.10.4. Turizm Çekicilikleri ve Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi	91
2.11. ULAŞIM İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ.....	96
2.12. İŞLENEN SUÇ TÜRÜ VE SUÇ SAYISINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	100
2.13. ARAZİ KULLANIM DURUMUNA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ	104
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
KAYNAKLAR	110
ÖZGEÇMİŞ.....	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Gürsu İlçesinin İklim Verileri (1991-2020)
Şekil 2: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Dağılımı
Şekil 3: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Nüfus Piramidi
Şekil 4: Yükselti Basamaklarına Göre Kırsal Mahalleler
Şekil 5: Mahallelere Göre Yükseltinin Değişimi
Şekil 6: Mahalle Yerleşmelerine Göre Toprak Grupları
Şekil 7: 2020 Yılı İtibariyle Hane Halkı Büyüklüğünün Mahalle Bazında Dağılımı
Şekil 8: Yıllara Göre Gürsu İlçesinde Nüfus Miktarının Değişimi (1990-2020 Yılları)
Şekil 9: 2020 Yılı İtibariyle Bursa İline Bağlı İlçelerin Nüfus Miktarları ve Nüfus Artış Oranları
Şekil 10: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Yıllara Göre Nüfus Miktarı
Şekil 11: Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları
Şekil 12: Bazı Nüfus Verilerinin Gürsu İlçesi, Bursa İli ve Türkiye Geneline Göre Durumu
Şekil 13: Gürsu İlçesinde Yer Alan Okulların Derslik Sayıları
Şekil 14: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinde Bulunan Okul Sayıları
Şekil 15: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinde Yer Alan Sağlık Ocakları
Şekil 16: Gürsu İlçesindeki Mahallelerin Tarıma Uygunluk Koşulları ve Tarım Yapılabilme Durumları
Şekil 17: Toplam Tarım Arazisine Göre Tarlaların Kullanım Şekilleri
Şekil 18: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesindeki Tarım Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı
Şekil 19: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Arazi Kullanım Durumu
Şekil 20: Gürsu İlçesi Mahallelerinde Tarım Alanlarının Kullanım Şekli
Şekil 21: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesi Arazilerinin Mahalleler Bazında Kullanılış Biçimi
Şekil 22: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesindeki Tarım Alanlarının Sulanma Durumları
Şekil 23: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesi Mahallelerinin Tarımsal Nüfus Yoğunlukları
Şekil 24: Gürsu İlçesindeki Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı
Şekil 25: Gürsu İlçesindeki Mahallelerinde Hayvancılık Faaliyetlerinin Dağılışı
Şekil 26: Gürsu'da Bulunan Kuruluşlarının Dağılımı
Şekil 27: Alternatif Turizm Türleri ve Başlıca Turistik Faaliyetler
Şekil 28: Mahallelerin İlçe Merkezine Uzaklıkları
Şekil 29: İlçe Merkezinde Yer Alan Mahalle Yerleşimlerinde İşlenen Suçlar ve Sayıları
Şekil 30: Toplam Tarım Arazisine Göre Tarlaların Kullanım Şekilleri

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Gürsu İlçesi Lokasyon Haritası

Harita 2: Araştırma Sahasının Topografya Haritası

Harita 3: Gürsu İlçesi Mahallelerinin Lokasyon Haritası

Harita 4: Gürsu İlçesi ve Yakın Çevresinin Jeolojik Yapısı

Harita 5: Araştırma Sahasının Genel Topografik Görünümü

Harita 6: Mahallelere Göre Eğim Değerleri

Harita 7: Gürsu ve Çevresinin Hidrografik Yapısı

Harita 8: Kır-Kent Özelliklerine Göre Mahalle Yerleşmelerinin Dağılımı

Harita 9: Dokularına Göre Mahalle Yerleşmelerinin Dağılışı

Harita 10: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Hane Sayılarına Göre Dağılışı

Harita 11: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Dağılışı

Harita 12: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Nüfus Miktarına Göre Dağılışı

Harita 13: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Nüfus Yoğunluğu

Harita 14: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Yüz Ölçümleri

Harita 15: Gürsu Mahallelerinin Ulaşım Ağı Haritası

Harita 16: Mahallere Göre Suçun Türleri

Harita 17: Gürsu İlçesi'nde Arazi Kullanım Durumu

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Fotoğraf 1:** İpekyolu Mahallesi TOKİ Yerleşmeleri
Fotoğraf 2: Gürsu İlçesinin İç Kısımlarından Geçen Bir Su Kanalı
Fotoğraf 3: Ericek Göleti ve Çevresinde Kurulmuş Olan Adrenalin Park
Fotoğraf 4: Ağaköy Mahallesi'ndeki Alüvyal Topraklarda Armut Tarımı
Fotoğraf 5: Ericek Kırsal Mahallesi'ndeki Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları
Fotoğraf 6: Gürsu Toki Konutları, İpekyolu Uydukent Mahallesi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 7: Ericek Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı.(Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 8: Dışkaya Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 9: Karahıdır Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 10: İğdir Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 11: Kazıklı Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 12: Kumlukalan Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 13: Ağaköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 14: Canbazlar Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 15: Hasanköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı.(Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 16: Adaköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)
Fotoğraf 17: Ağaköy Mahallesi'nde Yer Alan Çeşme Üzerinde Bir Armut Heykeli
Fotoğraf 18: İğdir Mahallesi'nin Güneyinde Yer Alan Bir Sera Alanı
Fotoğraf 19: Kumlukalan Mahallesi'ndeki Meyve Bahçelerinden Bir Görünüm
Fotoğraf 20: Armut Hasadı Nedeniyle Gelen Mevsimlik İşçiler
Fotoğraf 21: Ağaköy'de Toplanan Armutların Soğuk Hava Depolarına Taşınması
Fotoğraf 22: Ağaköy Mahallesi'ndeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Soğuk Hava Tesisleri
Fotoğraf 23: Ericek Mahallesi'nde Kıl Keçisi Yetiştiriciliği
Fotoğraf 24: İpekyolu Mahallesi'nde Yapılan Arıcılık Faaliyeti
Fotoğraf 25: Ericek Tepesinden Ericek Göleti'nin Görünümü
Fotoğraf 26: Ericek Göleti Kenarındaki Ekstrem Spor Alanı Adrenalin Park
Fotoğraf 27: 21. Gürsu Kültür Sanat ve Armut Festivali
Fotoğraf 28: Tarihi Butik Otel
Fotoğraf 29: Ağaköy Mahallesi'nde Toplanan Armutların Soğuk Hava Deposuna Götürülmesi
Fotoğraf 30: Kumlukalan Mahallesi'ni Diğer Mahallelere Bağlayan Ara Yol

KISALTMALAR LİSTESİ

AGE:	Adı Geçen Eser
CBS:	Coğrafi Bilgi Sistemleri
COVID:	Yeni Koronavirüs Hastalığı
CSA:	Kışı Ilık Yazı Çok Kurak İklim Tipi (Akdeniz İklimi)
cT:	Kontinental Tropikal
DA:	Dekar
GIS:	Geographic Information System
GSMH:	Gayrisafi Millî Hasıla
GÜSAB:	Gürsu Organize Sanayi Bölgesi
MEB:	Millî Eğitim Bakanlığı
MGM:	Meteoroloji Genel Müdürlüğü
MÖ:	Milattan Önce
mP:	Maritim Polar
MTA:	Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OSB:	Organize Sanayi Bölgesi
ÖSYM:	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TKDK:	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TOKİ:	Toplu Konutlar İdaresi Başkanlığı
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE BAŞLICA COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

15 mahallesi bulunan Gürsu'nun eski adı Susıgırlık'tır ve bugünkü adını 1931 yılında almıştır. Yakın çevrede başka Susıgırlık adında köyler de olduğu için bazı karışıklıklar görülmüştür. Hatta başka köylerle karışmasını diye Gürsu'ya Kebirsusurluk da denilmiştir. 1936 yılında devrin valisi Şefik Soyer, öğretmen Muazzez Kutlay'ın bol su kaynağı olduğunu düşünerek önerdiği Gürsu adını benimsemiş ve buraya Gürsu adını vermiştir.¹

Bursa'nın Yıldırım ilçesine bağlı bir bucak iken, 9 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı kanunla ilçe statüsü kazanmış, Ekim 1991 tarihinde kuruluş işlemlerini tamamlayarak ilçe idari statüsü kazanmıştır. İlçenin doğal sınırlarını kuzeyde Katırlı Dağları, güneyde ise Bursa Ovası oluşturmaktadır.

Bursa'da yerleşim yerleri ekseriyetle dağ eteklerinde, vadilerde, su kaynakları yakınında ve ovalarda kurulmuştur.² Araştırma sahasını oluşturan Gürsu ilçesi, Güney Marmara Bölümü'nde, Bursa ovasında yer almaktadır. 29° doğu boylamında, 40° kuzey enleminde yer alan ilçenin kuzey sınırında Gemlik, batı sınırında Osmangazi ve Yıldırım, doğu sınırında Kestel ilçesi yer almaktadır. İlçenin doğu-batı ekseninden Gölbaşı Gölü'ne bağlanan kurutma kanalı geçmektedir. Araştırma sahasının güney sınırını Ankara Yolu çizmektedir. Kuzey sınırını ise Gemlik ve Orhangazi ilçelerinin kesiştiği yerde bulunan Katırlı Dağları oluşturmaktadır.

¹ Ahmet Vardar, Dünden Bugüne Gürsu ve Selanik Mübadilleri, 2018, s. 1.

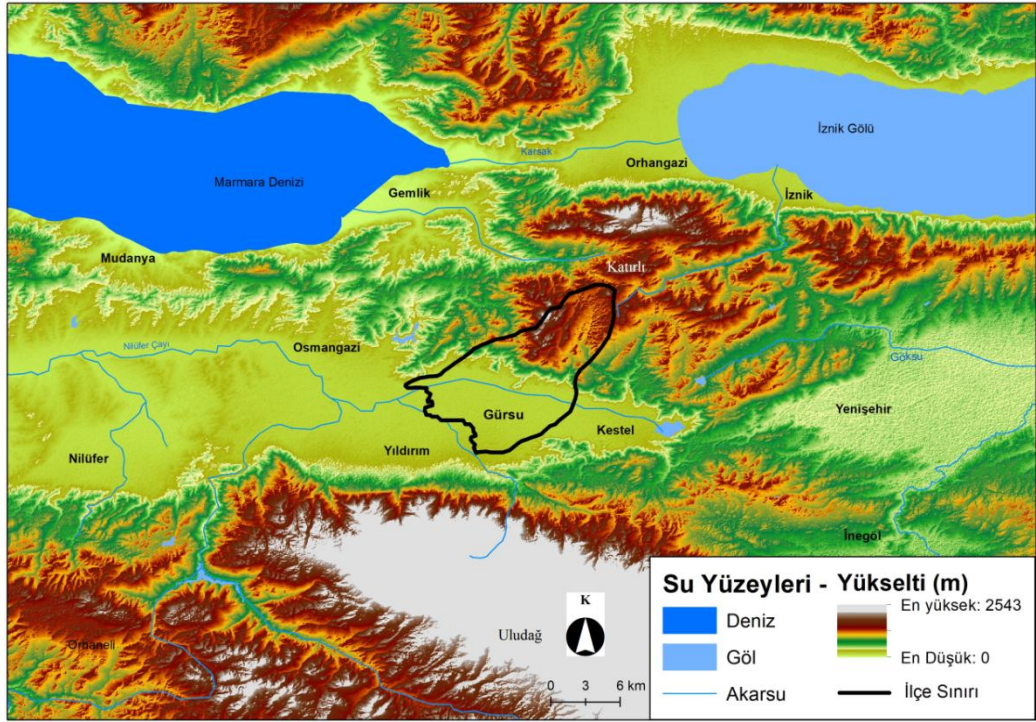
² Güner Köpük, Bursa Ovası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, (Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s. 5.

Harita 1: Gürsu İlçesi Lokasyon Haritası

Genellikle düz bir ovada kurulmuş olan ilçenin kuzey kısımları görece dağlıktır ve engebeli bir topografyaya sahiptir. Deniz seviyesinden ortalama yükseltisi 100 metre olan ilçenin en düşük yeri 90 metre, en yüksek yeri ise 1107 metredir. 118 km²'lik alana sahiptir. İlçede eğim değeri %5 civarındadır ve genel itibariyle güneyden kuzeye doğru gidildikçe artar.³

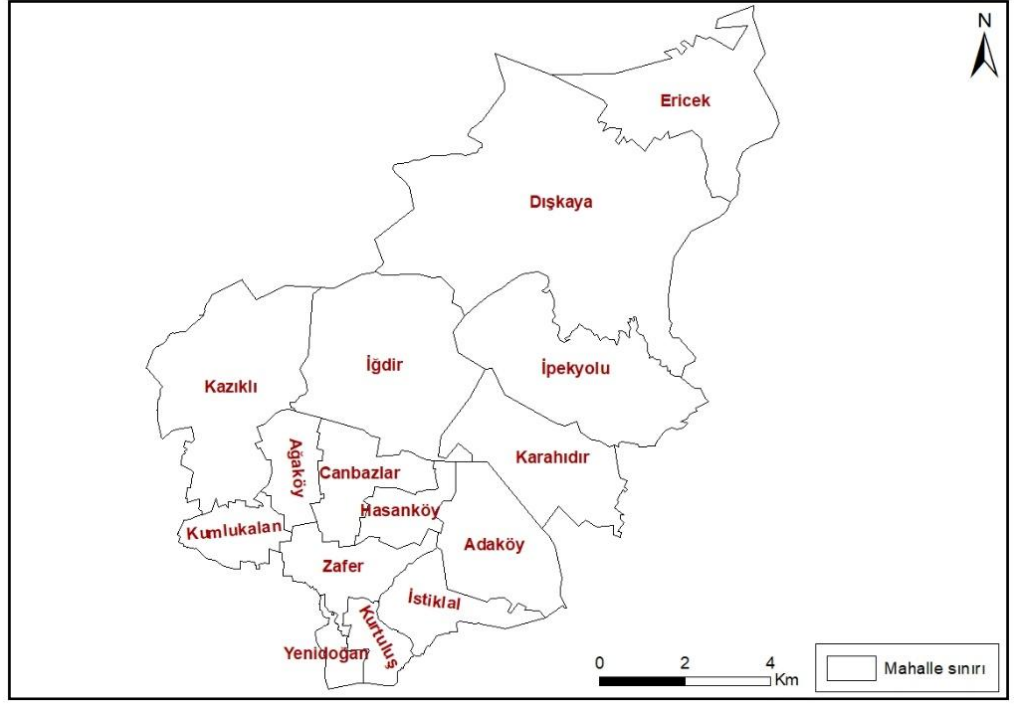
³ Gökçe Demir, Gürsu (Bursa) Yerleşim Alanındaki Temel Zeminin Jeo-mühendislik Özelliklerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Kullanılarak Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2013, s. 8.

Harita 2: Araştırma Sahasının Topografya Haritası

Araştırma sahasının topografya haritası incelendiğinde ilçenin kuzeyi ve güneyi iki büyük dağ kütleleri olduğu görülmektedir. Gürsu'nun en önemli denilebilecek özelliği de bu dağ kütlelerinin arasında bulunan verimli ovalarıdır. Bu alan cumhuriyetin kuruluşuna kadar Nilüfer'in kolları olan Aksu ve Deliçay'ın bataklık haline getirdiği bir araziydi. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Devlet Su İşleri aracılığıyla bataklıkların bir kısmı kurutuldu. Daha sonraki süreçte ise verimli tarım arazileri oluştu.

İlçede 1'i uydukent yerleşmesi, 10'u kırsal mahalle ve 4'ü de kentsel mahalle yerleşmesi olmak üzere toplamda 15 mahalle vardır. Türkiye'de 2014 yılından itibaren büyükşehir sınırları içerisinde yer alan tüm köy yerleşmeleri idari açıdan mahallelere dönüştürülmüştür. Bu sebeple fonksiyon olarak gerçekte köy yerleşmesi olan bazı yerleşim yerlerinden, bu çalışmada kırsal mahalle olarak bahsedilmektedir. İlçenin güneyinde kentsel mahalle olarak kurulmuş Yenidoğan, Kurtuluş, İstiklal ve Zafer mahalleleri yer almaktadır. Kent içerisinde yer alan bu dört mahalle dışında kalan ve bunların kuzeyinde bulunan kırsal mahalleler ise şunlardır; Adaköy, Hasanköy, Canbazlar, Ağaköy, Kumlukalan, Kazıklı, İğdir, Karahıdır, Dışkaya ve Ericek. İpekyolu Mahallesi ise bir uydukent projesidir (Harita 3).

Harita 3: Gürsu İlçesi Mahallelerinin Lokasyon Haritası

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmada, Bursa'nın Gürsu ilçe sınırları içerisinde yer alan mahalle yerleşmelerinin mekânsal analizi üzerinde durulmuştur. 15 mahallesi bulunan Gürsu ilçesinin mahalleler bakımından farklı fonksiyonlara sahip olması, bu fonksiyonların nasıl ortaya çıktığı ve nelere sebep olduğu analiz edilmiştir. Mahallelerin beşeri özelliklerinin doğal unsurlardan nasıl etkilendiği ve yine bu beşeri unsurların doğal unsurları nasıl etkilediği, ekonomik anlamda öne çıkan özellikleri, demografik yapısının değişimi gibi özellikleri detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Bu analizin temel amacı geçmişten günümüze Gürsu'nun mahalle yerleşmelerini daha detaylı bir biçimde ele almak ve gelecekte Gürsu'nun mahalle yerleşmelerinin, kendi yapısına ve çevresine olan olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirmektir. Bu amaç kapsamında öncelikle Gürsu ilçesinin iklimi, bitki örtüsü, hidrografik yapısı ve yer şekilleri gibi fiziki unsurları değerlendirilmiş, daha sonra ise bu fiziki unsurlar üzerindeki nüfus, göç, yerleşme ve ekonomik faaliyetler gibi beşeri unsurlar mahalle yerleşmeleri bazında değerlendirmeye alınmıştır. Her mahalle yerleşmesinin yeri belirlenmiş, bu mahallelerin Gürsu ilçesine olan katkıları, buldukları konum, çevresinden nasıl etkilendikleri ve çevresini nasıl etkiledikleri ile ilgili sentez çalışması yapılmıştır.

İlçedeki bazı mahallelerin özellikle meyve ve sebze ürünleri bakımından öne çıkması, önemli turizm değerlerinin ön plana çıkması, tarihi ve kültürel varlıklar, ilçenin Bursa ekonomisindeki önemini ve payını artırmıştır. Bu çalışmada Gürsu ilçesi genelden özele ele alınmış ve mahalle yerleşmelerinin mekânsal analizi yapılmıştır.

Gürsu ilçesindeki mahalle yerleşmelerinin olumlu ve olumsuz özelliklerinin tespit edilebilmesi için araştırma sahasının doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri analiz edilmiştir. Bu araştırma çalışmasında, Gürsu mahallelerinin tüm bu özellikleri irdelenmiş ve bazı çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda birtakım sorulara cevap aranmıştır. Bu sorulardan bazıları ise şunlardır:

- Araştırma sahasındaki mahalle yerleşmelerinin fiziki çevre özellikleri ve yapısı nelerden oluşmaktadır?
- Mahalle yerleşmelerinin genel olarak kırsal mahalle ve kentsel mahalle olarak ayrılmasına sebep olan durumlar nelerdir?
- Gürsu ilçesindeki mahalle yerleşmelerinin demografik yapısında, geçmiş zamandan bu yana, ne gibi değişimler olmuştur?
- Gürsu'ya doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin temel sebepleri nelerdir?
- Gürsu ilçesinin kentsel mahalle yerleşmelerine doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin olumlu ve olumsuz sonuçları nelerdir?
- Gürsu'daki bazı kırsal mahallelerde üretilen ticari meyve ürünlerinin Bursa ve ülke ekonomisine katkısı nedir? Bu katkının daha da artırılması için söz konusu kırsal mahalle yerleşmelerinde ne gibi çalışmalar yapılabilir?
- Gürsu ilçesindeki mahalle yerleşmelerinde eğitim, sağlık, ulaşım ve turizm olanakları hangi durumdadır ve geliştirilmesi için neler yapılabilir?

Bu amaçlar doğrultusunda araştırma sahası ile ilgili bütün yazılı kaynaklar araştırılmış ve saha çalışması da yapılarak veriler detaylı bir biçimde toplandı. Haritaların oluşturulmasında Coğrafi Bilgi Sistemleri (GIS), ArcGis programı

kullanıldı. İklim verileri Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünden, nüfus verileri ise TÜİK'ten ve Gürsu ilçesine bağlı resmi kurumlardan alındı. Bunun yanı sıra; ilçenin asayışı ile ilgili bazı veriler Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğünden, ilçedeki hastane ve sağlık ocağı verileri Gürsu İlçe Sağlık Müdürlüğünden, ilçedeki okul, öğrenci, derslik sayısı Gürsu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden, nüfus ve hane halkı ile ilgili veriler ise Gürsu Kaymakamlığı ve Gürsu İlçe Nüfus Müdürlüğünden ve mahalle bazında kullanılan verilerin bazıları ilçedeki mahalle muhtarlıklardan alındı.

Araştırma sahasıyla ilgili verilere görsel zenginlik katma amacıyla haritalar ve grafikler ile araştırma sahasına ait bazı fotoğraflar ve tablolar hazırlandı. Jeoloji haritalarının hazırlanmasında MTA Yerbilimleri Harita Görüntüleyici online sayfasında yer alan uydu verilerinden faydalandı. Gezi-gözlem yöntemi uygulanarak saha çalışması yapıldı.

3. COĞRAFYADA VE KALKINMA PLANLARINDA MEKÂNIN VE MEKÂNSAL ANALİZLERİN ÖNEMİ

Coğrafya kelime olarak geo (yer) ve graphien (tasvir) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu haliyle coğrafya yerin tasvir edilmesi anlamına gelmektedir.⁴ Mekânsal analiz ise coğrafyanın tanım gereği bu bilimin temelini oluşturur. Coğrafya bilimi mekân olmaksızın düşünülemez.

Mekân ne kadar çok incelenir ve ne kadar iyi ele alınır, mekânda gerçekleşen olaylar, mekânın değişmesi ve başka bir mekânın üretimi sonucu ortaya çıkan çatışmalar o kadar iyi kavranır.⁵

Mekânı anlamının en iyi yolu o mekânda bulunmak, o mekân üzerine düşünmek ve o mekânı yaratan, o mekânın sonucu olan olay ve olguları incelemektir. Mekânsal analiz çalışmalarının temelini, insan ve çevre ilişkileri ile beşeri faaliyetlerin doğayla uyumunu açıklama gayreti oluşturur. Bu insan ve çevre etkileşimi, coğrafya bilimi açısından mekânın analiz edilmesini zorunlu kılmıştır.

İnsan ve çevre etkileşiminin analiz edilmesinde coğrafyacıların rolü çok büyüktür. Coğrafyacılar, insanlarla çevreyi birbirine bağlayan görünür mekânsal

⁴ Hayati Doğanay; Serkan Doğanay, *Coğrafya'ya Giriş*, Pegem Akademi, Ankara, 2015, 12. Baskı, s. 9.

⁵ Henri Lefebvre, "Mekânın Üretimi", çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014. s. 390.

ilişkiler kargaşası içinde bir düzen arayışındadır ve bu yüzden de çok çeşitli bakış açılarına ihtiyaç duyar.

Mekânsal analiz yapmanın birçok yolu vardır. Arazi çalışmaları, uydu görüntüleri ve topografyayı haritalandırma bunlardan bazılarıdır. Günümüzde mekânsal analiz çalışmalarının önemli araçlardan biri Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)'dir. CBS, karmaşık yapıdaki birtakım mekânsal veriyi çözmek için geliştirilmiş bir bilgisayar programıdır.

CBS'yi yeryüzüne ait bilgileri belirli bir amaca yönelik olarak toplama, bilgisayar ortamında depolama, sorgulama, analiz etme ve görüntüleme gibi işlemlere olanak sağlayan bir bilgisayar sistemi olarak tanımlamak mümkündür. Bu sistemin genellikle yazılım ve donanımdan oluştuğu kanaati hâkim olmasına rağmen, CBS'nin temelini oluşturan veriler elde edilmediği sürece, sistemin hiçbir şey yapamayacağı bilinmelidir. Bununla birlikte CBS'yi kullanabilecek nitelikli personel yine sistemin vazgeçilmez unsurlarından biridir.⁶

CBS'nin temel amacı, birtakım coğrafi sorgulamalarda, teknolojinin de yardımıyla, edinilmiş verileri bilgisayar ortamına aktarmak ve bu verilerden ortaya çıkan görüntülerin yorumlanmasını sağlamaktır. Örneğin; Covid-19 pandemisinde pozitif vakaların bulunduğu lokasyonlar Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmiş ve CBS temelli programlardan faydalanarak pozitif vakaların bulunduğu lokasyonlarda bireylerin bulunmaması hedeflenmiştir.

Bölgesel kalkınma politikaları ise genel olarak ülkelerin ya az gelişmiş ya da gelişmemiş bölgelerine uygulandıkları gibi bazı özel bölgelere yönelik özel bölgesel kalkınma politikaları veya projeleri de hazırlanmaktadır. Bölgesel kalkınma projeleri; genel politikaların yanı sıra sadece hazırlanan bölgeye yönelik birtakım fiziki, ekonomik ve sosyal planlamalar yaparak bölgenin gelişmesi için uygulanan araçların bir bütün halinde ve tutarlılıkla ele alınmasını sağlamaktadır.⁷

Bu çalışmada da Gürsu ilçesindeki mahalle yerleşmeleri, fonksiyonel özelliklerinin öne çıkarılması ve bu işlevlerin kullanılabilir olması açısından mekânsal

⁶ Vahap Tecim, "Coğrafi Bilgi Sistemleri Harita Tabanlı Bilgi Yönetimi", 1. Baskı, Renk Form Ofset Matbaacılık Ltd. Şti, 2008, Ankara s. 51.

⁷ Sevinç Haktan, Bölgesel Kalkınma Sorunları: Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Çanakkale: 2011, s. 9.

olarak analiz edilmektedir. Özellikle tarımda ve sanayide yavaş yavaş öne çıkmaya başlayan Gürsu ilçesinin bazı mahallelerinin mekânsal analizi, gelecekte bu ilçe ve mahallelerin hangi yönde bir değişime uğrayacağına, ilçenin kalkınabilmesi noktasında nasıl bir fayda sağlayacağına da ışık tutacaktır.

4. ARAŞTIRMA SAHASI İLE İLGİLİ DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Gürsu ilçesi, mahalleleri ve çevresi ilgili daha önce yapılan çalışmaların odak noktası tarımsal faaliyetlerdir. Bunun yanı sıra demografik ve kronolojik olarak değerlendirilen monografya çalışmaları da yapılmıştır. Araştırma sahası ile ilgili yapılan çalışmalar kronolojik olarak aşağıda belirtilmiştir.

Murat (1991), “Bursa Ovası’nda Tarımsal Alan Kaybı” adlı çalışmasında Bursa Ovası üzerindeki çevre kirliliği, tarım alanlarının amaç dışı kullanımları, ekstrem iklim koşulları ve doğal-yapay faktörler üzerinde durulmuştur. Özellikle şehirleşmenin hız kazandığı yıllarda yapılan bu çalışma geçmişte Bursa ve Bursa Ovası’nın nasıl bir durumda olduğunu, geleceğe nasıl bir şekilde geldiğini de göstermektedir.

Köpük (2003), “Bursa Ovası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi” adlı bu çalışmasında Katırlı Dağları ile Uludağ arasında kalan ve Gürsu ilçesini de kapsayan Bursa Ovası’nı çalışmıştır. Geçmiş jeolojik zamanlarda Bursa’nın nasıl bir yapı içerisinde olduğunu ortaya koyan bu çalışmada aynı zamanda menderes yeniği diklikleri, sürempoze boğaz, akarsu taraçaları ve burun seti depoları gibi jeomorfolojik şekillerin de varlığını tespit edilmiştir.

Erdoğan (2005), “Katırlı Dağı’nın Bursa Florası” adlı çalışmasında çalışma sahasının Türkiye Florasındaki kareleme sistemine göre A2 (A) karesinde yer aldığı saptanmış ve çalışma sonucunda 88 familya ve 331 cinse ait 634 takson saptanmıştır. Gürsu ilçesine ait Dışkaya, Ericek, İğdir ve Kazıklı kırsal mahallelerinden bitki toplanmıştır.

Yılmaz (2007), “Yenişehir Havzasının (Bursa) Neotektonik Özellikleri ve Jeolojik Gelişimi” adlı çalışmasında, Kuzey Anadolu Fay hattının güney kolunun bulunduğu Marmara Bölgesi’nin güneydoğusundaki Bursa ilinin ve özellikle Yenişehir

havzasının jeolojik gelişimini ortaya koymuştur. Bu çalışmada Gürsu ilçesinde gerçekleşen 3 adet tarihsel depremden söz edilmiş ve bir şekilde üzerinde gösterilmiştir.

Ertürk (2008), “Bursa Ovası ve Çevresinin Ziraat Hayatı” adlı çalışmasında Bursa Ovası ve çevresinin ziraat hayatına etki eden doğal çevre özellikleri ile beşeri coğrafya faktörlerini incelemiştir. Dağılışı, nedensellik ve ilgi-bağıllık ilkeleri çerçevesinde 1970’lerde başlayan Bursa’daki sanayileşme sürecine bağlı olarak plansız şehirleşme hareketleri, arazi kullanımı, verimli tarım alanlarının yok edilmesi gibi konular işlenmiştir.

Akbulak ve Çalışkan (2010), “Bursa Kentine Yönelik Göçlerin Gecekondulaşma Sürecine Etkileri: Uludağ Yamaçlarında Gecekondu” adlı çalışmasında sanayi etkinliklerinin yoğun olduğu kentlerde göçlerin ve hızlı nüfus artışının sebep olduğu problemler Uludağ yamaçlarındaki gecekondu örneklem alınarak analiz edilmiştir. Uludağ etekleri boyunca 20 km²’lik bir hat boyunca yayılım gösteren gecekondulaşma hattı çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu gecekondulaşma faaliyetlerinde dönemsel göçlerin etkisi üzerinde durulmuştur.

Turan (2010), “Bursa İli Alüviyal Tarım Topraklarının Verimlilik Durumları ve Potansiyel Beslenme Sorunlarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında Bursa ilinin alüviyal tarım topraklarının verimlilik durumları ortaya konulmuş, 30 adet toprak örneği alınarak toprakların fiziksel ve kimyasal özellikleri analiz edilmiştir. Bursa ili alüviyal toprakları ve örnekleme noktaları dağılımı haritası analiz edilerek Gürsu’daki toprak yapısı hakkında fikir edinilmiştir.

Öztürk (2012), “Trafik Talep Yönetimi ve Gürsu İlçesinde Sürdürülebilir Ulaşım Planlaması” adlı çalışmasında Gürsu ilçesindeki yaya yolları, bisiklet yolları, ulaşım stratejileri, karayolları ağı, ulaşım yönetim metotlarının üzerinde durulmuştur. Bursa ilinin Gürsu ilçesinde sürdürülebilir bir ulaşım planı yapılması için öncelikli olarak trafik talep yönetiminin gerçekleştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Demir (2013), “Gürsu (Bursa) Yerleşim Alanındaki Temel Zeminin Jeo-Mühendislik Özelliklerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Kullanılarak Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında Gürsu ilçesinin jeolojik, jeofizik ve jeoteknik veri

tabanı oluşturulmuştur. Bu veriler coğrafi bilgi sistemleri aracılığıyla topografya, eğim, yer altı su seviyesi koşullarına göre haritalandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Kaplanoğlu (2013), “Bursa’nın Göç Tarihi” adlı çalışmasında Bursa’nın göçlerle kurulmuş bir kent olmasından ve Bursa’nın tarih içerisinde çok çeşitli nüfus hareketlerinden, çok çeşitli bölgelerden ve çok çeşitli uluslardan etkilenmesinden bahsetmiştir. Bunun yanı sıra Gürsu ilçesine doğru gerçekleşen nüfus hareketlerinin detaylı analizi yapılmıştır.

Gültuna (2015), “Gürsu-Bursa Fotovoltaik Güç Santralinin Simülasyonu; Teknoekonomik ve Çevresel Optimizasyonu” adlı çalışmasında yenilenebilir enerjinin daha az zaman harcaması ve daha fazla tasarruf elde edebilmesinde simülasyon yazılımlarının kullanımının öneminden bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra Gürsu’nun güneş enerjisi potansiyeli üzerinde detaylıca durulmuştur.

Çiftçi (2015), “Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Güneş Enerjisi Potansiyeli ve Yerel Yönetimlerde Kullanımının Swot Analizi: Bursa Gürsu Belediyesi” adlı çalışmasında günümüzün en temel sorunlarından biri olan enerji sorunu ele alınmıştır. Türkiye’nin ve Gürsu’nun güneş enerjisi potansiyeli değerlendirilmiştir ve bu potansiyelin yerel yönetimlerdeki kullanımının üzerinde durulmuştur.

Bahçalı (2015), “Artvinlilerin Göç Tercihlerinde Bursa’nın Yerinin Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Analizi” adlı çalışmasında Bursa nüfusunun yaklaşık %2’sini oluşturan Artvinlilerin Bursa’yı tercih etme sebepleri, Artvinlilerin Bursa’ya uyum süreçleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada Gürsu ilçesi üzerinden bir anket çalışması yapılmıştır. Özellikle Bursa ilinde Artvinlilerin Gürsu ilçesinde daha yoğun olarak görülmelerinin nedenleri sorgulanmıştır.

Erbek (2018), “Bursa İli Gürsu ve Kestel İlçelerindeki Meyve Üreticilerinin Pestisit Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında meyve üreticilerinin pestisit kullanımına yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Gürsu ve Kestel ilçelerinden rastgele bir biçimde 9 mahalleden 75 meyve üreticisi seçilmiş ve bu kişilerle anket çalışması yapılmıştır. Gürsu ilçesinin Ağaköy, Canbazlar, İğdir, Karahıdır ve Kazıklı kırsal mahallerindeki meyve üreticileri ile bire bir anket

uygulanmıştır. Meyve üreticilerinin kullandıkları pestisit oranı ile bu üreticilerin eğitim durumları arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Avcı (2018), “Gürsu (Bursa) Metropol İlçesinin Coğrafyası” adlı çalışmasında Gürsu ilçesinin genel olarak Bursa ve Türkiye ölçeğinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunun yanı sıra ilçenin bölge ekonomisine katkısı üzerinde durulmuş; ilçenin nüfus, tarım ve ticaret yapısı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Öncelikle çalışmanın birinci bölümünde ovalar ve tepelik alanlar belirlenmiş, daha sonra ise ilçenin genel olarak iklim elemanları olan sıcaklık, nem, yağış, basınç ve rüzgâr yapısı ele alınmıştır. Araştırma sahasının klimatolojik ve meteorolojik yapısından sonra hidrografik yapısına, toprak özelliklerine ve bitki örtüsüne değinilmiştir. Bu tez çalışmasının ikinci bölümünde ise beşeri çevre özellikleri üzerinde durulmuştur. Öncelikle nüfus, daha sonra ise göçler ilçe bazında genel olarak ele alınmıştır. Bu kısmın ardından yerleşme coğrafyasıyla ilgili ilçenin genel bir analizi yapılmıştır. Tezin üçüncü bölümünde ise araştırma sahasının ekonomik coğrafya özellikleri ele alınmış, tarım, hayvancılık, sanayi, ticaret, ulaşım, ormancılık ve turizm ilçe genelinde bir değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın genelinde doğal ve beşeri çevre özellikleri analiz ve sentez edilmiş, ekonomik ve sosyal durum ortaya konmaya çalışılmıştır. “Bursa İli Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi” adlı kendi çalışmamda ise bu tezden farklı olarak Gürsu ilçesi genel olarak ele alınmamış, Gürsu ilçesinin kentsel ve kırsal mahalleleri detaylı bir biçimde analiz edilmiş, her bir mahallenin kendi içerisinde mekânsal analizi yapılmıştır. Tüm doğal, beşeri ve ekonomik yapı mahalle bazında ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Bunların yanı sıra mahallelere göre işlenen suç türleri, mahallelere göre arazi kullanım durumları, mahallelere göre ulaşım imkânları, turizm çekicilikleri, sanayi ve ticaret yapısı gibi ekonomik yapıya dair detaylı bir analiz de yapılmıştır. Tarımıyla öne çıkan ilçenin hangi mahallelerinde, ne gibi tarım ürünlerinin yetiştirildiği de değerlendirilmiştir. Bunlara ek olarak bir uydu kent projesi olarak ortaya çıkan İpekyolu Mahallesi de detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Kentsel mahalleler olan İstiklal, Zafer, Kurtuluş ve Yenidoğan mahallelerinin fonksiyonları kendi içerisinde ele alınmış; kırsal mahalleler olan Kumlukalan, Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy, Adaköy, Kazıklı, İğdir, Karahıdır, Dışkaya ve Ericcek mahallelerinin de fonksiyonları kendi yapısı itibarıyla ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA SAHASININ GENEL FİZİKİ VE BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

1.1. GENEL FİZİKİ ÖZELLİKLER

Gürsu ilçesi jeolojik açıdan farklı formasyonlardan meydana gelmektedir ve bu jeolojik yapı üzerinde farklı zamanlarda oluşmuş kayalar bulunmaktadır. Araştırma sahası genel olarak genç oluşumlu bir arazi üzerindedir.

Türkiye ovaları oluşum ve gelişimleri bakımından 4 gruba ayrılır. Bunlar; sübsidant ve çöküntü olarak ikiye ayrılan tektonik kökenli ovalar, karstik ovalar, kıyı ovaları ve flüvyal kökenli ovalardır. Gürsu ovasını da kapsayan Bursa ovası, tektonik kökenli çöküntü ovası olarak bilinmektedir.⁸

Gürsu ilçesinin jeomorfolojik yapısına bakıldığında ise güneyinde kalan mahallelerde yer şekillerinin daha sade olduğu, kuzeyinde yer alan mahallelerde ise yer şekillerinin daha engebeli olduğu görülmektedir. Özellikle Dışkaya ve Ericcek mahallelerinin eğim ve engebe derecesi oldukça yüksektir. Zafer, İstiklal, Yenidoğan ve Kurtuluş gibi kentsel mahalleler ile ilçenin orta kısmında yer alan Canbazlar, Hasanköy, Adaköy, Ağaköy, Kumlukalan, Kazıklı gibi kırsal mahallelerin çevresine göre alçakta kalan daha düz alanlarda kurulduğu görülmektedir.

Araştırma sahasında Akdeniz ikliminin ve ılıman karasal iklimin özellikleri hâkim olup yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçmektedir. Yağışın büyük bir kısmı yağmur şeklinde olup yükseltinin arttığı kırsal mahalleler olan Dışkaya ve Ericcek'te ise yağış şekli kış mevsiminde kara dönüşmektedir. Verilere göre en sıcak aylar temmuz ve ağustos, en soğuk aylar ise ocak ve şubattır. Yağış miktarının fazla olduğu aylar ise kasım, aralık ve ocak aylarıdır. Ericcek ve Dışkaya dışında genel itibariyle Akdeniz ikliminin özellikleri görülmektedir.⁹ Gürsu ilçesinde ılıman bir iklim görülmektedir. Kış aylarında, yaz aylarından çok daha fazla yağış düşmektedir.

⁸ Mehmet Ardos, Jeomorfoloji Açısından Türkiye Ovalarının Oluşumları ve Gelişimleri, Coğrafya Dergisi, 2012, s. 111.

⁹ <https://mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=H&m=BURSA>, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2020)

Köppen-Geiger iklim sınıflandırmasına göre ise Csa (kışı ılık, yazı çok kurak iklim tipi- Akdeniz iklimi) olarak adlandırılabilir.

	Parametreler (Aylık)					
	Sıcaklık (°C)	Nispi Nem (%)	Bulutlu Gün Sayısı	Toplam Yağış (mm)	Kar Yağışlı Gün Sayısı	Güneşlenme Süresi
Ocak	5.4	73.6	22.40	88.2	3.47	2.7
Şubat	6.1	71.5	20.30	73.8	3.58	3.1
Mart	8.6	70.1	21.30	68.9	1.53	4.0
Nisan	13.0	68.5	20.90	66.8	0.13	5.4
Mayıs	17.7	66.2	18.80	45.7	-	7.2
Haziran	22.2	61.3	13.80	40.0	-	9.3
Temmuz	24.7	59.0	9.30	18.6	-	9.8
Ağustos	24.7	60.9	9.10	14.5	-	9.2
Eylül	20.5	66.1	12.60	44.3	0.03	7.2
Ekim	15.5	73.6	17.70	79.4	-	5.0
Kasım	10.5	74.7	20.00	77.9	0.34	3.7
Aralık	7.1	47.0	22.80	101.0	2.24	2.6
Yıllık	14.7	68.3	209.00	719.1	11.32	5.8

Şekil 1: Gürsu İlçesinin İklim Verileri (1991-2020)

Araştırma alanında sıcak dönemde etkili olan basınç sistemleri Azor yüksek basıncı, Basra alçak basıncı ve gezici orta enlem alçak basınçlarıdır. Bu sistemlere bağlı olarak sıklığı azalmakla birlikte sıcak dönemde etkili olan diğer bir hava kütlesi, mP (denizel polar) hava kütlesidir. Bu hava kütlesi etkili olduğu dönemde serinletici bir etki yapar. Bu iki hava kütlesi ayrı ayrı etkili oldukları gibi birlikte etki ettikleri dönemler de yaşanır. cT (kontinental tropikal) ve mP hava kütlelerinin farklı özelliklere sahip olması nedeniyle, bu iki hava kütlesinin karşılaştığı zamanlarda ortaya çıkan cephesel yükselme, sağanak yağış ve oraj olaylarını oluşturur.¹⁰

¹⁰ Telat Koç, “Kuzeybatı Anadolu’da İklim ve Ortam”, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001, s. 37.

İlçenin kuzey ve kuzeydoğusunda Katırlı Dağları'nın olmasından dolayı mahalle yerleşimlerinin çoğu poyraz ve yıldız rüzgârlarından kolaylıkla etkilenmez. Yılın yaz ayları hariç, geriye kalan kısmı boyunca lodos rüzgârlarının etkisinde kalmaktadır.

Yaz aylarında ortalama sıcaklık 25°C - 27°C civarında seyrederken, bu ortalama kış aylarında 5°C - 7°C civarına düşmektedir. Rubner sıcaklığa göre yaptığı sınıflandırmada sıcaklığın 10°C ve üzeri olduğu gün sayısını dikkate almış ve bu gün sayılarına göre sınıflar belirlemiştir. Rubner İklim Sınıflandırmasına bakıldığında, Gürsu ilçesini de kapsayan Bursa'da 248 günün ortalama sıcaklıklarının 10°C ve üzeri sıcaklığa sahip olduğu görülür. Buna göre Bursa, sıcak mutedil iklim tipine girmektedir. Yine Rubner'in yağış temel alınarak yapılan iklim sınıfına göre Bursa, kısmen nemli iklim tipine girmektedir. Alissow tarafından yapılan sınıflandırmaya göre ise, yaz döneminde 4c sınıfına yani "kıtaların batı kıyılarında görülen subtropikal deniz iklimi - Akdeniz iklimi" iklim çeşidi içerisinde yer alır. Soğuk dönemde ise cP ve mP hava kütlelerinin de etkisi altına girmesi nedeniyle 5c sınıfı içerisine girer.¹¹ Köppen'in en sıcak ay ve en soğuk ay ortalamalarını dikkate alarak yaptığı iklim sınıflandırmasına göre, Bursa orta iklimler kuşağı içerisinde Csa harfleriyle temsil edilen Akdeniz iklim tipine dâhildir. De Martonne'nun yağış ve sıcaklık özelliklerini dikkate alarak geliştirdiği sınıflandırmada, Bursa subtropikal iklimler içerisinde Akdeniz iklimiyle benzerlik gösterir. Thornthwaite iklim sınıflandırma sistemine göre, Bursa'nın iklimi yarı nemli, su noksanının yaz mevsiminde arttığı, denizel etkilere açık orta sıcaklıktaki iklim tipidir. Erinç kuraklık indis formülünün tüm aylara uygulanması sonucunda ortaya çıkan değerler, Bursa'nın iklimsel çeşitliliğini ortaya koyar. Yılın ilk ayında sahip olduğu indis değeri ile çok nemli alan içerisinde yer alırken, Ocak'tan Ağustos'a kadar bir düşüş yaşanır.¹²

Gürsu ilçesi ve mahallelerini, Bursa'dan ayırt etmek pek olanaklı değildir. Bursa şehri içerisinde yer alan Osmangazi Meteoroloji İstasyonu'nun sahip olduğu iklim ile Gürsu ilçesinde görülen iklim arasında büyük bir farklılık söz konusu değildir. Gürsu, Bursa şehrinin bir parçası olduğundan aynı iklim sınıflandırmasında yer almaktadır.

¹¹ 5c sınıflaması orta kuşak kıtalarının batı kıyılarında görülen deniz iklimini ifade etmektedir.

¹² Thornthwaite, 1948, s.55-94'e atfen Öztürk, "Uludağ(Zirve) ve Bursa Meteoroloji İstasyonlarının Karşılaştırmalı İklimi", Türk Coğrafya Dergisi, sayı 55: 13-24, İstanbul, 2010 s.22.

1.2. GENEL BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

Dünya nüfusu, sanayi devrimine kadar oldukça yavaş artmıştır. Sanayi devrimi sonrasında hızla artan dünya nüfusu, giderek kentsel alanlarda toplanmıştır. Kentleşme, 18. yüzyıl sonlarından itibaren bugünün gelişmiş ülkelerinde, sanayi sektörünün gelişimine paralel olarak yaşanmaya başlanmıştır. Kentleşme hareketinin dünya geneline yayılması ise II. Dünya Savaşından sonra gerçekleşmiştir. Dünya’da kentleşme oranı 1950 yılında %29,0, 1975 yılında %37,4 ve 2000 yılında %47,1 olarak hesaplanmıştır.¹³ 2020’de ise Dünya’da kentleşme oranı %56,2’dir.¹⁴

Dünya’da kent nüfusu oranı kır nüfusu oranını 2008’de, Türkiye’de ise 1985’te geçmiştir. Dünya Bankası 2018 verilerine göre Türkiye’de kentsel alanlarda yaşayan nüfus oranı %75,1’dir.¹⁵

Bursa da kent nüfus oranının kır nüfus oranından fazla olduğu illerden biridir. Özellikle Gürsu ilçesindeki İstiklal, Zafer, Kurtuluş ve Yenidoğan kentsel mahallelerinde nüfus miktarı diğer mahallelere oranla çok daha yüksektir. İpekyolu uydukent mahallesinde ise nüfus miktarı, kırsal mahallelere göre daha yüksek, kentsel mahallelere göre daha düşüktür.

Bilindiği üzere 1831’de Osmanlı Devleti’nde ilk nüfus sayımı yapıldı. Eski adı Susıgırlık olan Gürsu’da da bu sayım gerçekleşti. Bu sayım, sadece erkek nüfusun askeri amaçla sayılmasından dolayı bize çok net bilgi vermemektedir. Buna rağmen erkek nüfusun bu dönemde 717 kişi olduğu belirtilmiştir. Yine aynı nüfus sayımına göre 327 Hristiyan erkeğin de Gürsu’da yaşadığı bilinmektedir.¹⁶

1844 yılında hane hane erkek nüfusun kaydedildiği temettuat defterlerinde ise Dışkaya’da 103 hane, Adaköy’de 74 hane, Canbazlar’da 32 hane, Ericek’te 23 hane, Ağaköy’de 30 hane, Hasanköy’de 39 hane, İğdir’de 85 hane, Karahadır’da 52 hane ve Kazıklı’da da 90 hane yaşamaktaydı. 1850’lerden sonrasına bakıldığında Gürsu

¹³ United Nations, World Urbanization Prospects, The 2003 Revision, New York: 2003.

¹⁴ www.worldometers.info/world-population/, (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

¹⁵ <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/kentsel---kirsal-nufus-orani-i-85670>, (Son Erişim Tarihi: Kasım 2020)

¹⁶ Mefail Hızlı; Raif Kaplanoğlu, “Bursa’nın Bereketi Gürsu”, *Gürsu Belediyesi Yayınları*, Bursa, 2013, s. 88.

nüfusunun giderek arttığı da yine temettuat defterlerine göre tespit edilmiştir. Buna ek olarak Yunan yazar Sotiriadis'e göre 1912 yılında Gürsu'da 2.500 kişi yaşamaktaydı.¹⁷

Cumhuriyetle birlikte nüfusun daha hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir. 1927 yılında 2.469 kişi, 1935 yılında 2.643 kişi, 1955 yılında 3.576 kişi, 1970 yılında 4.970 kişi, 1980 yılında 8.755 kişi, 1985 yılında 10.246 kişi olduğu bilinmektedir.¹⁸ Gürsu'nun 1990 yılında diğer köyleriyle birlikte nüfusu 18.681 kişi olmuştur. Gürsu, Yıldırım İlçesine bağlı bucak iken, 9 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı Kanun'la ilçe statüsünü kazanmış, Ekim 1991 tarihinde kuruluş işlemlerini tamamlayarak ilçe olmuştur ve nüfusu hızla artmaya devam etmiştir.¹⁹

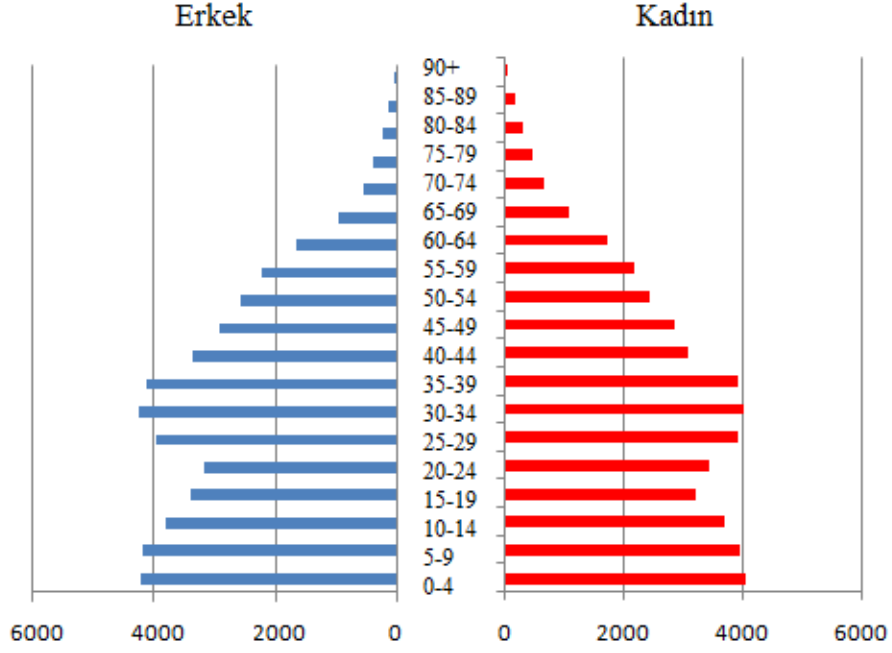
Yaş Grubu	Kadın	Erkek
0-4	3946	4127
5-9	4127	4382
10-14	3978	4136
15-19	3479	3622
20-24	3544	3459
25-29	4018	4039
30-34	4020	4257
35-39	4087	4303
40-44	3368	3753
45-49	3151	3133
50-54	2441	2633
55-59	2635	2598
60-64	1821	1781
65-69	1398	1262
70-74	850	673
75-79	555	385
80-84	368	232
85-89	195	117
90+	85	27

Şekil 2: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Kadın-Erkek Dağılımı

¹⁷ Kaplanoğlu; Hızlı, a.g.e. s. 88.

¹⁸ www.tuik.gov.tr (Son Erişim Tarihi: Temmuz 2021)

¹⁹ <http://www.gursu.gov.tr/tarih>, (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

Şekil 3: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Nüfus Piramidi²⁰

Gürsu ilçesine ait nüfus piramidi incelendiğinde kadınlarda 90+ yaş grubunun daha fazla olduğu görülmektedir. Erkeklerde 90+ yaş grubundaki kişi sayısı 27 iken kadınlar bu sayı 85'tir. Piramit incelendiğinde kadınların ortalama ömür oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 0-4 yaş grubunda ise erkek oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Piramit incelendiğinde 10-14 yaş grubu ve 20-24 yaş grubu arasındaki yaş gruplarında bir daralma göze çarpmaktadır. Nüfus piramidinin tabanında görülen ve son 25 yıla ait olduğu düşünülen zaman diliminde nüfus artış oranında bir yükselme görülmektedir.

1990'lı yıllarda birincil ekonomik faaliyetle geçinen insan sayısı daha yüksekti. İlçenin büyük çoğunluğu tarım faaliyetleriyle geçimini sağlıyordu. Günümüze doğru yaklaştıkça tarımda çalışan insan sayısı artmasına rağmen birincil ekonomik faaliyet oranının düştüğü bilinmektedir. Bunda, ilçedeki ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyet oranlarının hızlı yükselişi etkili olmuştur. İlçedeki ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetle uğraşan insan oranı %93,65'tir. Birincil ekonomik faaliyetlerde çalışan insanı oranı ise %6,35'e kadar düşmüştür. İlçede tarım ve hayvancılık halen devam etmesine rağmen, sanayi ve hizmet sektörü gittikçe yoğunlaşmaktadır. Kadınların da iş hayatına

²⁰ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

girmesi doğum oranlarını düşürmüştür. İlçeye yoğun bir göç hareketi gerçekleşmesine rağmen piramit tabanının geniş olmaması, doğum oranlarının düşük olmasıyla açıklanabilir.

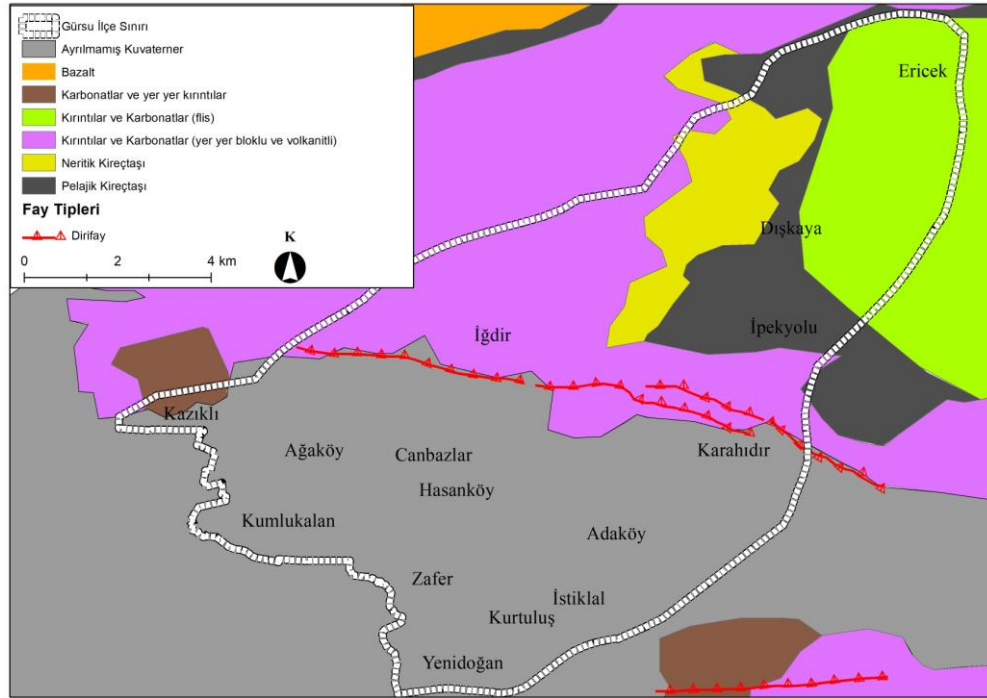
İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜRSU İLÇESİNDEKİ MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

2.1. JEOLJİK YAPIYA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Araştırma sahası kuzey ve güney ekseninde farklı türde kayalardan oluşmaktadır. Sahanın kuzeyini ve güneyini ayıran sınırdan ise, küçük bir diri fay geçmektedir (Harita 4).

Araştırma sahasının güneyinde yer alan Kazıklı, Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy, Kumlukalan, Karahıdır, Adaköy gibi kırsal mahalleler ile Zafer, Yenidoğan, Kurtuluş ve İstiklal gibi kentsel mahallelerin bulunduğu alanlar, kuvaterner zamanlı alüvyal depolardan oluşur. Bu sahanın hemen kuzey ile kuzeybatısında ise permo-triyas yaşlı (292-205 milyon yıl öncesine ait) yer yer bloklu ve volkanitli kırıntılılar ve karbonatlar bulunur. Kuzey ve güneydeki kayaların farklılaştığı bu kısımda, ilçeyi doğu-batı yönlü kesen üç parçalı diri fay bulunmaktadır.

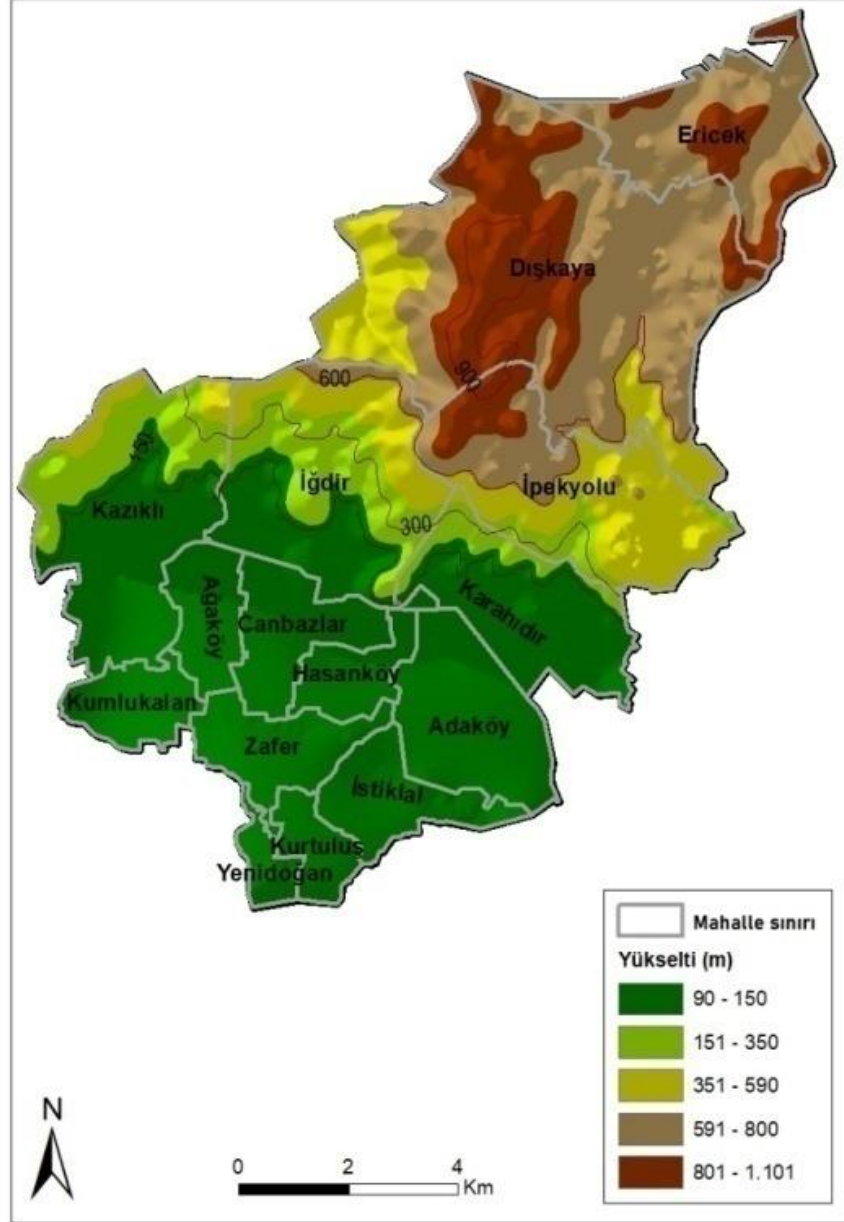
Harita 4: Gürsu İlçesi ve Yakın Çevresinin Jeolojik Yapısı

Volkanikli kırıntılar ve karbonatların bulunduğu İğdir mahallesinin kuzeydoğusunda, yükseltinin arttığı kısımlara doğru orta jura-kretase yaşlı (205-65 milyon yıl önce) neritik kireçtaşları hakimdir. Bu kayaçlar Dışkaya Mahallesi'nin de büyük bir bölümünü kaplamaktadır. Kuzeydoğu yönündeki Katırlı Dağları boyunca İpekyolu uydukent alanı ile Dışkaya ve Ericek mahallelerinin bulunduğu alanlarda üst senoniyen yaşlı (yaklaşık 80 milyon yıl) pelajik kireçtaşı ve bu tabakanın devamında üst senoniyen yaşlı kırıntılılar ve karbonatlar (flis) bulunmaktadır.

Bahsi geçen konuyu Cevdet Damar, Gürsu Monografyası adlı eserinde şu şekilde ayrıntılandırmıştır: “Vadilerin eteklerinde, Kazıklı mahallesinin kuzeyine düşen arazi, yapı itibariyle kuvarsit ve konglomeralardan oluşmaktadır. Gerek kuvarsitler gerek konglomeralar güneydoğuya doğru çok kuvvetli bir şekilde dalmaktadırlar. Burada güneybatı-kuzeydoğu istikametinde bir fayın olma ihtimali çok kuvvetlidir. Fakat bu fayın aşınma etkisiyle topografik cepheden başka hiçbir rolü kalmamıştır.”²¹ Maden Tetkik ve Arama Müdürlüğü'nün ‘yerbilimleri çizim editörü’ üzerinde yapılan çalışmada doğu-batı yönlü bir fay hattı görülmüştür. Karahıdır ve İğdir kırsal mahallelerinin bulunduğu konumda iki diri fay geçmektedir. Kuzey Anadolu Fay Hattının da kollarından birkaçını oluşturan bu fay hatları Gürsu ilçesinin ve burada yer alan mahallelerinin genç oluşumlu bir kütle üzerinde bulunduğu da kanıttır.

²¹ Cevdet Damar, “Gürsu Monografyası”, Yıldız Matbaası, Bursa, 1955, s. 10.

2.2. YÜKSELTİ BASAMAKLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Harita 5: Araştırma Sahasının Genel Topografik Görünümü²²

Gürsu İlçesinin mahallelerine bakıldığında genel anlamıyla güneyden kuzeye doğru gittikçe yükseltinin kademeli olarak arttığı görülmektedir. Kent içinde kalan Yenidoğan, Zafer, İstiklal ve Kurtuluş mahalleleri yükseltinin 90-150 metre arasında

²² Harita Genel Müdürlüğü'nün 1/100.000 ölçekli Bursa paftası ile Bursa Büyükşehir Belediyesi CBS Şube Müdürlüğü'ne ait mahalle verisi kullanılarak oluşturulmuştur.

olduğu yerlerde kurulmuştur. Bu yerlerde yükseltinin fazla olmaması iklim ve ulaşım koşullarını daha iyi kılmıştır. Daha yaşanabilir olan bu yerleşmelerde de nüfus hareketlerine bağlı olarak nüfus yoğunluğu artmıştır. Bir zamanlar tarım yapılan bu alçak ovalarda kentleşme iyice yayılmış ve hızlanmıştır.

Kumlukalan, Hasanköy, Ağaköy, Canbazlar ve Adaköy kırsal mahallelerinde ise yükselti basamağı yine kentsel mahallelerde olduğu gibi 90-150 metre arasındadır. Bu yükseltisi düşük arazilerde tarım faaliyetleri yaygın bir şekilde devam etmektedir. Özellikle meyve ve sebze tarımı, yükseltinin düşük ve yer şekillerinin sade olduğu bu arazilerde sıkça yapılmaktadır.

Kırsal mahallelerden Kazıklı'nın ise güneyi ve kuzeyi arasında yükselti farkı bulunmaktadır. Kuzeye doğru çıkıldıkça yükselti basamağının arttığı görülmektedir. Keza İğdir ve Karahıdır kırsal mahalleri için de bu yorum geçerlidir.

İğdir ve İpekyolu, yükselti basamaklarının en fazla değiştiği kırsal mahallelerdir. Güneyinden kuzeyine doğru yükselti basamakları kademeli bir şekilde artmaktadır. İğdir'de 90 metreden 600 metreye kadar, İpekyolu'nda ise 150 metreden 900 metreye kadar bir yükselti basamaklanması söz konusudur. İğdir, Kazıklı, İpekyolu ve Karahıdır kırsal mahallelerinin kuzeyi itibariyle yükseltinin belirgin bir biçimde arttığı görülmektedir (Harita 5). Gürsu ilçesini kuzey ve güney olarak ikiye ayırdığımızda, ilçenin tam ortasında büyük bir yükselti farklılığı göze çarpmaktadır. Bu bakımdan Gürsu ilçesinin güneyinde kalan mahallelerin daha alçak, kuzeyinde kalan mahallelerinin ise daha yüksek olduğunu görmek mümkündür.

Gürsu'nun diğer mahallelerine oranla çok daha yüksekte kurulmuş olan üç mahalle vardır. Bunlardan ilki İpekyolu Uydukent yerleşmesidir. Bu alanının doğusundaki TOKİ yerleşmeleri yükseltinin görece az olduğu bir alana kurulmuştur.

İlçenin yüzölçümü en büyük mahallesi olan Dışkaya'da ise yükselti farklılıklarına bağlı renk değişimi çok daha fazla olmuştur. Özellikle Dışkaya kırsal mahallesinin iç kesimlerinde yükselti çok fazladır. Yükseltinin bu denli fazla olması iklimi sertleştirmiş, ulaşım olanaklarını kısıtlamış, nüfusu bu alanlarda seyreltmış ve ekonomik faaliyetlerin bu alanlarda çok kısıtlı olmasına sebebiyet vermiştir. Dışkaya'nın batısı görece daha alçak bir araziden oluşmaktadır, burada yükselti 351-590

metre arasındadır. Dışkaya'nın doğusunda ise yükselti batısına göre daha fazladır ve 591-800 metre arasındadır. Dışkaya topografya koşullarının yükseltiye bağlı olarak olumsuz olması, burada yaşayan yöre halkının da tarımdan çok hayvancılığa yönelmesini sağlamıştır.

İlçenin en kuzeyinde yer alan Ericek kırsal mahallesi ise Dışkaya gibi benzer yükseltilere sahiptir. Ericek, Gürsu İlçesinin en yüksek ikinci mahallesidir. Ericek'in batısı, iç kesimleri ve doğusunda yükselti 801 metre üzerindeyken bunun dışında kalan alanlarda yükselti 591-800 metre arasında değişmektedir. Ericek'in ortalama yükseltisinin Dışkaya gibi fazla olması burada sosyal hayatı olumsuz etkilemiştir. Hem kent merkezine olan uzaklık hem de yükseltiye bağlı olarak iklim koşullarının olumsuzluğu burada nüfusu seyrek kılmıştır. Tüm bu koşullara rağmen Gürsu Belediyesi tarafından desteklenen projelerle, ilçenin bu ücra köşesinde kalmış mahallede ekstrem spor ve eğlence merkezleri oluşturulmuştur.

Mahalle	Yükselti (m)	Kurulduğu Yer
Dışkaya	744	Dağ Yamacı
Ericek	690	Dağ Yamacı
İpekyolu	455	Dağ Yamacı
Karahıdır	135	Vadi Yamacı
İğdir	130	Vadi Yamacı
Adaköy	100	Ova Tabanı
Kumlukalan	100	Ova Tabanı
Hasanköy	98	Ova Tabanı
Canbazlar	98	Ova Tabanı
Kazıklı	95	Ova Tabanı
Ağaköy	95	Ova Tabanı

Şekil 4: Yükselti Basamaklarına Göre Kırsal Mahalleler

Yükselti basamaklarına göre kırsal mahalleleri incelediğimizde en yüksekte kurulmuş olan mahallenin Dışkaya ve Ericek olduğu belirlenmiştir. Bu iki mahalle Katırlı Dağları'nın yüksek tepeleri arasındaki düzlüklerde kuruludur. Ericek'in

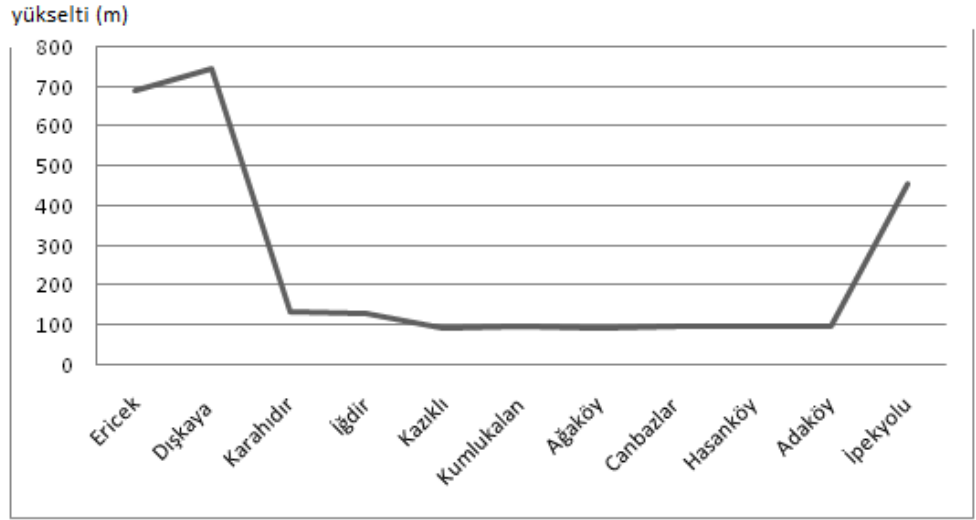
yükseltisi 690 metre, Dışkaya'nın yükseltisi ise 744 metredir. Bu iki yer Gürsu ilçesinin en kuzey kısımlarında yer almaktadır.

100 metre üzerinde yer alan mahalleler ise 135 metre yükseltisi ile Karahıdır, 130 metre yükseltisi ile İğdir ve 455 metre yükseltisi ile İpekyolu Mahallesi'dir. İğdir ve Karahıdır vadi yamaçlarında kurulmuş olup, TOKİ'nin yaptığı yerleşkenin bulunduğu İpekyolu Uydulent yerleşkesi ise dağ yamacında kurulmuştur.

Fotoğraf 1: İpekyolu Mahallesi TOKİ Yerleşmeleri

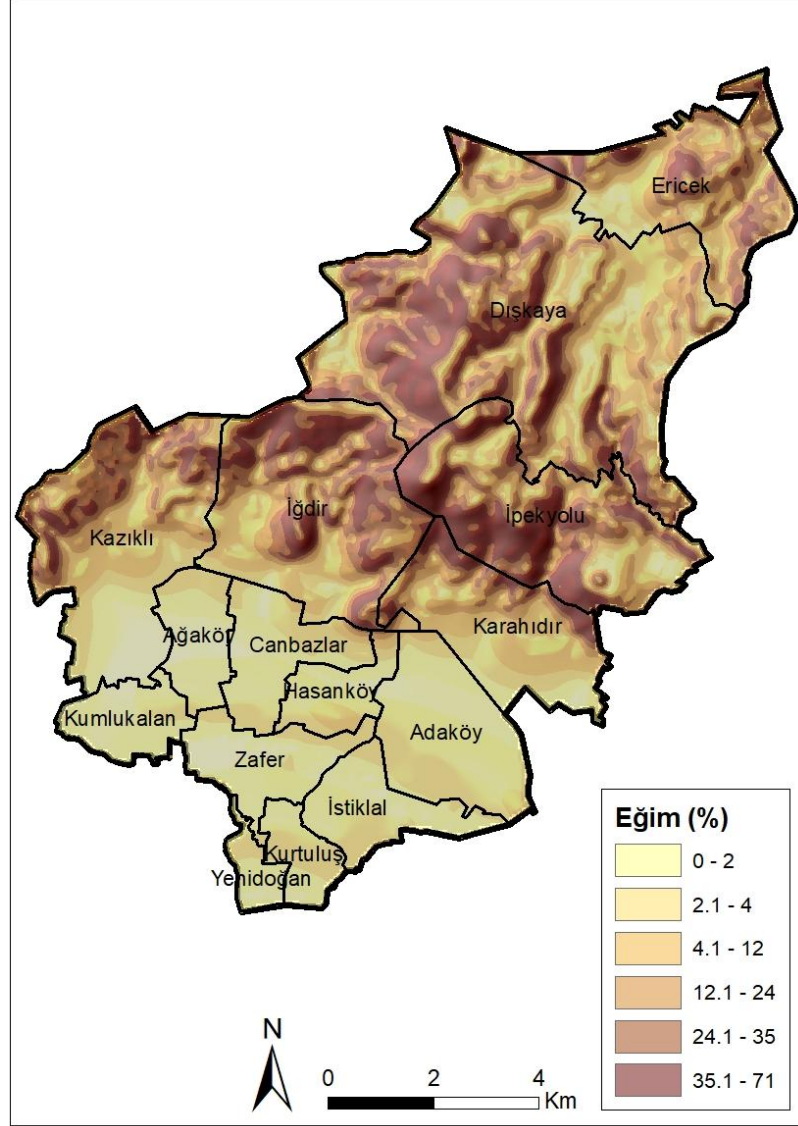
En alçakta kurulu olan kırsal mahalleler ise Kazıklı, Kumlukalan, Ağaköy, Adaköy, Canbazlar, Hasanköy'dür. Bunlar ova tabanında kurulmuş ve deniz seviyesinden ortalama yükseltileri 95 metredir. Bu yerlerin tercih edilme sebebi burada tarım faaliyetlerine uygun arazilerin daha fazla yer kaplamasıdır.

Şekil 5: Mahallelere Göre Yükseltinin Değişimi

Yükselti değişimleri grafiğine bakıldığında, ortalama yükseltisi 100 metre civarında olan kırsal mahallelerin yükselti basamaklarına göre toplam oranı %54,5'tür. 100 metre ile 500 metre arasında yer alan kırsal mahallelerin toplam oranı ise %27,27'dir. 500 metre üzerinde yer alan iki kırsal mahallenin yükselti basamaklarına göre toplam oranı ise %18,18'dir.

2.3. EĞİM DEĞERLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Harita 6: Mahallelere Göre Eğim Değerleri²³

Gürsu, genel itibariyle, güney ve güneybatıdan kuzey ve kuzeydoğuya doğru uzandıkça yükseltisi ve eğim derecesi artan bir ilçedir. Kentsel mahalleler olan Yenidoğan, İstiklal, Zafer ve Kurtuluş mahallelerinin eğim derecelerinin %0-2 ile %2-4 arasında değişmekte olduğu görülmektedir (Harita 6). Sanayileşmenin ve hizmet sektörünün bulunduğu bu alanlarda eğim değerleri oldukça düşüktür. Eğim değerlerinin düşük olması ulaşım hatlarınının da bu alanlardan geçmesine sebep olmuştur. Engebeli ve

²³Harita Genel Müdürlüğü'nün 1/100.000 ölçekli Bursa paftası ile Bursa Büyükşehir Belediyesi CBS Şube Müdürlüğü'ne ait mahalle verisi kullanılarak oluşturulmuştur.

eğimli arazilerde ulaşım maliyeti yüksek olduğundan dolayı ana ulaşım ağlarının eğimin az olduğu Yenidoğan, İstiklal, Zafer ve Kurtuluş mahallerinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Kentsel mahallelerin biraz daha kuzeyinde kalan Kumlukalan, Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy ve Adaköy gibi kırsal mahalleler ise, eğimin %2-4 ile %4-12 arasında değiştiği, hafif eğimli ve görece topografyanın sade olduğu alanlarda toplanmıştır. Bu eğimin az olduğu arazilerde, ekseriyetle meyve ve sebze tarımı yapılmaktadır. Özellikle de yer şekillerinin daha sade, eğim derecesinin daha düşük olduğu arazilerde armut tarımı yoğunlaşmıştır.

Araştırma sahasının yarısından çoğu, eğimin %24-35 ile %35-71 olduğu, topografik açıdan sade olmayan yer şekillerinden oluşmaktadır.

Kazıklı kırsal mahallesinin güney kısımlarında eğim %0-2 arasında olmakla birlikte bu kırsal mahallenin kuzey ve özellikle kuzeybatı kesimlerinde eğim derecesi %35-71 arasındadır. Burada engebe koşullarının kendi sınırları içerisinde farklılık göstermesi temel ekonomik faaliyet durumunu da değiştirmiştir. Kazıklı kırsal mahallesinin güney kesimlerdeki düz arazilerde daha çok tarım faaliyetleri yürütülürken kuzey kesimlerinde ise daha çok hayvancılık faaliyetleri yürütülmektedir.

İğdir ve Karahıdır kırsal mahallelerinin güney kesimlerinde eğim derecesinin %4-12 ile %12-24 olduğu alanlar az da olsa vardır. Bu iki kırsal mahallenin başta İğdir olmak üzere kuzey kesimlerinde eğim derecesi %24-35 ile %35-71 olan yerler de bulunmaktadır.

Çoğu kırsal mahallenin tersine İpekyolu Uydukent yerleşmesinin ise güney kesimlerinde eğim derecesi çok daha fazladır. Bu mahallenin güney kesimlerinde eğim derecesi %35-71 iken, kuzeybatı ve doğusunda eğim derecesi %4-12 ile %2-4'e kadar düşmektedir. İlçenin daha kuzeyinde olmasına rağmen eğim derecesinin bu mahallenin doğusunda az olması, burada bir uydukent yerleşme projesinin faaliyete geçmesine sebep olmuştur. Eğimin az olduğu bu araziye Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından bir yerleşke yapılmıştır. 80'in üstünde bina bu mahalleye yapılmış ve yaklaşık olarak 4.000 kişinin yaşamasına olanak sağlanmıştır.

Gürsu'nun yüz ölçümü bakımından en büyük kırsal mahallesi olan Dışkaya'da ise eğim dereceleri yerden yere farklılık göstermektedir. Özellikle mahalle sınırlarının kuzeybatı kesimlerinde eğim derecesi %35-71 arasında iken, doğusunda ise eğim derecesi kademeli olarak azalmaktadır. Dışkaya kırsal mahallesinin doğu kesimlerinde eğim derecesi %2-4 ile %24-35 arasında değişim göstermektedir. Buradaki engebeli arazilerde temel ekonomik faaliyet hayvancılıktır. Dışkaya güneyden kuzeye doğru incelendiğinde ise eğim derecesi yine kademeli olarak azalma göstermektedir.

Gürsu ilçesinin en kuzeyinde yer alan Ericcek kırsal mahallesinin topografya koşullarının yer yer farklılıklar görülmektedir. Özellikle söz konusu kırsal mahalle sınırlarının iç kısımlarında, görece eğim değerleri yüksekken mahalle sınırlarını oluşturan çevre kesimlerde ise eğim dereceleri daha düşüktür. Özellikle güneybatıdaki eğim derecesi bu kırsal mahalle sınırının en düşük olduğu alandır. Eğim değerlerinin farklılıklar göstermesi ekstrem sporların yapılmasına imkan tanımaktadır. Hatta bu kırsal mahalle sınırları içerisinde bu tarz aktivitelerin yapıldığı bir tesis de oluşturulmuştur. Bu sahada dağcılık-tırmanma, kampçılık, zipline, okçuluk, doğa yürüyüşü, gölet sporları, yamaç paraşütü ve birtakım doğa sporları yapılabilmektedir.

2.4. HİDROGRAFIK ÖZELLİKLERE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Gölbaşı bent deresinden gelen su, kanaletler vasıtasıyla sulama suyu olarak kullanılır. Kullanılmayıp artan sular, tahliye kanallarıyla başka alanlara dökülmektedir. Gürsu, adından da anlaşılacağı üzere suların oldukça gür olduğu ve artezyen kuyularının bir hayli fazla olduğu bir ilçedir.

Fotoğraf 2: Gürsu İlçesinin İç Kısımlarından Geçen Bir Su Kanalı

İlçenin kuzeyinde 3 bin hektarlık bataklık alan kurutulmuş, sular 16 kilometre uzunluğunda kanallara alınarak tarımsal sulama amaçlı kullanıma alınmıştır. Daha önceden de bahsedildiği gibi 20. yüzyılın başlarına kadar Gürsu; Aksu ve Deliçay'ın bataklık haline getirdiği bir araziye kuşatılmıştı. Önceleri buradan batıya, Kestel ve Gürsu'ya doğru uzanan büyük bir bataklık alan vardı. Bataklıklar arasında yer yer köyler bulunmaktaydı. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Devlet Su İşleri aracılığıyla bu bataklık alan kurutulmuş oldu.

Kanallar ile birikmiş olan su ise farklı alanlara akıtılmıştır. Bu sayede adalar haline kalmış köyler verimli bir araziye kavuşmuştur. Katırlı Dağları'ndan inen selleri toplayıp akışı düzenleyen bir de baraj yapılmıştır. Gölbaşı, işte bu barajlaştırılan bir göldü. Aksu üzerinde Gölbaşı Barajı yapılarak ova taşkınlardan korundu. İlçe toprakları halen Deliçay, Cenup Kanalı ve Kestel deresiyle sulanmaktadır. Gölbaşı ise Bursa ovasının doğu ucunda, Dimboz köyünün yanında küçük bir göldür.

Fotoğraf 3: Ericek Gölü ve Çevresinde Kurulmuş Olan Adrenalin Park

Araştırma sahasının bazı kısımları eskiden her ne kadar bataklık ve sulak bir alan da olsa hidrografik açıdan çok zengin bir saha değildir. Önemli akarsuları yok denecek kadar azdır. İlçenin batısından bir sulama kanalı, doğu-batı ekseninde ise bir kurutma kanalı geçmektedir. Ericek kırsal mahallesinde ise Ericek Gölü adında bir mesire alanı bulunmaktadır.

Gürsu ilçesi, Türkiye'nin 25 havzasından biri olan Susurluk Havzası'nda yer almaktadır ve bu havzanın yer altı suyu beslenimi $780,4 \text{ hm}^3/\text{yıl}$, yer altı suyu işletme rezervi ise $585,9 \text{ hm}^3/\text{yıl}$ 'dır. Havza yağış alanı ise $24.332,0 \text{ km}^2$, ortalama yıllık akış $4,2 \text{ km}^3$, potansiyel iştirak oranı ise %2,3'tür.²⁴

Bunlara ek olarak, Gölbaşı veya Demirtaş Barajı'ndan beslenen kapalı devre su kanalları ile ülkemizin ev verimli ovalarından olan Gürsu ovasının çok daha sağlıklı, kolay ve uygun maliyetlerle sulanması planlanmaktadır. Proje kapsamında Gürsu Doğru

²⁴ <https://www.dsi.gov.tr>, (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

arıtma tesisindeki suyun sulama suyu kriterlerine ulaştırılarak minimum maliyetle tarım üretiminde kullanılması amaçlanmıştır.²⁵

2.5. TOPRAK ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Bursa'da iklim, litolojik yapı, yer şekilleri, bitki örtüsü gibi coğrafi faktörleri farklılığı toprak türlerinde de farklılığa yol açmıştır.²⁶

Bursa Ovası ve çevresinde zonal, azonal ve intrazonal olmak üzere üç ana toprak grubuna ait toprak tipleri yayılış göstermektedir. Zonal topraklar; drenajı iyi olan, düz ve az engebeli, kısmen de yoğun vejetasyon örtüsü ile kaplı, hafif eğimli alanlarda, hali hazırda hüküm süren iklimin ve bitki örtüsünün ortak etkileri altında gelişmişlerdir.²⁷

Toprağın oluşumunda birçok etken vardır. İklim koşulları ve kayaç yapısı toprağın oluşumunda ana iki etmendir. Buna rağmen iklimden bağımsız bir şekilde oluşan taşınmış, yani azonal topraklar da oluşabilmektedir. Bunlardan biri de Gürsu ilçesinin büyük bölümünde hâkim olan alüvyal topraklardır. Özellikle tarım bakımından verimli ve düz ovalarda alüvyal topraklara rastlamak mümkündür. Alüvyal topraklar akarsular tarafından taşınan ve ekseriyetle düz ovalarda biriken topraklara verilen addır. Horizonları ya oluşmamış ya da çok zayıftır.

Bursa Ovasında 18.392 hektar alan kaplayan alüvyal topraklar, yüksek verimlilikleri yanında uygun eğim şartlarına da sahip olmaları nedeniyle Bursa Ovasında polikültür ziraatın yapılmasını sağlayan en önemli toprak grubudur.²⁸

²⁵ Gürsu Belediyesi İç Kontrol ve Kalite Birimi, *Mali 2018 Performans Programı*, Gürsu, 2018, s. 170.

²⁶ Aksoy, E., G. Özsoy, M. S. Dirim ve Z. Tümsavaş, "Monitoring Temporal Degradation of Natural Resources in Bursa-Turkey", *International Soil Science Congress on "Management of Natural Resources to Sustain Soil Health and Quality*, Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi, 2010.

²⁷ İbrahim Atalay, "Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası", İzmir, Meta Basımevi, 2006, s.400

²⁸ Selma Akay Ertürk, *Bursa Ovası ve Çevresinin Ziraat Hayatı*, (Doktora Tezi), 2008, s. 93.

Fotoğraf 4: Ağaköy Mahallesiindeki Alüvyal Topraklarda Armut Tarımı

Özellikle Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy ve Adaköy’de alüvyal topraklar çok büyük biçimde yaygınlık gösterir. Kumlukalan, Karahıdır ve Kazıklı mahallelerinde de bu topraklara rastlamak mümkündür. Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan kentsel mahallelerinde ise bir zamanlar alüvyal toprakların çok yaygın olduğu bilinmektedir. Fakat verimli tarım alanlarının yerleşmeye açılmasından sonra bu bataklıkla karışık alüvyal depoların oranı bu şehirleşmiş alanlarda giderek azalmıştır.

İpekyolu, Dışkaya ve Ericcek gibi görece yükseltisinin fazla olduğu kırsal mahallelerdeki arazilerde kireçsiz kahverengi orman toprağı oldukça yaygındır. Bursa Ovası ve çevresinde zonal topraklar grubundan; kireçsiz kahverengi orman toprakları ve kahverengi orman toprakları yayılış gösterir. Zonal topraklar genellikle yüksek sahalarda ve yamaçlarda yaygındır. Eğimli yerlerde bulduklarından aşınmaya maruz kalmışlardır. İklim şartlarının da olumsuz etkisi ile tarımsal açıdan uygun topraklar değildir. Bu topraklar üzerinde ormanlar ve fundalıklar bulunmaktadır.²⁹

²⁹ Ertürk, a.g.e. s. 90.

Fotoğraf 5: Ericek Kırsal Mahallesiindeki Kireçsiz Kahverengi Orman Toprakları

26.965 hektarlık önemli bir alana sahip olan ikinci sınıf araziler, toplam araziler içerisinde %15,3'lük bir alanı kaplarlar. Bursa Ovasında ve çevresinde özellikle ova ile yamaçların birleştikleri sahalarda birikinti konileri üzerinde ve Bursa Ovasının batısında yer alan tepelik sahalarda bu tip topraklara rastlanmaktadır. İkinci sınıf araziler, büyük oranda alüvyal topraklardan oluşmakla birlikte; kolüvyal, kahverengi-orman, kireçsiz kahverengi orman, kireçsiz kahverengi, rendzina ve vertisol topraklarından meydana gelmektedirler.³⁰

İlçenin kuzeyinde yer olan İpekyolu, Dışkaya ve Ericek mahallelerinde de kireçsiz kahverengi orman toprakları tarımda kullanılmamaktadır. Özellikle Dışkaya ve Ericek'te bu verimi alüvyal toprak kadar yüksek olmayan arazilerde hayvancılık yapılmaktadır. İklimin de bu yükseltisinin fazla olduğu arazilerde sert oluşu, bu toprağın verimli bir şekilde kullanılmasını önleyen temel etkidir.

³⁰ Ertürk, a.g.e. s. 100.

Mahalle Adı	Ağırlıkça Bulunan Toprak Grubu
Ericek	Kireçsiz Kahverengi Orman
Dışkaya	Kireçsiz Kahverengi Orman
İpekyolu	Kireçsiz Kahverengi Orman
Karahıdır	Alüvyal, Kolüvyal, Kireçsiz Kahverengi Orman
Kumlukalan	Alüvyal
Kazıklı	Alüvyal
Ağaköy	Alüvyal
Canbazlar	Alüvyal
Hasanköy	Alüvyal
Adaköy	Alüvyal
İğdir	Alüvyal, Kolüvyal

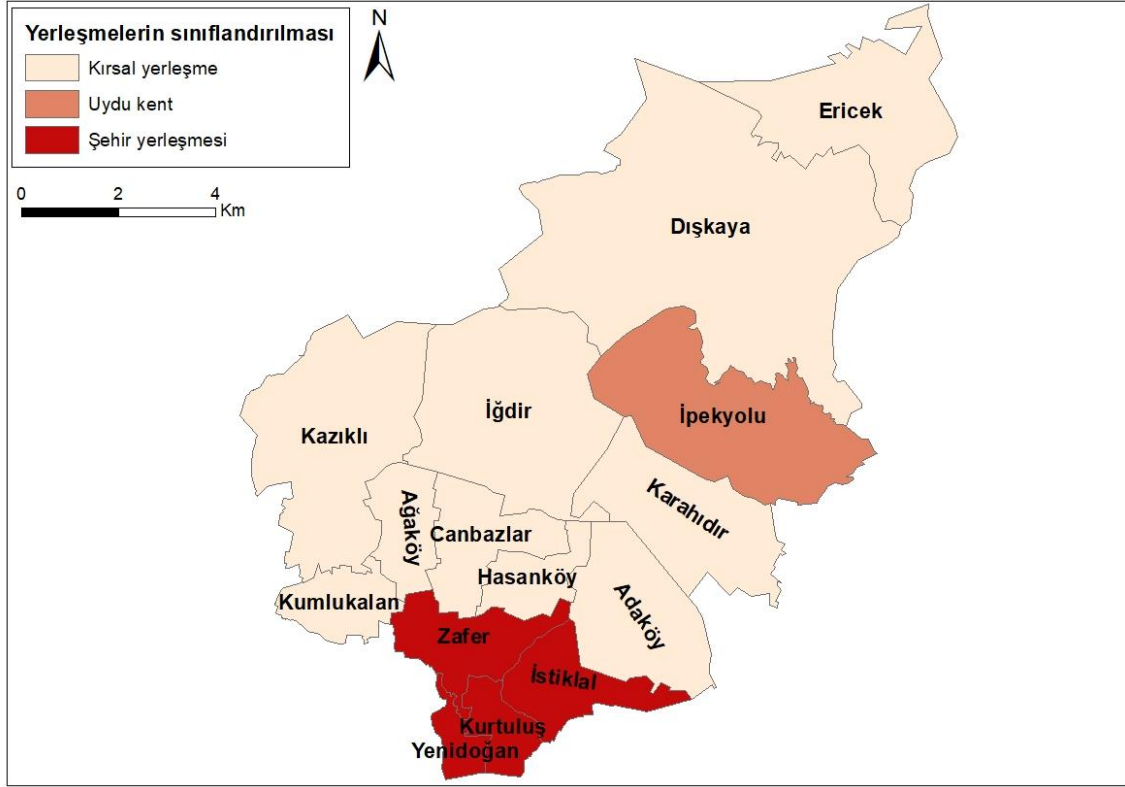
Şekil 6: Mahalle Yerleşmelerine Göre Toprak Grupları³¹

2.6. YERLEŞİM ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Gürsu ilçesinin mahallelerine bakıldığında yerleşme dokuları, hane sayıları, hane halkı büyüklüğü ve kırsal-kent özellikleri konusunda bazı farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların ortaya çıkmasında, doğal koşullarıyla birlikte beşeri farklılıklar da etkili olmuştur. Bazı yerleşme dokularının dağınık olmasında jeomorfolojik yapının engebeli olması, bazı yerleşme dokularının toplu olmasında jeomorfolojik yapının sade olması etkili olmuştur. Bunun yanı sıra ilçenin güneyinde kalan bazı mahallelerin şehir merkezine ve ana ulaşım ağlarına yakın olması bu alanları kentsel bir mahalle alanına çevirmiş, daha kuzeyde yer alan ve ulaşım yollarına uzak kalmış dağlık ve engebeli sahalara ise kırsal mahalle fonksiyonuyla ortaya çıkmıştır.

³¹Araştırma sahasında yapılan gözlemler, söz konusu yörede tarım ile uğraşan çiftçilerden derlenen bilgiler ve Gürsu Ziraat Odası çalışanları tarafından verilen bilgiler dâhilinde oluşturulmuştur.

2.6.1. Kır-Kent Özelliği

Harita 8: Kır-Kent Özelliklerine Göre Mahalle Yerleşmelerinin Dağılımı

Kent, üzerinde tam anlamıyla birlik sağlanmış, genel kabul görüleri oturmuş, dünyanın pek çok yerinde büyük ölçüde aynı kriterler ile değerlendirilen bir kavram değildir. Örneğin yalnızca Türkiye içinde bile, birbirinden oldukça farklı kriterlere göre yapılmış çok sayıda kent tanımı olduğu bilinmektedir. Aslında bu son derece doğal bir sonuçtur. Çünkü kentler multidisipliner bir araştırma sahasıdır.³²

Bursa ili genel olarak incelendiğinde; nüfusun dağılışı, yerleşim yerleri ve ekonomik faaliyetler doğu-batı yönlü uzanmaktadır. Bursa şehrinin nüfusu yaklaşık 3 milyon civarındadır ve büyükşehir statüsündedir. Gürsu ise bu büyükşehirin doğu koluna uzanan ve Ankara Yolu'nun kuzeyinde kalan yaklaşık 96 bin nüfuslu bir ilçedir. Genel hatlarıyla, ilçenin güneyini kent yerleşmesi ve kuzeyini kırsal yerleşmeler oluşturur. İlçenin güneyinde kalan Yenidoğan, Kurtuluş, İstiklal ve Zafer mahallelerinin kentsel yerleşme içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Ağaköy, Adaköy, Hasanköy gibi kırsal

³² Oğün Coşkun; Serhat Zaman, "Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.9, S.1, 2012, s.1051.

mahallelerde tarım faaliyetleri, daha kuzeydeki Ericcek ve Dışkaya'da ise hayvancılık faaliyetleri yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan Gürsu ilçesinin mahalleleri baz alındığında güney-kuzey doğrultuda sırasıyla; hizmet ve sanayi sektörü, tarım faaliyetleri ve hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu basamaklı yapının oluşumunda şehir merkezinden uzak kalma, jeomorfolojik yapının güney-kuzey doğrultuda farklılıklar göstermesi temel sebep olmuştur.

Araştırma sahasındaki kent içinde bulunan yerleşmelerinden biri Kurtuluş'tur. Nüfus miktarı 26.012 olan Kurtuluş mahalle sınırları içerisinde Uludağ Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. Bu mahalle, ilçenin en büyük caddesi olan Şehit Cengiz Topel Caddesi tarafından ikiye bölünmüştür. Kurtuluş Mahallesi'nin kuzeydoğusunda İstiklal Mahallesi, kuzeybatısında ise Zafer Mahallesi, batısında Yenidoğan yer almaktadır. Kurtuluş'ta; Gürsu Belediye Binası, Alparslan Türkeş Şehir Parkı, Gürsu Belediyesi'ne ait kapalı bir pazar yeri, tekstil fabrikaları, ülkenin en büyük içecek fabrikalarından biri olan Aroma, Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğü, bir hipermarket, birçok düğün salonu, birkaç özel okul ve eğitim kursu, elliye aşkın restoran ve kafe bulunmaktadır.

Bir kent yerleşmesini, etrafındaki kırsal yerleşmelerden ayıran en temel faktör, iş bölümünün gelişmesi ve ihtisaslaşmasıdır.³³ Yenidoğan da nüfusun yoğun olduğu kentsel mahallelerden biridir. Nüfus miktarı 21.028 kişidir. Yenidoğan Mahallesi'nde faal nüfus genel olarak sanayi faaliyetlerinde ve hizmet sektöründe çalışmaktadır. Buradaki ulaşım ağının sıklığı, eğitim fonksiyonlarının gelişmişliği ve şehir merkezine yakınlık, bu yeri tamamen kentsel bir yerleşme merkezine çevirmiştir. Kurtuluş ve Yenidoğan, Gürsu ilçesinin nüfus miktarı en yüksek mahallelerindedir. Bu iki büyük mahalle dışında nüfus miktarları bu iki mahalleye yakın iki yerleşim yeri daha vardır. Bunlardan biri olan Zafer mahallesinin nüfus miktarı 21.360 kişidir. Zafer Mahallesi; Kurtuluş ve Yenidoğan kentsel mahallelerinin kuzeyinde, İstiklal Mahallesi'nin ise kuzeybatı kesiminde kalmaktadır. Zafer mahallesinin de temel geçim kaynağı sanayi faaliyetleri ve hizmet sektörüdür. Burada yaşayan insanların birçoğu esnaf ve sanayide çalışan işçi kesimidir. Ekseriyetle bu mahallede yaşayan kişiler ya Gürsu ilçe merkezinde ya da Yıldırım, Nilüfer, Osmangazi ve Kestel gibi ilçelerde çalışmaktadırlar. Tarım ve hayvancılıkla uğraşan insan sayısı bu mahallelerde oldukça

³³ Adnan Alkan, *Bir Kent Coğrafyası Araştırması Siirt Kenti*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 1. Baskı, s. 1.

azdır. Bu mahallede gecekondulaşmanın hızı da oldukça yüksektir. Bunda, nüfus hareketlerinin kontrolsüz bir şekilde gerçekleşmesi etkili olmuştur.

Kurtuluş, Yenidoğan ve Zafer kentsel mahallelerinden sonra nüfus miktarı en fazla olan kentsel mahalle ise İstiklal'dir. İstiklal mahallesinin nüfus miktarı 18.176'dır. İstiklal mahallesi Yenidoğan, Kurtuluş ve Zafer mahallelerinin doğu kesiminde kalmaktadır. Burası Gürsu'nun en eski yerleşmelerinden birisi olmasına rağmen sokak ve cadde düzeni diğer kentsel mahallelere göre daha düzgündür. Cadde ve sokakların geniş olması, yeni yapılan evlerin çok katlı olmaması ve gecekondulaşma faaliyetlerinin azlığı, İstiklal mahallesini daha yaşanılabilir kılmaktadır. Bu bakımdan diğer kentsel mahallelerden bir nebze de olsa ayrılmaktadır.

Yenidoğan, Kurtuluş, İstiklal ve Zafer mahalleleri Gürsu'nun kent içinde kalan dört mahallesidir. 2020 yılı itibariyle nüfusu 96.985 olan Gürsu ilçesinin büyük kısmı bu dört kentsel mahallede yaşamaktadır. Bu dört kentsel mahalle dışındaki mahalleler genellikle kırsal yerleşmeleri oluşturur. Bu kırsal kesimlerin çoğu ulaşım yollarına uzaktır, tarıma elverişli alanları ise daha geniştir.

Gürsu ilçesinin mahallelerini sınıflandırdığımızda bir diğer sınıf kırsal yerleşmelerdir. Toplam on beş mahallesi bulunan Gürsu ilçesinin on mahallesi kırsal mahalle özelliği göstermektedir. Bunlardan Kumlukalan, Adaköy, Hasanköy, Canbazlar, Ağaköy, İğdir, Karahıdır ve Kazıklı tarla tarımıyla öne çıkan kırsal mahalleler olup Dışkaya ve Ericcek ise hayvancılık özelliği ile öne çıkan kırsal mahallelere örnektir.

Özellikle tarım fonksiyonu ile öne çıkan kırsal mahalleler genel olarak Bursa Ovasının doğu ucundaki geniş düzlüklerde kurulmuş olan, meyve ve sebze tarımının yapıldığı, nüfus miktarı 2 bini geçmeyen küçük yerleşim merkezleridir. Tarım fonksiyonuyla öne çıkan kırsal mahallelerden Adaköy'ün nüfus miktarı 1.198, Ağaköy'ün 748, Canbazlar'ın 254, Hasanköy'ün, 424, İğdir'in 597, Kazıklı'nın 739, Karahıdır'ın 713, kent içinde kalan mahallelere biraz daha yakın olan Kumlukalan'ın ise 1.060'tır. Hayvancılık fonksiyonuyla öne çıkan Dışkaya'nın nüfus miktarı 207 kişi, Ericcek'in ise 166 kişidir. Araştırma sahası kuzey-güney doğrultusunda ele alındığında, güneyden kuzeye gidildikçe kent merkezinden uzaklaşıldığı fark edilmektedir. Bu

bağlamda da kentleşmenin daha güneyde, kırsal mahallelerin ise daha kuzeyde olduğu anlaşılmıştır.

Gürsu ilçesinin mahallelerini sınıflandırdığımızda diğer bir yerleşim tipi ise uydukent yerleşmesidir. Uydukent, ekonomik anlamda şehir merkezine bağımlı olmakla birlikte, gidip-gelme zonu (commuting zone) dışında kalan, ekseriyetle konut alanlarının bulunduğu, ana kentin dışında ancak fiziksel, sosyal ve ekonomik etki alanında bulunan yerleşim alanlarına verilen bir addir.³⁴ İpekyolu Mahallesi'nde kurulmuş olan TOKİ yerleşmesi, bir uydukent özelliği göstermektedir. Gürsu Belediyesi tarafından da bu bir "Uydukeni Projesi" olarak adlandırılmaktadır. Dışkaya kırsal mahallesinin yakın çevresinde bulunan ve Katırlı Dağları'nın güney yamaçlarına kurulmuş olan İpekyolu Uydukent yerleşim alanında 2020 yılı itibariyle 4.254 kişi yaşamakta olup hane sayısı 1.971'dir. Yerleşimcilerinin genel itibariyle üçüncül ekonomik faaliyet kapsamındaki işlerle (hizmet sektörüyle) meşgul oldukları gözlemlenmiştir. Bu yerleşim sahasında tarımda çalışan insan sayısı yok denecek kadar azdır.³⁵

Fotoğraf 6: Gürsu Toki Konutları, İpekyolu Uydukent Mahallesi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

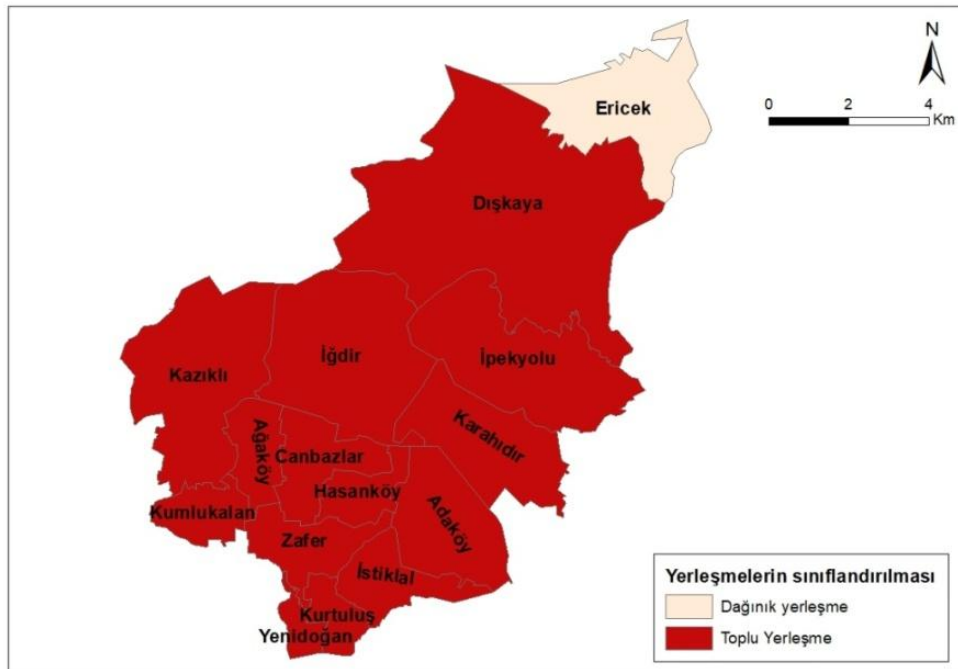
³⁴ Alpaslan Aliagaoglu; Abdullah Uğur, "Şehir Coğrafyası", Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2016 s. 91.

³⁵ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Şubat 2020)

İpekyolu Mahallesi'nin en önemli sorunlarının başında ulaşım gelmektedir. Çok eski zamanlarda yapılmış köy yolu daha modern hale getirilmiş olsa da mahallenin kuruluş yeri ile ilçe ve il merkezinin mesafesi arasındaki fiziki mesafenin fazla olması günlük hayatta birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Burada yaşayan öğrencilerin birtakım kurs ve eğitim faaliyetleri için sürekli şehir yerleşmesine inmesi büyük zaman kayıplarına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra hayati tehlike geçiren insanların hastaneye yetiştirilmesi sırasında harcanan zaman da büyük sorunlardan biridir. Rakımı ortalama olarak 450 metre olan İpekyolu Uydukenti'nin Gürsu ilçe merkezi ile arası 8 kilometre ve Bursa şehir merkezi arası uzaklığı ise 19 kilometredir. Bu proje içerisinde bir ortaokul, bir cami, bir sağlık ocağı ve bir de Anadolu lisesi bulunmaktadır.

İpekyolu Mahallesi'nin burada kurulmasının sebeplerinden biri, verimli ovaların karakterinin bozulmaması isteğidir. Bursa'daki hızlı nüfus artış hızı, beraberinde yeni yerleşme sayısını da artırmıştır. Toplu Konut İdaresi Başkanlığı bu bağlamda, yeni yerleşmeleri genellikle şehir merkezinin uzağına kurmayı tercih etmektedir. Bu durum Gürsu'da da gerçekleşmiş ve TOKİ yerleşmesi Dışkaya'dan mahalle olarak ayrılan İpekyolu'na kurulmuştur.

2.6.2. Yerleşme Dokusu

Harita 9: Dokularına Göre Mahalle Yerleşmelerinin Dağılışı

Köy yerleşmelerindeki tarım alanlarının birbirine olan yakınlığı, yerleşmenin toplu ya da dağınık olmasında temel etken olmuştur. Dağınık yapıdaki köylerde konutlar tarlaları ile birlikte dağılmışlardır. Tek ailelik konutların birbirinden uzak olarak serpilmiş olduğu yerleşme tipi genellikle tarım alanlarının karakteristik yerleşme tipidir.³⁶

Araştırma sahası üzerinde yapılan çalışmalar ve incelemelerde dağınık bir yerleşme dokusuna az rastlanılmıştır. Kırsal mahallelerin çoğunda toplu bir yerleşme dokusu özelliği gözlemlenmiştir. Yerleşmelerin toplu olmasında yer şekillerinin sade olması, tarım alanlarının birbirine yakın olması ve bu alanlarda tarım ile uğraşan faal nüfusun soğuk hava depolarına ve pazar alanlarına yakın olma isteği etkili olmuştur.

2.6.2.1. Ericek Mahallesi

Ericek Mahallesi, Gürsu ilçesinin kuzey kısmında yer alan, tarım işleriyle uğraşan çiftçilerin yaşadığı bir yerdir. Yer yer bazı evlerin toplu bir alanda yayıldığı görülse de birbirinden bağımsız birçok ev olması ve mesafe olarak birbirlerine olan uzak olmaları sebebiyle Ericek dağınık bir yerleşme olarak nitelendirilebilir.

Fotoğraf 7: Ericek Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı.(Erişim Tarihi: 10/02/2021)

³⁶ Erol Tümertekin; Nazmiye Özgüç, *Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 14. Baskı, s. 396.

2.6.2.2. Dışkaya Mahallesi

Dışkaya, Ericek Mahallesi'nin güneyinde yer alan, topografik açıdan boyun olarak belirtilen bir mevkide kurulmuş ve toplu yerleşmenin hâkim olduğu bir mahalle yerleşmesidir.

Fotoğraf 8: Dışkaya Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.3. Karahıdır Mahallesi

Karahıdır Mahallesi, Gürsu ilçesinin doğu sınırında kurulmuş bir yerleşme alanıdır. Kuzeyine dağlık bir alan güneyinde ise Bursa Çevre Yolu geçmektedir. Bu yol, köyün güney sınırını oluşturmuştur. Söz konusu yerde toplu yerleşme dokusu görülmektedir.

Fotoğraf 9: Karahıdır Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.4. İğdir Mahallesi

Fotoğraf 10: İğdir Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

İğdir Mahallesi'nin de tıpkı Karahıdır Mahallesi'nde olduğu gibi güneyinden Bursa Çevre Yolu geçmektedir. Yolun güney kısmında bu mahalleye ait tarım alanları mevcuttur. Bir vadinin yatak ve kısmen de bir yamacın etek kısmında kurulmuş olan mahalle, toplu yerleşme özelliği göstermektedir.

2.6.2.5. Kazıklı Mahallesi

Kazıklı Mahallesi, Gürsu ilçesinin batısında yer alan yerleşim alanıdır. Yerleşme dokusu olarak her ne kadar toplu olsa da diğer kırsal mahallelere nazaran yerleşme çevresinde birkaç saçaklanma söz konusudur. Türkiye'nin genelinde topografyanın sade olduğu yerlerde toplu yerleşme görülse dahi bazı alanlarda istisnai olarak, tarım alanlarının parçalandığı veya bölündüğü yerlerde, dağınık yerleşme özelliği görülebilmektedir. Kazıklı Mahallesi'nde de toplu bir yerleşme söz konusu olsa dahi bazı evlerin bu toplu yerleşmeden uzakta parçalı bir yerleşme oluşturduğu da tespit edilmiştir.

Fotoğraf 11: Kazıklı Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.6. Kumlukalan Mahallesi

Kumlukalan Mahallesi, Gürsu ilçe merkezinin kuzeybatısında yer almaktadır. Yerleşme dokusu olarak toplu bir yerleşme olsa dahi, Samanlı Caddesi boyunca çok belirgin olmasa da batıya doğru bir çizgisel yerleşme gözükmemektedir.

Fotoğraf 12: Kumlukalan Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.7. Ağaköy Mahallesi

Ağaköy Mahallesi, Kumlukalan Mahallesi'nin kuzeyinde, Gürsu ilçe merkezinin ise kuzeybatısında yer almaktadır. Yerleşme dokusu olarak toplu yerleşme yapısına uygundur.

Fotoğraf 13: Ağaköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.8. Canbazlar Mahallesi

Canbazlar, içerisinde geçen köy yolu boyunca toplanmış küçük ve toplu bir kırsal mahalledir. Gürsu ilçe merkezinin kuzeyinde, Bursa Çevre Yolu'nun güneyinde yer almaktadır.

Fotoğraf 14: Canbazlar Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafi. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.9. Hasanköy Mahallesi

Hasanköy, Canbazlar Mahallesi'nin güneydoğusunda Gürsu ilçe merkezinin ise kuzeyinde yer alan toplu yerleşmenin hâkim olduğu bir yerleşim alanıdır. Gürsu ilçesine yakınlığı sebebiyle tarım, ormancılık, gıda vb. üzerine üretim yapan sanayi kuruluşları bu mahallenin çevresinde toplanmıştır.

Fotoğraf 15: Hasanköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı.(Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.2.10. Adaköy Mahallesi

Adaköy Gürsu ilçe merkezine yakın kurulmuş kırsal mahallelerden biridir. Yerleşmeye bakıldığında küçük ayrılmalar görülse de dokusuna göre bu mahalle de toplu yerleşmeye örnektir.

Fotoğraf 16: Adaköy Mahallesi'nin Uydu Fotoğrafı. (Erişim Tarihi: 10/02/2021)

2.6.3. Hane Sayısı

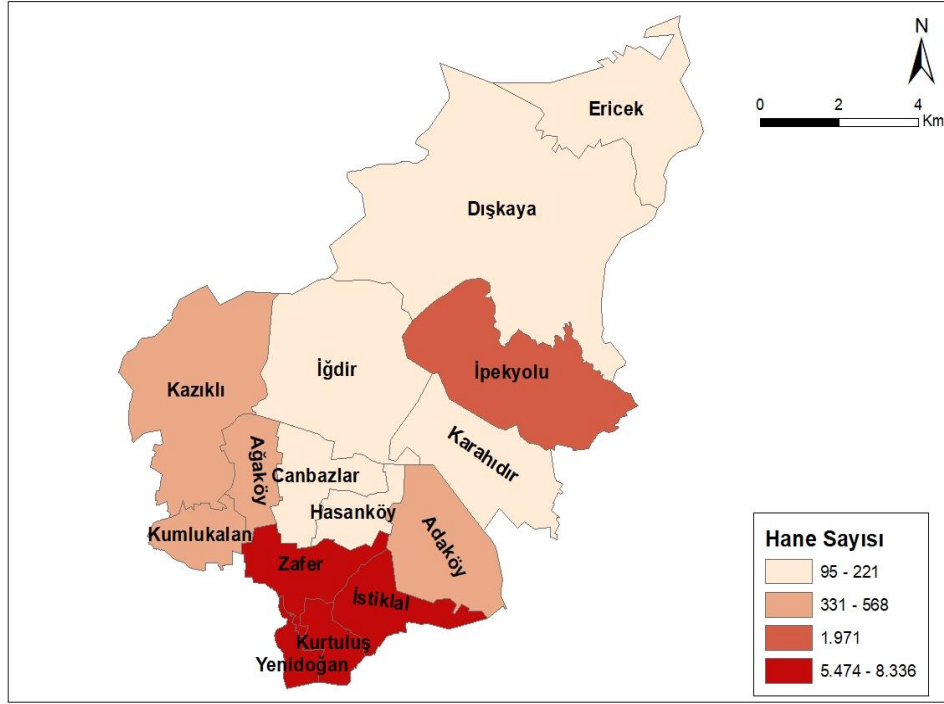
Araştırma sahasındaki mahallelerin hane sayılarına bakıldığında ilçedeki nüfus miktarına paralel olduğu görülmektedir. Nüfus miktarının, ilçenin güneyindeki mahallelerde fazla olmasının sebebi sanayileşmenin ve kentleşmenin bu alanda daha yaygın olmasıdır. Hane sayısı da doğal olarak ilçenin güneyinde artış göstermiştir.

Yerleşme Adı	Nüfus Miktarı	Hane Halkı Sayısı	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü
Adaköy	1198	568	2,10
Ağaköy	748	333	2,24
Canbazlar	254	162	1,27
Dışkaya	207	136	1,69
Ericek	166	95	1,74
Hasanköy	424	194	2,18
İğdir	597	221	2,70
İpekyolu	4.254	1.971	2,15
İstiklal	18.176	5.474	3,32
Karahıdır	713	216	3,30
Kazıklı	739	397	1,86
Kumlukalan	1.060	331	3,20
Kurtuluş	26.012	8.336	3,12
Yenidoğan	21.028	7.755	2,71
Zafer	21.360	6.799	3,14
Toplam	96.985	32.988	2,94

Şekil 7: 2020 Yılı İtibariyle Hane Halkı Büyüklüğünün Mahalle Bazında Dağılımı³⁷

Araştırma sahasının güneyindeki kentsel mahallelerden İstiklal'deki hane sayısı 5.474, Kurtuluş'taki hane sayısı 8.336, Yenidoğan'daki hane sayısı 7.755 ve Zafer mahallesindeki hane sayısı 6.799'dur. Nüfus miktarının yüksek olduğu bu dört mahalledeki toplam hane sayısı 28.364'tür.

³⁷ Gürsu İlçe Nüfus Müdürlüğü, (Ocak 2020)

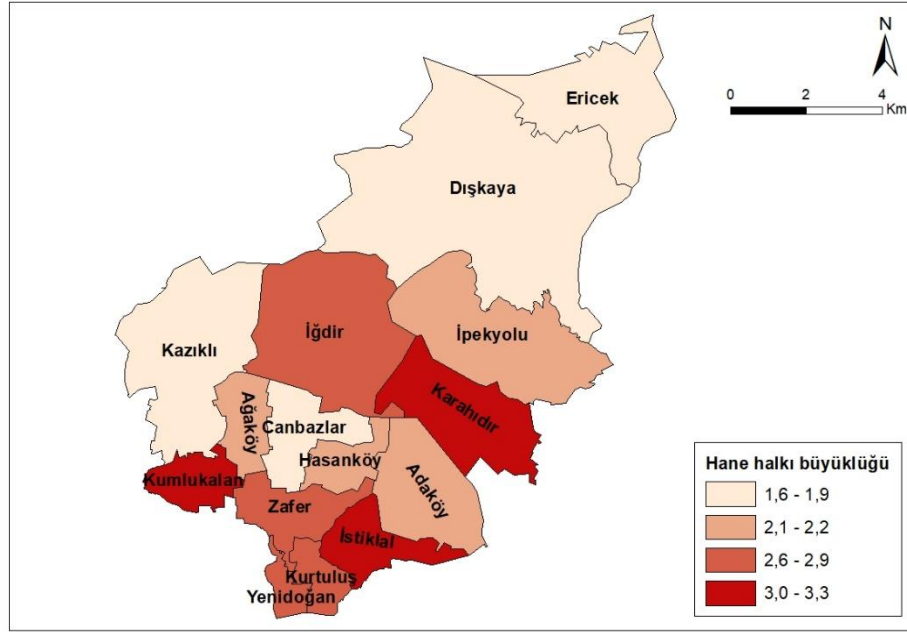
Harita 10: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Hane Sayılarına Göre Dağılışı

Bir uydukent projesi olarak İpekyolu Mahallesi'nde ise hane sayısı 1971'dir. İpekyolu mahallesinde yaşayan insanların temel geçim kaynağı sanayi ve hizmet sektörüdür. TOKİ tarafından yapılan bu yerleşkedeki hane sayısının Gürsu ilçesinin ortalama hane sayısından fazla olmasının temel sebebi, altyapı ve düzenli şehirleşmenin burada sonradan kurulmuş olması ve burada kurulan yapıların tamamen modern ve yeni olmasıdır.

Kırsal mahallelerden olan Kazıklı, Kumlukalan, Ağaköy ve Adaköy'de hane sayısının diğer kırsal mahallere göre yüksek olduğu görülmektedir. Bunun temel sebebi Kazıklı, Kumlukalan, Ağaköy ve Adaköy kırsal mahallelerinin kentsel mahallere yakın oluşudur. İğdir, Karahıdır, Canbazlar ve Hasanköy kırsal mahallelerinde hane sayısı görece daha düşüktür.

Dışkaya ve Ericek gibi araştırma sahasının kuzeyinde ve ulaşım yollarına sapa kalmış, dağlık engebeli arazilerde hane sayısı oldukça düşüktür. Dışkaya'da 136 hane, Ericek'te ise 95 hane bulunmaktadır. İki mahallenin toplam nüfus miktarı 400 civarındadır ve bu iki kırsal mahalle, nüfus miktarının ve dolayısıyla hane sayısının en az olduğu iki mahalledir.

2.6.4. Hane Halkı Büyüklüğü

Harita 11: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Hane Halkı Büyüklüğüne Göre Dağılışı

Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın, aynı evde veya evin bir bölümünde yaşayan, aynı kazandan yemek yiyen, gelir ve giderini ayırmayan, o evin hizmet ve yönetimine katılan bir veya birkaç kişinin oluşturduğu topluluğa hane halkı denilmektedir.³⁸ Gürsu ilçesinin toplam nüfusu 2020 yılı itibariyle 96.985 kişidir ve hane sayısı 32.988'dür. Buna göre aile büyüklüğü ortalaması 3 kişidir. Ayrıca ilçenin nüfus yoğunluğu 742,59 kişi/km²'dir.

Hane halkı sayısının en fazla olduğu dört mahalle vardır. Bunlar; Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan mahalleleridir. Söz konusu mahallelerde yaşayan insanların daha çok ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerde çalışıyor olması, çevre mahallelerde yaşayan insanların ise daha çok tarım ve hayvancılık gibi birincil ekonomik faaliyetlerde çalışıyor olması aile büyüklüğünün yerden yere değişmesine yol açmıştır.

Nüfus miktarları ve hane sayısı bazında, ortalama hane halkı büyüklüğü hesaplandığında 96.985 kişilik Gürsu ilçesinin ortalama hane halkı büyüklüğü 3 kişi

³⁸ Ali Özçağlar; Rüya Kasarcı, "Türkiye'de Hane Halkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hane Halkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı", *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 5, Ankara, 1996, s. 1.

olarak hesaplanmıştır. Mahalle bazında değerlendirildiğinde ortalama hane halkı sayısının en yüksek olduğu yer İstiklal mahallesidir. İstiklal mahallesini Karahıdır ile Kumlukalan takip etmektedir.

Ortalama hane halkı sayısının en az olduğu yer ise 1,27 kişi ile Canbazlar kırsal mahallesidir. Bu sayının Canbazlar'dan sonra en az olduğu yerler ise 1,69 kişi ile Dışkaya ve 1,74 kişi ile Ericcek'tir.

Mahallelerin ekonomik gelişmişlik seviyesine göre ortalama hane halkı sayısının da değişiklik gösterdiği belirlenmiştir. Zafer, Kurtuluş, Yenidoğan ve İstiklal mahalleleri kent içinde kalmış yerlerdir ve ortalama hane halkı sayıları 3'e yakındır. Bu durum, bu mahallelerde yaşayan insanların doğum oranı yüksek olan illerden göç ediyor olmasıyla açıklanabilir. Bursa'nın nüfusu, iç göçlerle de yoğun bir şekilde desteklenmiştir. Özellikle 1950-1998 yıllarını kapsayan 48 yılda Bursa şehrine göç eden nüfus miktarı 100.000'e yaklaşmıştır. Erzurum, Kars, Artvin, Samsun, Muş, Bitlis ve Trabzon illeri başta olmak üzere, ülkenin her yöresinden Bursa'ya yönelen göçler, nüfusa büyük bir dinamizm kazandırmıştır.³⁹

Daha az gelişmiş olan, daha çok tarım ve hayvancılığın yapıldığı Ericcek, Dışkaya ve Canbazlar gibi kırsal mahallelerde ise genç nüfus oranı gittikçe azalmakta, yaşlı nüfus oranı artmaktadır. Bu durum da ortalama hane halkı sayısının düşmesine yol açmaktadır.

2.7. NÜFUS ÖZELLİKLERİNE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

2.7.1. Nüfus Miktarı

Araştırma sahası olan Gürsu ilçesi, Bursa şehrinin doğu ucunda yer alan bir yerleşim yeri olmasının yanı sıra nüfusu hızlı şekilde artan, büyüyen bir ilçe olmaya başlamıştır. Son yıllarda daha nitelikli yaşam ve sürdürülebilir kalkınma için etkili bir nüfus politikası izlenmesinin gereği çoğu kişi tarafından kabul edilmektedir. Bu durum her şeyden önce, daha rahat bir yaşam ve sahip olunan kaynakları etkili bir şekilde

³⁹ Kenan Arınç, "Ekolojik Yönleriyle; Bursa Ovası'nda Arazi Kullanılışı ve Çevresel Etki Değerlendirilmesi", Doğu Coğrafya Dergisi, S. 10, Erzurum, 2003, s. 94.

kullanmak için gereklidir.⁴⁰ Nüfus artış hızının yüksek oluşu, Gürsu gibi küçük ilçelerde ve bu ilçe içerisindeki kentsel mahallelerde, büyük değişimlere yol açabilmektedir.

Yıl	Nüfus Miktarı	Artış Miktarı (kişi)	Değişim Oranı (%)
1990	18.681	-	-
1997	26.593	7.912	29,75
2000	28.087	1.494	5,32
2007	47.180	19.093	40,47
2008	50.085	2.905	5,80
2009	52.333	2.248	4,30
2010	55.131	2.798	5,08
2011	58.081	2.950	5,08
2012	61.364	3.283	5,35
2013	68.872	7.508	10,90
2014	74.827	5.955	7,96
2015	79.540	4.713	5,93
2016	84.326	4.786	5,68
2017	84.880	554	0,65
2018	91.339	6.459	7,07
2019	93.788	2.449	2,61
2020	96.985	3.197	3,29

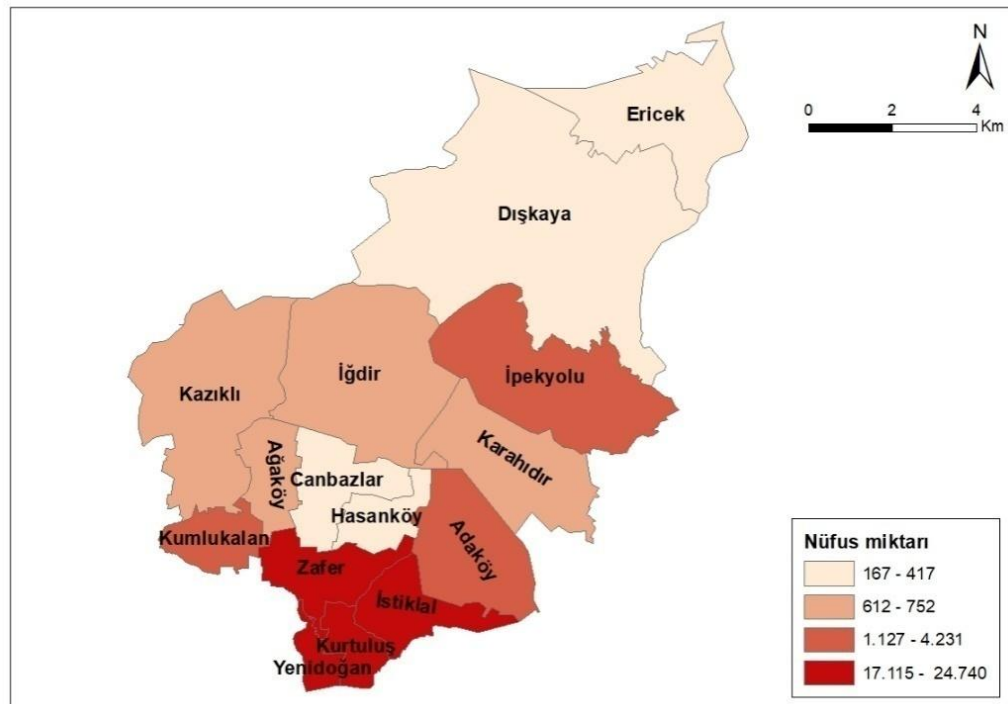
Şekil 8: Yıllara Göre Gürsu İlçesinde Nüfus Miktarının Değişimi (1990-2020 Yılları)⁴¹

Gürsu nüfusu 1997 yılında 26.593'e, 2000 yılında 28.087'ye ulaşmıştır. Doğum oranlarının artmasından ziyade her geçen gün daha fazla göç alarak nüfusu artmış ve 2007 yılında nüfusu 47.180 olmuştur. Nüfus artış hızının oldukça yüksek olduğu bu dönemde, nüfusun bu denli artmasının sebebi 2001 yılında kurulan organize sanayi bölgesine bağlı olarak başta sanayinin artarak gelişmesi yanı sıra ilçedeki tarım alanlarında modern tarım sistemlerinin kullanımına bağlı olarak tarım gelirlerinin

⁴⁰ Adnan Alkan, "Siirt İlinin Nüfus Gelişimi, Yapısı, Dağılışı", Doğu Coğrafya Dergisi, S. 37, Erzurum, 2017, s. 55.

⁴¹ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

artması sonucu çok yüksek oranda göç almasıyla ancak açıklanabilir.⁴² 2008 yılında 50.085 olan nüfus miktarı ise, 2018 yılında 91.339 kişiye varmıştır. Değişim oranında bir istikrar olmadığı görülmektedir. 2000 ve 2007 yılları arasındaki artış oranının çok yüksek çıkmasının sebeplerinden en önemlisi Gürsu ilçesi de dahil olmak üzere Bursa'nın yoğun bir nüfus hareketine maruz kalmasıdır. 2019 yılına bakıldığında Gürsu'nun toplam nüfusunun 93.788 olduğu belirtilmiştir. 2020 yılına gelindiğinde ise, Gürsu nüfusunun toplam miktarı 3.197 kişilik artış ile 96.985 olmuştur (Şekil 8). 2021'e gelindiğinde Gürsu ilçesinin toplam nüfusunun 100 bini aşacağı öngörülmektedir.

Harita 12: Gürsu İlçesi Mahalle Yerleşmelerinin Nüfus Miktarına Göre Dağılışı

Nüfus miktarının Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan gibi kentsel mahallelerde fazla olduğu görülmektedir. Nüfus miktarının burada fazla olması sebebi ana ulaşım ağlarının yakınında olması, sanayileşmenin burada etkinlik göstermesi, hizmet sektörünün ağının burayı kuşatması ve işçi sınıfının bu alanda daha uygun konutlarda barınabilmesidir (Harita 12).

⁴² Ayten Avcı, "Gürsu (Bursa) Metropol İlçesinin Coğrafyası", (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2018, s. 37.

Bursa şehrinin batısını doğusuna bağlayan ve Ankara Yolu üzerinde yer alan Gürsu'nun bu yol kenarında yer alan Yenidoğan, Kurtuluş, İstiklal ve Zafer mahallelerinin nüfus miktarı, diğer mahallelere göre daha yüksektir. Bunun sebebi ulaşım ve sanayileşmenin bu yol üzerinde yoğun olarak varlığını sürdürmesidir. Güney-kuzey doğrultuda gidildikçe Bursa şehir merkezinin etki alanından uzaklaşmakta olup nüfus miktarı da gittikçe azalmaktadır. Sadece İpekyolu Mahallesi, bu konuda istisnai bir durum teşkil etmektedir.

Kumlukalan ve Adaköy ise kentsel bir mahalle olmasa da, kentsel mahallelerinin komşu alanında olmasından dolayı nüfus miktarı yüksektir, fakat buna rağmen Gürsu ilçesi mahallelerinin nüfus ortalamasının altında kalmıştır. 96.985 kişinin yaşadığı Gürsu ilçesinin mahalle nüfusu ortalaması 6.465 kişidir. Kumlukalan'da 1.060 kişi, Adaköy'de ise 1.198 kişi yaşamaktadır. Kazıklı, Ağaköy, İğdir ve Karahıdır kırsal mahalleleri de ilçedeki nüfus miktarı ortalamasının altında kalan bazı kırsal mahallelerdendir. İğdir'in nüfus miktarı 597, Karahıdır'ın 713, Ağaköy'ün 748 ve Kazıklı'nın 739'dur.

Gürsu ilçesinin iç kesimlerinde kalan kırsal mahallelerden Canbazlar ve Hasaköy'ün ortalama nüfus miktarları ilçe ortalamasının çok altındadır. Canbazlar'ın nüfus miktarı 254 kişi ve Hasanköy'ün nüfus miktarı 424 kişidir. Dışkaya ve Ericcek gibi ilçenin kuzeyinde ve ulaşım yollarına sapa kalmış kırsal mahallerinde ise yükseltinin fazla olması ve topografya koşullarının elverişsiz olması, tarım ve sanayi faaliyetlerini sınırlandırmış ve buna bağlı olarak da nüfus miktarı düşük kalmıştır.

Nüfus piramidinin tabanında görülen ve son 25 yıla ait olduğu düşünülen zaman diliminde nüfus artış hızında bir yükselme görülmektedir. Buna ek olarak, ilçede yoğun insan gücüne dayalı bir ekonomik sistem olması, ortalama ömrün kısalmasında etkili olmuştur. Bu durum da piramidin tavan kısmında daralmaya sebep olmuştur.

İlçe Adı	Nüfus Miktarı	İl Toplam Nüfusuna Oranı (%)
Osmangazi	881.459	28,80
Yıldırım	657.176	21,81
Nilüfer	484.832	14,74
İnegöl	281.384	8,95

Gemlik	115.404	3,72
Mustafakemalpaşa	101.820	3,36
Mudanya	102.523	3,13
Gürsu	96.985	3,05
Karacabey	84.666	2,78
Orhangazi	80.118	2,62
Kestel	70.865	2,18
Yenişehir	54.315	1,79
İznik	44.102	1,45
Orhaneli	19.055	0,65
Keles	11.499	0,41
Büyükorhan	9.485	0,34
Harmancık	6.145	0,22
Toplam	3.101.833	100,00

Şekil 9: 2020 Yılı İtibariyle Bursa İline Bağlı İlçelerin Nüfus Miktarları ve Nüfus Artış Oranları⁴³

Araştırma sahası olan Gürsu ilçesi, Bursa ilindeki diğer ilçelere göre kıyaslandığında 17 ilçenin en kalabalık 8. ilçesidir ve nüfus miktarı 3 milyonu aşan Bursa'nın %3,05'lik dilimine karşılık gelmektedir. Bu dilimin büyük çoğunluğu ise Yenidoğan, Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve İpekyolu'nda yaşamaktadır.

Mahalle Adı	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ericcek	148	145	149	150	161	161	156
Dışkaya	263	280	264	260	252	237	230
Canbazlar	279	269	270	266	270	269	253
Hasanköy	459	467	455	470	464	436	445
İğdir	635	638	640	643	640	626	627
Karahıdır	718	720	697	675	677	683	687
Kazıklı	816	811	802	817	803	804	776
Ağaköy	822	810	825	836	814	779	778
Kumlukalan	892	878	864	879	868	894	886

⁴³ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Nisan 2021)

Adaköy	1.260	1.257	1.210	1.232	1.227	1.198	1.175
İpekyolu	-	-	-	-	-	-	-
İstiklal	7.204	7.697	8.153	8.455	8.853	9.449	10.442
Yenidoğan	15.205	16.276	17.251	18.626	19.440	19.802	20.332
Zafer	11.240	11.666	11.831	12.141	12.755	13.564	14.567
Kurtuluş	9.441	10.322	11.094	12.482	13.654	15.241	17.517
Mahalle Adı	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ericcek	153	139	135	138	167	167	166
Dışkaya	2.454	3.576	255	228	230	214	207
Canbazlar	250	263	264	272	276	268	254
Hasanköy	438	416	409	424	419	417	424
İğdir	613	607	603	608	613	612	597
Karahıdır	688	686	695	707	709	710	713
Kazıklı	764	755	760	774	764	752	739
Ağaköy	784	776	769	778	761	750	748
Kumlukalan	895	911	948	1.106	1.103	1.127	1.060
Adaköy	1.181	1.207	1.178	1.183	1.207	1.215	1.198
İpekyolu	-	-	3.819	4.035	4.272	4231	4.254
İstiklal	11.464	12.664	14.113	14.112	1.6457	17.115	18.176
Yenidoğan	20.591	20.816	20.898	20.954	20.834	20.856	21.028
Zafer	15.529	16.512	17.700	17.537	19.779	20.562	21.360
Kurtuluş	19.022	20.211	21.779	22.022	23.744	24.740	26.012

Şekil 10: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Yıllara Göre Nüfus Miktarı^{44 45}

⁴⁴ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

Kentsel mahallelerde nüfus miktarının sürekli arttığı, kırsal mahallelerde ise nüfus miktarının düşmeye meyilli olduğu görülmektedir. Özellikle kentsel mahallelerde nüfus miktarının bu şekilde hızlı artmasının temel sebeplerinden biri yoğun göçlerdir (Şekil 10).

İpekyolu Mahallesi'nin veri girişinin 2015 yılından sonra başlaması, TOKİ'nin bu alanda tamamıyla yeni bir yerleşim merkezi olarak en baştan kurması ile ilgilidir. Tam anlamıyla, ekonomik veya ticari yönden kırsal bir yerleşme olmasa dahi kent içinde yer alan bir mahalle olmadığı için bu çalışmada İpekyolu Mahallesi'nden uydukent yerleşmesi olarak bahsedilmiştir.

Kent içinde yer alan mahalleler olan Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan'ın toplam nüfus miktarı 2020 yılı itibariyle 86.576 kişidir. Kırsal yerleşmelerin toplam nüfus miktarı ise 2020 yılı itibariyle 6.155 kişidir. Bu sayısal verilere göre Gürsu ilçesindeki kent nüfus oranının %89,6 olduğu, kır nüfus oranının ise %10,4 olduğu görülmektedir. Bu oranlar arasındaki farkın çok yüksek olmasında; Gürsu'nun artık merkeze yakın bir ilçe olması, tarım alanlarının kentleşmeye maruz kalması ve göçün kent içinde yer alan mahallelere doğru kayması, ulaşım yollarının gelişmesine bağlı olarak Gürsu'da yaşayan kişilerin ulaşımını kolay sağlayabilecekleri mahallelere yerleşmeleri etkili olmuştur.

Türkiye'deki ve Bursa'daki kentleşme eğilimi, küçük ilçelerin demografik yapısını değiştirmiş, mekânsal dağılışına da etki etmiştir. Türkiye'de ulusal ölçekte sanayileşme, kentsel gelişmenin omurgasını belirlerken, kentlerin ve bu kentlere eklenmiş Gürsu gibi ilçelerin ekonomik fonksiyonlarını etkilemiştir. Artan otomobil sahipliği ve gelişen ulaşım olanaklarıyla birlikte ekonomik faaliyetlerin merkezde bulunma zorunluluğu kalkmış ve desantralizasyonla birlikte bazı kentler her geçen gün daha da büyüyerek metropol (anakent) konumuna ulaşmışlardır.⁴⁶

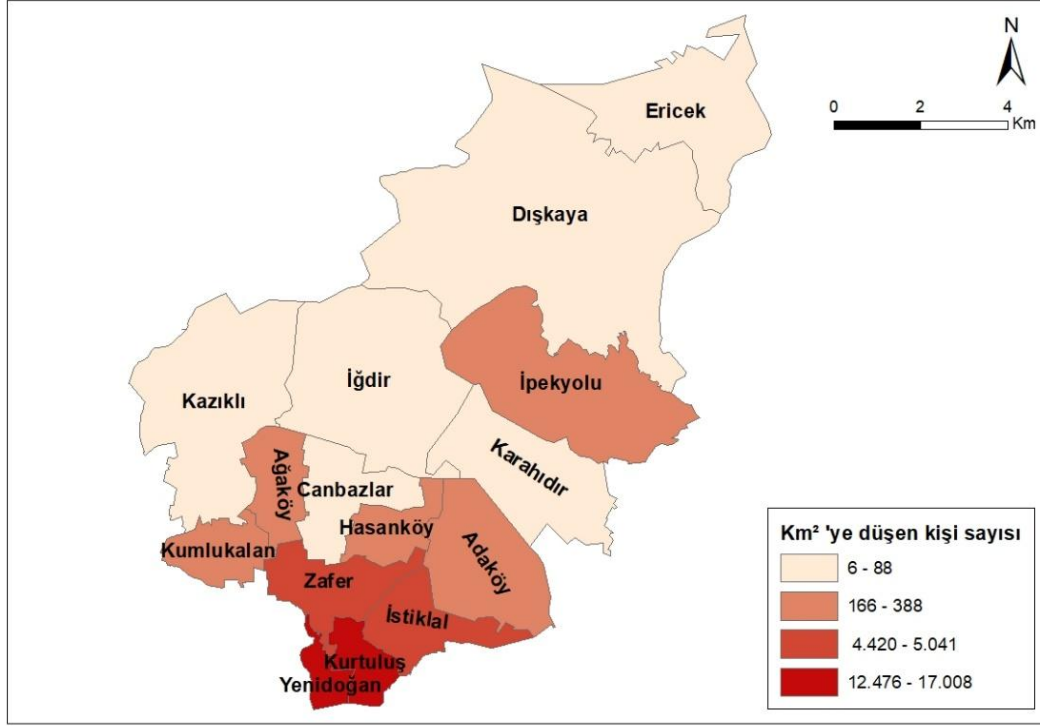
2.7.2. Nüfus Yoğunluğu

Herhangi bir bölgede yaşayan nüfusun dağılışı etkileyen doğal etmenler; yeryüzü şekilleri, hidrografik özellikler, litolojik yapı özellikleri ve toprak örtüsü

⁴⁵ Bazı mahallelerin (köylerin) verileri TÜİK sisteminde bulunmadığından verileri girilememiştir.

⁴⁶ İrfan Kaygalak; Şevket Işık, "Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları", *Ege Coğrafya Dergisi*, C.16, S.1-2, 2007, s. 20.

özellikleridir.⁴⁷ Nüfusun dağılışında fiziki unsurlar ile beşeri unsurlar birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Bir yerleşim alanının iklim özellikleri kadar o yerleşim alanındaki ticari yapı, bir yerleşim alanının sosyokültürel yapısı kadar o yerleşim alanının yükseltisi, nüfusun dağılışında ve yoğunluğunda etkili olabilir.

Harita 13: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Nüfus Yoğunluğu

Gürsu nüfusunun dağılışında ve yoğunluğunda etkili olan temel faktörler; topografik özellikler, ekonomik faaliyetler ve ulaşım ağının sıklığıdır. Araştırma sahasının en yoğun olduğu alanlar; Zafer, Yenidoğan, Kurtuluş ve İstiklal mahallelerini içerisinde barındıran il merkezidir. Toplam nüfusun 96.985 olduğu düşünüldüğünde bu dört mahallenin nüfus miktarı yaklaşık 86 bindir. Buradan da anlaşılacağı üzere Gürsu ilçesinde nüfusun dengeli bir şekilde dağılmadığı görülmektedir.

İlçenin kuzeydoğusunda yer alan Ericek, Dışkaya gibi kırsal yerleşim merkezlerinin nüfusu oldukça seyrek olmakla birlikte verimli tarım alanları bakımından da fakirdir. Bu bölgedeki Katırlı Dağları'nın varlığı ve ortalama yükseltinin fazla olması, iklim koşullarını diğer mahallelere göre biraz daha olumsuz kılmıştır. İklim

⁴⁷ Hayati Doğanay, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Pegem Akademi, Ankara, 2019, s. 208.

koşullarının da olumsuz etkisi ile birlikte mahalle halkı, ilçe merkezine daha yakın olan Gürsu Ovası'na doğru yönelmişlerdir. Ericcek ve Dışkaya'nın toplam nüfusu 2020 yılı itibariyle 373 kişidir. Dışkaya'nın güneydoğusunda bulunan İpekyolu Mahallesi'nde ise TOKİ evlerinin yapılması üzerine bu alanda nüfus yoğunluğu diğer mahallelere göre bir hayli artmıştır.

İpekyolu Mahallesi'ndeki TOKİ yerleşmesinde 1.936 konut, 2 okul, bir ticaret merkezi, camii ve sosyal tesis de bulunmaktadır ve nüfus miktarı 2020 verilerine göre 4.254'tür. İlçe merkezine 17 km uzaklıkta ve 840 metre yükseklikte kurulmuş bir yerleşim merkezidir. Buna rağmen Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı bu kamu kuruluşunun yaptığı evlere ilgi bir hayli yüksek olmuştur. Ulaşım temel sorun olsa dahi nüfus pek de seyrek değildir.

İlçenin iç kısmında kalan Canbazlar ve Hasanköy mahalleleri ise Ericcek ve Dışkaya ile birlikte nüfusun en seyrek olduğu mahallelerdendir. Kestel ilçesine sınırı bulunan Karahıdır ve özellikle Adaköy'de nüfus ortalama yoğunluktadır. Kumlukalan, İğdir, Kazıklı, Ağaköy de ilçenin genel olarak batısında yer alan ve nüfus yoğunluğunun ortalama olduğu mahallelerdir.

Ancak ilçenin genel dağılışına bakılacak olunursa, güneyindeki alçak ovalarda nüfus yoğun, kuzeyindeki yüksek ve dağlık alanlarda nüfus seyrek. Araştırma sahasının güneyinde nüfus miktarının fazla, nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının tek sebebi, yer şekillerinin sade ve bu sahanın düz bir ovalık alan olması değildir. Aynı zamanda güneyde yer alan Zafer, Kurtuluş, Yenidoğan ve İstiklal gibi mahallelerin nüfusunun 20 bin ortalamayı yakalaması, ilçenin hemen üzerinden geçen Ankara Yolu'nun varlığı ile de ilgilidir. Ankara Yolu, adeta Bursa'nın doğusunu batısına bağlayan temel bir güzergâhtır. Bu güzergâh üzerindeki yerleşim merkezlerinde her geçen gün iş olanaklarını ve bu olanakların artışına bağlı olarak da nüfusun artışı tetiklemiştir. Ankara Yolu'nun yanı sıra, bu yol üzerine inşa edilmiş olan ve insanların şehrin en batı ucuna kadar ulaşabilmesini sağlayan hafif raylı sistem hattı da Gürsu'nun güney bölgelerinde nüfusun yoğun olmasında büyük etkisi olmuştur.

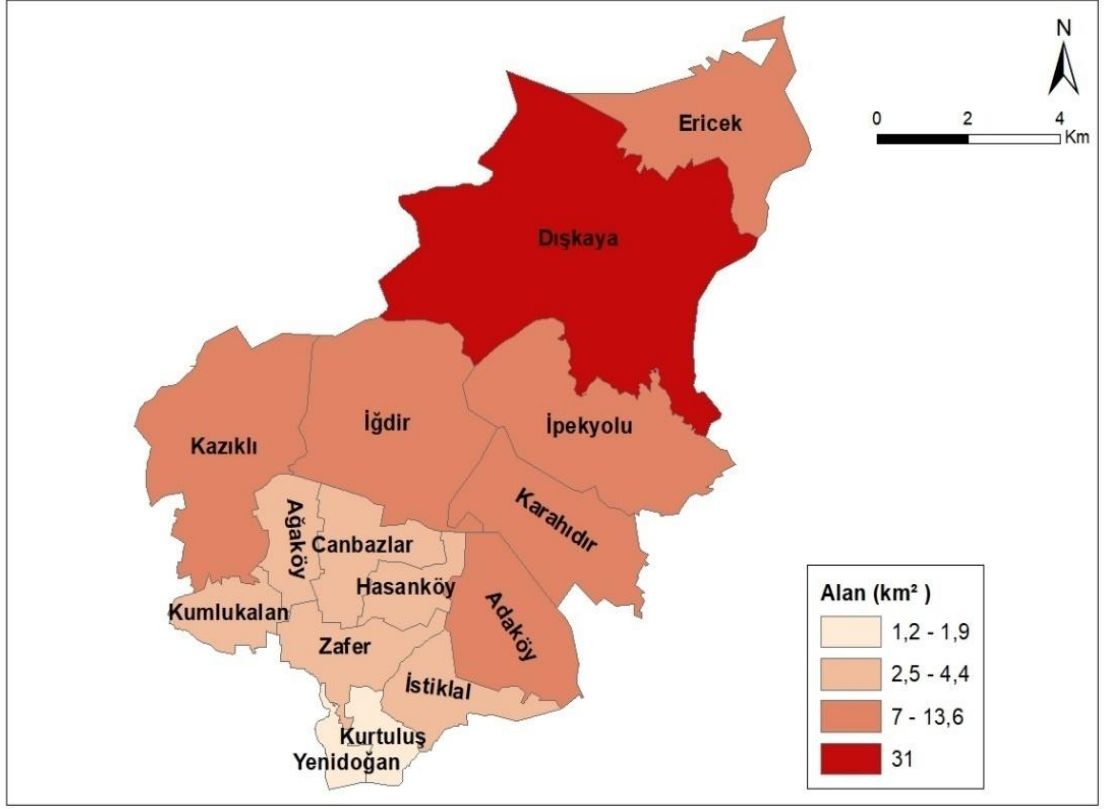
Mahalle Adı	Yüz Ölçümü (km ²)	Nüfus Miktarı	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)
Dışkaya	31	207	6,67
Ericek	6,52	166	17,43
İğdir	13,65	597	43,73
Kazıklı	13,12	739	56,32
Canbazlar	4,42	254	57,46
Karahıdır	8,01	713	89,01
Hasanköy	2,50	424	169,6
Adaköy	7,02	1.198	243,64
Ağaköy	3,07	748	244,18
İpekyolu	12,09	4.254	351,86
Kumlukalan	2,89	1.060	366,78
İstiklal	3,87	18.176	4.696
Zafer	4,07	21.360	5.248
Kurtuluş	1,98	26.012	13.137
Yenidoğan	1,22	21.028	17.236

Şekil 11: Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları⁴⁸

Dışkaya'nın nüfus miktarı 2020 yılı itibarıyla 207'dir ve yüzölçümü 31 km²'dir. Yüz ölçümün en büyük olduğu bu Dışkaya kırsal mahallesinde aritmetik nüfus yoğunluğu 6,67 kişi/km²'dir. Nüfus miktarı 166 olan Ericek'in alanı 9,52 km²'dir ve nüfus yoğunluğu 17,43 kişi/km²'dir. Nüfus miktarı 597 olan İğdir'in alanı 13,65 km²'dir ve nüfus yoğunluğu 43,73 kişi/km²'dir. Kazıklı'nın nüfus miktarı 739'dur ve alanı 13,12 km²'dir bu mahallenin nüfus yoğunluğu 56,32 kişi/km²'dir. Canbazlar Mahallesi'nin nüfus miktarı 254'tür ve alanı 4,42 km²'dir, bu mahallenin nüfus yoğunluğu 57,46 kişi/km²'dir. Karahıdır Mahallesi'nin nüfus miktarı 713'tür ve bu mahallenin alanı 8,01 km²'dir, Karahıdır'ın nüfus yoğunluğu ise 89,01 kişi/km²'dir. Hasanköy'ün nüfus

⁴⁸ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

miktarı 424'tür ve buranın alanı 2,50 km²'dir, Hasanköy'ün nüfus yoğunluğu ise 169,6 kişi/km²'dir. Adaköy'ün nüfus miktarı 1.198'dir, alanı 7,02 km² ve nüfus yoğunluğu 243,64 kişi/km²'dir. Ağaköy'ün nüfus miktarı 748'dir, buranın alanı 3,07 km² ve nüfus yoğunluğu 244,18 kişi/km²'dir. İpekyolu Uydukent yerleşmesinin de bulunduğu İpekyolu mahallesinin nüfus miktarı 4.254'tür ve alanı 12,09 km²'dir. İpekyolu Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu ise 351,86 kişi/km²'dir. Kumlukalan Mahallesi'nin nüfus miktarı 1.060'tır ve alanı 2,89 km²'dir, buranın nüfus yoğunluğu 366,78 kişi/km²'dir. İstiklal Mahallesi'nin nüfus miktarı 18.176'tır ve buranın alanı 3,87 km², kentsel mahallelerden olan İstiklal'in nüfus yoğunluğu 4.696,64 kişi/km²'dir. Kentsel mahallelerden bir diğeri Zafer Mahallesi'nin nüfus miktarı 21.360'tır ve yüz ölçümü 4,07 km²'dir, Zafer Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu ise 5.248 kişi/km²'dir. Şehrin merkez bölgelerinden Kurtuluş Mahallesi'nin nüfus miktarı 26.012'dir ve buranın yüz ölçümü 1,98 km²'dir ve Kurtuluş Mahallesi'nin nüfus yoğunluğu 13.137,37 kişi/km²'dir. Nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu yer ise Yenidoğan Mahallesi'dir. Yenidoğan Mahallesi'nin nüfus miktarı Kurtuluş Mahallesi'nden daha az olmasına rağmen yüz ölçümü daha küçük olduğundan nüfus yoğunluğu daha fazladır. Yenidoğan Mahallesi'nin nüfus miktarı 21.028'dir ve yüz ölçümü 1,22 km²'dir. Yenidoğan'ın nüfus yoğunluğu ise 17.236,06 kişi/km²'dir.

Harita 14: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinin Yüz Ölçümleri

Araştırma sahasının nüfus miktarı 96.985'tir ve 118 km²'lik bir yüz ölçümü vardır. Buna göre Gürsu'nun aritmetik nüfus yoğunluğu 858,27'dir.

Birim	Yüz Ölçümü (km ²)	Nüfus Miktarı	Nüfus Yoğunluğu (kişi/km ²)
Türkiye	814.578	83.164.362	102,09
Bursa	10.819	3.101.833	286,70
Gürsu	118	96.985	821,90

Şekil 12: Bazı Nüfus Verilerinin Gürsu İlçesi, Bursa İli ve Türkiye Geneline Göre Durumu⁴⁹

⁴⁹ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

2.8. EĞİTİM İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Nüfusun eğitim yapısı, sosyolojik olarak bir toplumun refah seviyesini ve insani gelişim indeksini doğrudan etkileyen temel bir konudur. Eğitim düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde kalkınma hızı da yüksektir.

Gürsu ilçesinin çok eski zamanlardan günümüze kadar, sanayi ve hizmet sektörlerinden ziyade tarım ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetlerle daha yakından ilişkili olduğu bilinen bir gerçektir. Eğitim düzeyi ise bir toplumun sosyo-ekonomik yapısından bağımsız düşünülemez bir olgudur. Birincil ekonomik faaliyetlerde çalışan insan oranının bu ilçede bir zamanlar daha yoğun olması eğitim faaliyetlerinin önündeki engellerden biri olmuştur. Bu sebepten dolayı Gürsu'nun eğitim ve kültür seviyesi istenilen düzeyde değildir. Buna rağmen son yıllarda eğitime yapılan yatırımlar artmaktadır.

Nüfusun özellikle 65+ yaş grubu ve üzerine bakıldığında okuma-yazma oranlarının düştüğü, 0-14 yaş grubunda ise okuma-yazma oranlarının giderek arttığı görülmektedir. Ülkenin de sosyoekonomik yapısına bağlı olarak lise mezunu öğrencilerin çokluğu dikkat çekmektedir. Gürsu'da şu anda hizmet veren 2 anadolu lisesi, 4 mesleki teknik anadolu lisesi, 1 imam hatip anadolu lisesi mevcuttur. Bunun yanı sıra 8 ortaokul, 9 ilkokul, 3 anaokulu, 6 özel okul, 3 öğrenci yurdu, 2 sürücü kursu mevcuttur.

Araştırma sahasındaki öğrenci sayılarına bakıldığında, 2020 yılı verilerine göre 4.230'u 0-5 yaş grubundaki anaokulu öğrencilerine aittir. Birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar öğrenim gören ilkokul öğrenci sayısı 7.038'dir. Lise hazırlık dönemi olarak nitelendirilebilecek olan altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfları kapsayan ortaokul öğrenci sayısı 4.116'dır. Lise grubunda ise 4.911 öğrenci bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na ait okullarda okumakta olan toplam öğrenci sayısı 20.295'tir. Bunlara ek olarak anaokulu, ilkokul ve ortaokul gruplarındaki toplam derslik sayısı 232'dir.⁵⁰

Araştırma sahasındaki Milli Eğitim Bakanlığı'na ait tüm okulların derslik sayıları toplamı 369'dur. Özellikle lise ve ortaokul seviyesindeki okulların derslik

⁵⁰ Gürsu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (Şubat 2020)

sayılarının fazla olması ÖSYM ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) düzenlemiş olduğu sınavlarda kontenjanın artması açısından önemli olmakla birlikte, sınıf başına düşen öğrencisi sayısını azalttığından eğitim kalitesini de arttıran bir unsurdur.

Okulların genel olarak dağılımına bakıldığında, okulların yoğunluk kazandığı yer Yenidoğan, Kurtuluş, Zafer ve İstiklal gibi kentsel mahalleler olduğu görülmektedir. Buradaki sanayileşme ve nüfus yoğunluğu, okulların da varlığını artıran temel unsur olmuştur. Kentsel mahallelerdeki derslik sayılarının, kırsal mahallelerdeki derslik sayılarına göre daha fazla olduğu da görülmüştür.

Okul Adı	Derslik Sayısı
İğdir İlkokulu	3
Karahıdır İlkokulu	4
Adaköy Ateş Sarıbal İlkokulu	8
Hacı Huriye Tinç Ortaokulu	27
Zafer Ortaokulu	19
Ali Firdevs Lizör İlkokulu	17
80. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu	24
Hamdi Çalış Ortaokulu	13
Gürsu Toki Ortaokulu	37
Halime Hatun Anaokulu	5
Kazıklı İlkokulu	3
Yüksel Bodur İlkokulu	20
Gürsu Anaokulu	4
Atatürk İlkokulu	28
Selcen Hatun Anaokulu	6
Mehmet Akif İlkokulu	14
Gürsu Yıldız Anadolu Lisesi	16
Lokman Hekim Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	24
Zuhal Dörtçelik Şenipek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	16
Gürsu İMKB Anadolu Lisesi	33
Gürsu İmam Hatip Anadolu Lisesi	24
Ticaret ve Sanayi Odası Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	24
Toplam	369

Şekil 13: Gürsu İlçesinde Yer Alan Okulların Derslik Sayıları⁵¹

⁵¹ Gürsu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, (Şubat 2020)

Okulların dağılışı mahalle bazında incelendiğinde ise karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır; ilçenin güneyinde yer alan ve kent merkezine daha yakın olan mahallelerdeki okul sayısı daha fazladır ve kent merkezine uzaklaştıkça okul sayısı da kademeli olarak azalmaktadır.

Mahalle Adı	Bulunan Okullar
İğdir	İğdir İlkokulu
Karahıdır	Karahıdır İlkokulu
Kumlukalan	Gürsu İmam Hatip Anadolu Lisesi
Kazıklı	Kazıklı İlkokulu
Adaköy	Ateş Sarıbal İlkokulu
Ağaköy	Ağaköy İlkokulu
İpekyolu	Gürsu Toki Ortaokulu
Zafer	Zafer Ortaokulu Ali Firdevs Lizör İlkokulu Hamdi Çalış Ortaokulu Selcen Hatun Anaokulu Ekol Koleji Tabiat Kampüsü
İstiklal	Atatürk İlkokulu Mehmet Akif İlkokulu Gürsu Yıldız Anadolu Lisesi Özel Asiye Coşkun Okulları Özel Bursa İsabet Okulları
Yenidoğan	Hacı Huriye Tinç Ortaokulu Yüksel Bodur İlkokulu Zuhal Dörtçelik Şenipek MTAL Gürsu İMKB Anadolu Lisesi

Kurtuluş	80. Yıl Cumhuriyet Ortaokulu Halime Hatun Anaokulu Yaşam Çiçekleri Anaokulu Gürsu Anaokulu Lokman Hekim MTAL Ticaret ve Sanayi Odası MTAL
----------	--

Şekil 14: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinde Bulunan Okul Sayıları

Kurtuluş, Yenidoğan, İstiklal ve Zafer gibi kent içinde kalmış mahallelerde okul sayısının fazla olduğu görülmektedir. Özellikle organize sanayi bölgesine yakın olmalarından dolayı Kurtuluş ve Yenidoğan mahallelerinde mesleki ve teknik anadolu lisesi sayısı diğer mahallelere göre daha fazladır. Kurtuluş mahallesi aynı zamanda ilçedeki en çok okulu barındıran kentsel mahalledir. Yapılan gözlemlerde ve arazi çalışmalarında; Ericek, Dışkaya, Hasanköy ve Canbazlar kırsal mahallelerinde herhangi bir okul bulunmadığı belirlenmiştir. Bu kırsal mahallelerde yaşayan öğrenciler kendi imkânlarıyla yan mahallelerdeki okullara veyahut da kentsel mahallelerdeki liselere gitmektedir. Şehir dışı veya ilçe dışından gelen öğrenciler için olanakları iyi bir yurt imkânı pek yoktur. İlçede bir adet özel erkek öğrenci yurdu bulunmaktadır.

Ericek ve Dışkaya gibi kuzeyde kalan kırsal mahallelerde coğrafi şartların elverişsizliği buradaki nüfusu seyrek kılmıştır. Söz konusu nüfusun seyrekliği, bu sahadaki eğitim olanaklarını da kısıtlamıştır.

2.9. SAĞLIK İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Bir bölgenin gelişmişliğinin anlaşılmasında; eğitim, sosyoekonomik yapı, ticari ağ kadar sağlık alanında yapılan yatırımlar ve sağlık birimlerinin yoğunluğu da önemli bir kriterdir. Ekseriyetle nüfusun yoğun olduğu yerlerde sağlık birimlerinin de yaygın olduğu bilinmektedir. Sağlık imkânlarının yoğunluğunu belirleyen temel sebep nüfustur. Bu açıdan yaklaşıldığında sağlık birimlerinin yaygınlığı ile nüfusun yoğunluğu arasında bir bağlantı olduğu belirlenmiştir.

Araştırma sahasında bir adet devlet hastanesi, dört adet aile sağlığı merkezi, bir adet acil sağlık hizmetleri istasyonu, biri özel olmak üzere iki adet sağlık kabini ve bir

adet de sağlık ocağı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ilçede 16 adet eczane, üç adet özel sektöre ait poliklinik bulunmaktadır.

Mahalle Adları	Bulunan Sağlık Birimleri
İpekyolu	Aile Sağlığı Merkezi
Zafer	Cüneyt Yıldız Devlet Hastanesi Aile Sağlığı Merkezi Gül Şifa Sağlık Kabini Dr. Sunay Özkul Sağlık Merkezi
Yenidoğan	Aile Sağlık Merkezi Özel Sağlık Kabini
Kurtuluş	Aile Sağlığı Merkezi 112 Acil Sağlık Hizmetleri Mesam Ağız ve Diş Sağlığı Pol. Arifağa Ağız ve Diş Sağlığı Pol. Dinçdemir Ortak Sağlık Güvenliği Turan Ağız ve Diş Sağlığı Pol. Adap Ağız ve Diş Sağlığı Pol.

Şekil 15: Gürsu İlçesindeki Mahalle Yerleşmelerinde Yer Alan Sağlık Ocakları

Sağlık birimlerinin daha çok kentsel mahallelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle Kurtuluş Mahallesi'nde 7 adet sağlık birimi kurulmuştur. Bu mahallede bu kadar çok sağlık birimi olmasının temel sebebi nüfusun yoğun olmasıdır. Bunun yanı sıra Kurtuluş mahallesinin, Ankara Yolu'na ve şehir merkezine yakınlığı da burada sosyoekonomik açıdan zenginleşme sağlamıştır. Özellikle 4 adet diş polikliniği kurulmuş, bunun yanı sıra aile sağlığı merkezi ve acil sağlık hizmetleri de bu mahallede bulunmaktadır (Şekil 15).

İlçenin güneyinde yer alan Yenidoğan Mahallesi'nde ise iki sağlık birimi vardır. Bunlardan biri aile sağlık merkezi, diğer ise sağlık kabinidir. Yenidoğan mahallesinde özellikle eczane sayısı oldukça fazladır. Nüfus miktarının fazla olması bu durumun en önemli sebebini oluşturmuştur.

Zafer Mahallesi, Kurtuluş Mahallesi'nden sonra en çok sağlık birimi olan mahalledir. Özellikle Cüneyt Yıldız Devlet Hastanesi'nin bu mahallede olması, bu mahallenin ulaşım ağını geliştirmiş ve sosyal etkileşim alanını genişletmiştir. Söz konusu mahallede biri özel olmak üzere iki sağlık merkezi, bir sağlık kabini ve bir

devlet hastanesi bulunmaktadır. İlçenin diğer mahallelerine göre sağlık birimleri sayısı ortalamanın üzerindedir.

Bir zamanlar Dışkaya Mahallesi'ne bağlı iken daha sonra kendi başına bir uydukent projesi olarak oluşturulmuş İpekyolu Mahallesi'nde ise bir aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 4 bin kişinin bulunduğu mahallede bu aile sağlığı merkezi, eksikliği kapatmaktadır. Bu aile sağlığı merkezi, bazı zamanlarda Dışkaya ve Ericcek'te yaşayan kişilere hizmet vermektedir. Bu açıdan sadece bir mahalleye bağlı bir aile sağlığı merkezi olarak hareket etmemektedir.

Genel olarak sağlık birimlerinin dağılışına bakıldığında ilçenin güneyinde yer alan kentsel mahallelerde yoğunluk olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Kazıklı, Hasanköy, Ağaköy, Adaköy, Canbazlar, Kumlukalan, Karahıdır, İğdir, Ericcek, Dışkaya ve İstiklal mahallelerinde sağlık birimlerinin yok denecek kadar az olduğu ya da olmadığı tespit edilmiştir. Bunlardan İstiklal Mahallesi kentsel mahalle olmasına rağmen daha çok siteleşmiş apartmanların bulunduğu, diğer kentsel mahallelerden ayrı olarak sağlık birimlerinin görece az olduğu bir mahalle olarak tespit edilmiştir.

2.10. EKONOMİK FAALİYETLERE GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Ekonomik coğrafya yaklaşımı, dengesiz mekânsal gelişmeyi açıklamaya çalışan bir bilim dalıdır. Ekonomik faaliyetlerin belirli bölgelerde değişik biçimlerde yığılması aslında mekânsal ekonominin en çarpıcı özelliğidir.⁵²

Bir bölgenin, şehrin, ilçenin veya mahallenin ekonomik coğrafyası, o yerin coğrafi konumuna, jeomorfolojik yapısına, iklim özelliklerine, nüfus yapısına, yerleşme dokusuna göre değişiklik gösterir.

Gürsu ilçesinin mevcut nüfusu 96.985'tir kişidir. 15 mahallenin bulunduğu ilçe Bursa ilinin gelişmiş ilçelerinden biri olmamakla birlikte, yatırımların ve yerleşmelerin yaygınlaşmaya başladığı bir yer olma yolunda ilerlemektedir. Organize sanayi bölgesi sayesinde istihdam alanlarının her geçen sene genişlemesi söz konusudur. Bunun yanı sıra İstiklal, Zafer, Kurtuluş ve Yenidoğan gibi mahallelerde işçi kesimi yaygın olarak

⁵² Melike Kum, "İktisadın Yeni Coğrafi Açılımı: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 30, 2011, s. 238.

yaşamaktadır. Bunun dışında kalan mahallelerde ise ekseriyetle tarım ve hayvancılık temel uğraştır. Özellikle armut üretiminde ilçe, ülkenin en önde gelen sahalarından biridir. Tarımın dışında, yükseltinin fazla olduğu Ericek ve Dışkaya gibi kırsal mahallelerde ise hayvancılık temel geçim kaynağıdır.

Tüm bunlara rağmen Gürsu'da tüm gereksinimlerin karşılanabileceği bir sanayi ve şehir düzeni yavaş yavaş oluşabilmektedir. İstenilen seviyede çayır ve mera alanlarının bulunmaması hayvancılığın beklenen düzeye ulaşamamasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra ormancılık faaliyeti de çok kısıtlı bir şekilde, endüstrileşmemiş bir biçimde gerçekleştirilmektedir. Deniz kıyısına uzaklığından dolayı bu ilçede deniz turizmi yoktur fakat özellikle son zamanlarda bazı girişimlerle birlikte alternatif turizm türlerinin bölgeye kazandırılması için yoğun bir çaba harcanmaktadır. Özellikle Ericek Göleti çevresinde bu turizm türlerinin yaygın olarak yoğunlaşmaya başladığı tespit edilmiştir.

2.10.1. Tarımsal Özelliklere Göre Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi

Tarım veya ziraat, bitkisel veya hayvansal ürünlerin üretilmesi, bunların kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, bu ürünlerin uygun koşullarda muhafazası, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanmasını ele alan bilim dalıdır. Diğer bir ifade ile insan besini olabilecek ve ekonomik değeri olan her türlü tarımsal-hayvansal ürünün bakım, besleme, yetiştirme, koruma ve mekanizasyon faaliyetlerinin tamamı ile durgun sularda veya özel alanlarda yapılan balıkçılık faaliyetlerinin tümüdür.⁵³

Türkiye'nin esas kısmını teşkil eden Anadolu'nun hemen her tarafında ve bilhassa Marmara, Batı Karadeniz bölgeleriyle İç Anadolu ve Doğu Anadolu'da etrafı, umumiyetle yüksek dağ ve platolarla çevrilmiş, elips şeklinde çukur sahalar mevcuttur. Hemen her tarafta beşeri faaliyet bu havzalarda toplanmıştır. Umumiyetle ziraat sahaları olan bu havzalar Türkiye'nin en sık nüfuslu yerleridir.⁵⁴ Ericek ve Dışkaya gibi dağlık alanda kurulu mahalleleri olsa bile, Gürsu ilçesinin çoğu mahallesi de işte bu çevresine göre alçakta kalmış düz ovanın üzerinde kurulmuştur.

⁵³ Mithat Direk, *Tarım Tarihi ve Deontoloji*, Eğitim Yayınevi, Konya: 2012, s. 16.

⁵⁴ Ahmet Ardel, "Anadolu Havzalarının Teşekkül ve Tekâmülü", Türk Coğrafya Kurumu, 1963, s. 217.

Tarımın Türkiye ekonomisindeki önemi ve oranı azalmış olmakla birlikte, yurtiçi gıda gereksiniminin karşılanması, sanayi sektörüne girdi temini, ihracat ve yarattığı istihdam olanakları açısından hâlâ büyük önem taşımaktadır. Cumhuriyetin kurulduğu yıl tarım sektörünün GSMH içindeki payı %42.8 iken, 1970’li yıllarda %36.0, 1980 yılında %25, 1990 yılında %16, 2000 yılında %13.5, 2003 yılında ise %12.6 düzeyine düşmüştür. 2020 yılında ise %6,6 seviyesine gerilemiştir. Türkiye’de tarım sektörünün GSMH’deki payının giderek azalması, sanayileşme ve hizmetler sektörlerinde gelişmeye daha çok önem verilmesinin bir sonucudur. Tarım sektörü, yapısı gereği işgücüne büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadır. Gerçekten de tarımsal faaliyet bir yaşam biçimidir.^{55 56}

Gürsu ilçesi çok eski zamanlardan günümüze kadar tarım ve hayvancılık faaliyetine dayalı bir yerleşim merkeziydi. Söz konusu ilçe günümüzde sanayileşme ve şehirleşme hareketlerinin etkisinde kalsa da özellikle tarım faaliyetlerinin devam ettiği ve özellikle ticari yönden bu yolla kazanç sağlayan birçok insanın yaşadığı bir ilçe olarak varlığını sürdürmektedir.

İlçenin Akdeniz iklim kuşağında yer alması, tarım topraklarının oldukça verimli olması, tarım alanlarının düz bir ovada kurulu olması, tarımda modern yöntemlerin kullanılmaya başlanmış olması; tarımdan elde edilen gelirin artmasına sebep olmuştur. Özellikle armut gibi bazı meyve ürünlerinde kalitenin yüksek olması bu ilçede tarım odaklı kültür festivallerinin ortaya çıkışına da zemin hazırlamıştır.

⁵⁵ https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf, (Son Erişim Tarihi: Temmuz 2021)

⁵⁶ <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf>, (Son Erişim Tarihi: Temmuz 2021)

Mahalle Adları	Tarıma Uygun ve Tarım Yapılabilen	Tarıma Uygun Tarım Yapılamayan	Tarıma Uygun Olmayan
Ericek			✓
Dışkaya			✓
İğdir	✓		
Karahıdır	✓		
Kumlukalan	✓		
Kazıklı	✓		
Hasanköy	✓		
Adaköy	✓		
Ağaköy	✓		
İpekyolu			✓
Canbazlar	✓		
Zafer		✓	
İstiklal		✓	
Yenidoğan		✓	
Kurtuluş		✓	

Şekil 16: Gürsu İlçesindeki Mahallelerin Tarıma Uygunluk Koşulları ve Tarım Yapılabilme Durumları⁵⁷

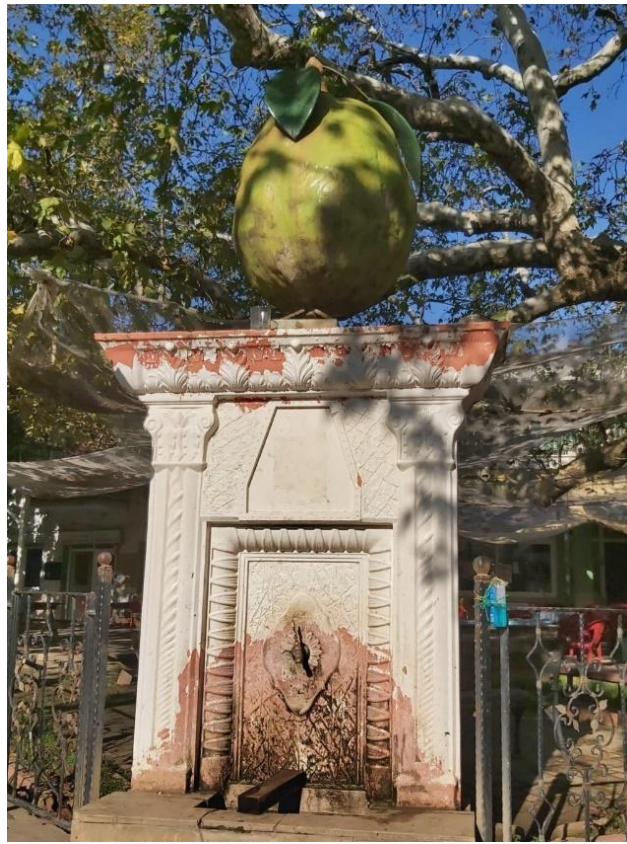
Araştırma sahası incelendiğinde Ericek, Dışkaya ve İpekyolu mahallelerinde tarıma uygun alanların yaygın olmadığı tespit edilmiştir. Yükselti ortalamasının fazla olması, iklim koşullarının tarım yapmaya elverişli olmaması burada tarımı sınırlandırmıştır. Yöre halkı sadece temel geçimini sağlayabileceği kadarıyla tarımla uğraşmaktadır fakat bu tarım faaliyetinin ticari bir yönü yoktur.

Zafer, İstiklal, Yenidoğan ve Kurtuluş kentsel mahallelerinde ise bir zamanlar tarıma elverişli alanlar olmasına rağmen özellikle son yirmi yılda tarım alanları daralmış, günümüz itibariyle yok olma noktasına gelmiştir. Nüfusun yoğun olduğu bu 4 kentsel mahallede temel geçim kaynağı tarım olmaktan çıkmış, sanayi ve hizmet sektörü olmuştur. Arazi çalışması yapıldığında Zafer, İstiklal, Yenidoğan ve Kurtuluş kentsel mahallelerinde, kent içinde kalmış, parçalanmış tarım arazileri yer yer göze çarpmaktadır. Fakat buralarda da tarım faaliyeti tam anlamıyla yapılamamaktadır. Bu

⁵⁷ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

parçalanmış tarım arazileri, ulaşım yollarının yanında kalmasından dolayı veya insanların bu alanlara kendi araçlarını koymaları sebebiyle kullanılamaz haldedir. Bu parçalı tarım arazilerinin tümü kısa zamanda binaya dönüşmektedir.

Kumlukalan, Kazıklı, Adaköy, Ağaköy, Hasanköy, Karahıdır, İğdir ve Canbazlar kırsal mahallelerine bakıldığında ise buralarda tarım alanları yoğun biçimde kullanılmaktadır. Özellikle Ağaköy kırsal mahallesi, tarım konusunda Gürsu ilçesinde başı çekmektedir. Bunun yanı sıra Canbazlar, Hasanköy ve Kumlukalan kırsal mahalleleri de tarımın en fazla yoğunlaştığı kırsal mahallelerden bazılarıdır.

Fotoğraf 17: Ağaköy Mahallesi'nde Yer Alan Çeşme Üzerinde Bir Armut Heykeli

İpekyolu Mahallesi ise tarım bakımından öne çıkabilen bir mahalle değildir. Daha çok hizmet sektöründe çalışan bireylerin çoğunlukta olduğu, ilçe merkezine biraz daha uzak olan bu yerde siteleşme ve dikey yerleşme söz konusudur.

Araştırma sahasındaki arazi kullanım şekillerine ve yararlanma durumlarına bakıldığında en yüksek orana sahip olarak meyvelik alan görülmektedir. Gürsu ilçesindeki tarımdan elde edilen gelirlerin en yüksek paya sahip olduğu ürünler de

meyvelerdir. Özellikle armut, nektarin, şeftali, ayva ve elma gibi ürünlerin büyük bölümü de ihracata konu olmaktadır. Özellikle tarım arazilerinin sulanabilir düz bir ovada bulunması ve iklim şartlarının uygunluğu meyve üretimine olumlu etki yapmıştır, bu yüzden Gürsu ilçesindeki en büyük alan meyveliklere ayrılmıştır.

Kullanım Şekli	Alan (Hektar)	Toplam Tarım Arazisine Oranı (%)
Meyvelik	3.377	70,43
Sebzelik	259	5,4
Tarla Arazisi	513	10,7
Zeytinlik	113	2,36
Bağ	2	0,04
Kavaklık	10	0,21
Süs Bitkileri	53	1,1
Ekilmeyen	448	9,34
Nadas Alanı	20	0,42
Toplam	4.795	100

Şekil 17: Toplam Tarım Arazisine Göre Tarlaların Kullanım Şekilleri⁵⁸

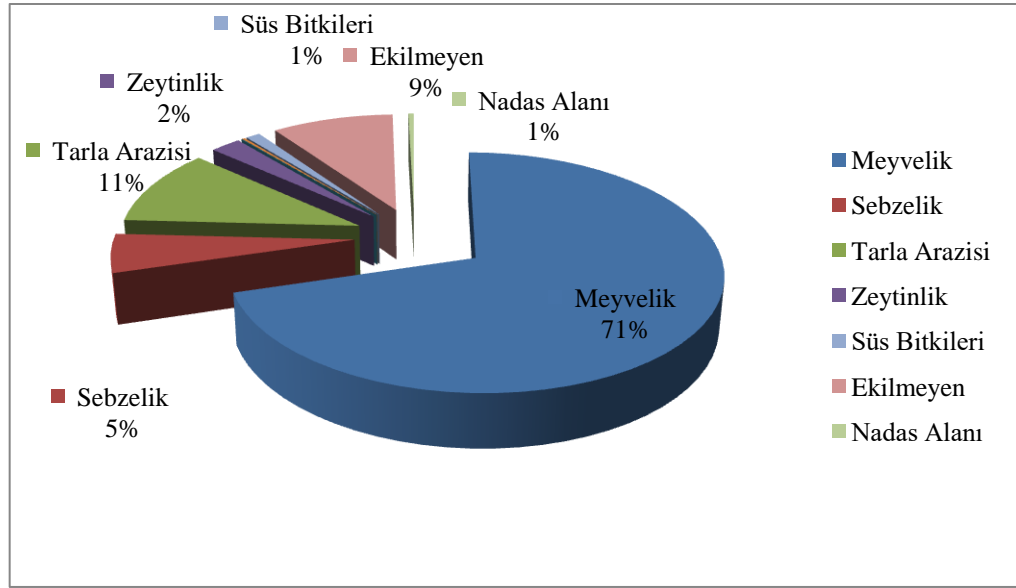
Meyvelik alanlardan sonra en yüksek orana sahip olan kullanım şekli ise tarla tarımıdır. Geleneksel bir biçimde tarım yapılan, sanayileşme öncesi zamanlardan beri halkın bir kısmının hali hazırda geçim kaynağı tarımdır. Bu tarım faaliyetlerinde özellikle buğday, arpa ve yulaf gibi tahıl ürünleri üretilmektedir. Bu üretilen ürünlerin bir kısmının ticari getirisi varken bir kısmı ise temel tüketim kaynağı olarak kullanılmaktadır. İlçedeki tarla arazisi oranı %10,7'dir ve yaklaşık olarak 513 hektarlık bir alana tekabül etmektedir.⁵⁹

Gürsu ilçesindeki tarla arazisi oranı ile tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan, ekilmeyen arazi oranı birbirine çok yakındır. Bu durum, ilçede yaşayan insanların her geçen gün tarımdan biraz daha uzaklaştığını göstermektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi sanayileşme ve şehirleşme öncesi zamanlarda bu tarıma elverişli alanlarının neredeyse tamamı aktif bir şekilde kullanılırken, ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetlerin gelişmesi ile birlikte tarım toplulukları kimi zaman yavaş kimi zaman hızlı bir şekilde sanayi toplumuna ve hatta hizmet sektörüne kaymışlardır.

⁵⁸ Gürsu Ziraat Odası, (Ekim 2020)

⁵⁹ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

Modern tarım yöntemleri ilçede kullanılmaya başladığı zamanlardan itibaren tarımda verim oldukça yükselmiştir fakat tarımda çalışan insan sayısı da bir hayli azalmıştır.

Şekil 18: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesindeki Tarım Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı⁶⁰

İlçede sebzeçilik, meyvecilik faaliyetleri kadar ekonomik olarak gelir getirmese de kullanım şekli olarak %5'lik bir paya sahiptir. Bu pay da 259 hektarlık bir alana tekabül etmektedir.⁶¹ Özellikle marul, hıyar, patlıcan ve ıspanak üretimi oldukça yüksektir.

Araştırma sahası, Akdeniz iklim kuşağında yer almasına rağmen kışların bazen sert geçebildiği bir yerdir. Özellikle Katırlı Dağları, kuzeyden gelen nemli kütleleri kesebilmektedir. Bu sebepten dolayı zeytinlik arazinin payı toplam arazilere oranla çok yüksek bir payda değildir. İlçede 113 hektarlık bir zeytinlik arazi mevcuttur ve ilçe sınırlarına oranı %2'dir (Şekil 18).

Nadas alanı oranı yaklaşık olarak %1'dir ve 20 hektarlık bir alana karşılık gelmektedir. Nadas yerine nöbetleşe ekim yöntemini kullanan çiftçiler de bulunsa da bazı alanlarda kuru tarım yönteminin uygulandığı da tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 53 hektarlık bir alanda süs bitkileri, 2 hektarlık bir alanda bağ ve 10 hektarlık bir alanda kavaklık bulunmaktadır. Bu üç kullanım şeklinin tarım arazileri içerisindeki oranı yaklaşık olarak %2'ye karşılık gelmektedir (Şekil 18).

⁶⁰ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

⁶¹ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

Arazi Kullanım Durumu	Alanı (Hektar)	Toplam Araziye Oranı (%)
Tarım Arazisi	4.795	40,43
Orman ve Fundalık	5.265	44,39
Tarım Dışı Arazi (Yerleşme, Yol, Kanal)	1.769	14,9
Çayır - Mera	31	0,26
Toplam	11.860	100

Şekil 19: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesinin Arazi Kullanım Durumu⁶²

Arazi kullanım durumlarına bakıldığında ise toplam arazideki en yüksek payın orman ve fundalık alana ait olduğu görülmektedir. Fundalık alan, özellikle bazı türleri 1 veya 2 metre boylarındaki kısa boylu, çalı formundaki bitki türleridir. Veriler incelendiğinde çayır ve mera alanlarının oldukça az orana sahip olduğu görülmektedir (Şekil 19). Dışkaya ve Ericcek gibi kırsal mahallelerin yüksek yerlerinde bu çayır ve meralara rastlanılmıştır ve toplam araziye oranı %0,26'dır.

Daha önce de bahsedildiği gibi toplam araziye oranla tarım arazilerinin payı %40,43'tür ve 4.795 hektarlık bir alana karşılık gelmektedir (Şekil 19). Bu tarım arazilerinde özellikle meyve ve sebze ürünleri üretilmektedir. Toplam arazideki geriye kalan diğer pay ise tarım dışı arazi olan yerleşme, yol, kanal gibi şehirleşmenin hâkim olduğu kısımlara aittir.

⁶² Gürsu Ziraat Odası, (Eylül 2020)

Mahalle Adları	Meyve İçecek Baharat Bitkileri	Nadas	Sebze	Süs Bitkileri	Tahıllar
Ericcek	-	-	-	-	✓
Dışkaya	-	-	-	-	✓
İğdir	✓	✓	✓	-	-
Karahıdır	✓	✓	✓	-	-
Kumlukalan	✓	-	✓	-	-
Kazıklı	✓	-	-	-	-
Hasanköy	✓	-	✓	✓	-
Adaköy	✓	-	✓	✓	-
Ağaköy	✓	-	✓	✓	-
İpekyolu	-	-	-	-	-
Canbazlar	✓	-	✓	-	-
Zafer	✓	-	-	✓	-
İstiklal	-	-	-	-	-
Yenidoğan	-	-	-	-	-
Kurtuluş	-	-	-	-	-

şekil 20: Gürsu İlçesi Mahallelerinde Tarım Alanlarının Kullanım řekli⁶³

Araştırma sahasındaki tarım alanları göz önüne alındığında, İpekyolu Mahallesi dışında neredeyse her mahallede verimli de olsa verimsiz de olsa bir tarım alanı bulunmaktadır. Özellikle yükseltinin fazla olduğu Ericcek ve Dışkaya gibi kırsal mahallelerde, iklim koşullarının da zorluğuna bağlı olarak tahıl ürünlerinin üretimi, temel ihtiyacı karşılayacak seviyede üretilmektedir. Bu iki mahallede temel geçim kaynağı hayvancılık olmasına rağmen tarım faaliyetleri kısıtlı da olsa yürütölmektedir.

İğdir ve Karahıdır kırsal mahalleleri ilçenin orta kısmında, dağ ile ova arasında kalan bir lokasyonda kurulmuştur. Bu iki mahallenin kuzeyinde eğim ve yükselti değerleri fazla olduğundan tarıma elverişli alan çok azdır. Fakat bu iki kırsal mahallenin güney kesimleri ovalık alanda yer aldığından tarıma elverişli alanları oldukça geniştir. İğdir ve Karahıdır mahalleleri Bursa Çevre Yolu tarafından kesintiye uğradığı için tarım alanları ile yerleşim bölgeleri arasında bazı bağlantı yolları ve tüneller kullanılmaktadır. İğdir ve Karahıdır mahallelerinin güney kesimlerinde daha çok seracılık faaliyetleri yapılmakta ve meyve bahçeleri bulunmaktadır.

⁶³ Araştırma sahasında yapılan gözlemler dâhilinde oluşturulmuştur.

Fotoğraf 18: İğdir Mahallesi'nin Güneyinde Yer Alan Bir Sera Alanı

Kumlukalan Mahallesi yüz ölçümü küçük, ilçenin Kazıklı ile birlikte batısında kalan mahallelerden biridir. Yıldırım ilçesine sınırı olan bu mahallede başta armut olmak üzere meyve ve sebze üretim alanları yaygınlık göstermektedir. Tahıl tarımı veyahut da süs bitkisi yetiştirme oranı çok düşüktür. İlçede bir de soğuk hava deposu bulunmaktadır. Toplanan meyvelerin depolama ömrünü uzatmak ve gıda imalatı sırasında proses sıcaklığını düşürmek için kurulmuş bu yerlere Kumlukalan Mahallesi'nde de rastlamak mümkündür.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) tarafından AB desteğiyle kurulmuş olan bir soğuk hava deposu yatırım projesi de mevcuttur. Burada amaç, yöre halkının ekonomik gelirini yükseltmenin yanı sıra Gürsu İlçesinin meyve tarımından daha fazla gelir elde etmesini sağlamaktır.

Fotoğraf 19: Kumlukalan Mahallesi'ndeki Meyve Bahçelerinden Bir Görünüm

Kazıklı Mahallesi, Gürsu'nun en batısında yer alan kırsal bir mahalledir ve burada öne çıkan tek tarımsal faaliyet meyve tarımıdır. Özellikle armut, ayva, elma yetiştiriciliği öne çıkmıştır. Tahıl tarımı, süs bitkisi ve sebze yetiştiriciliği yaygın değildir. İlçenin gelişmişlik seviyesi en düşük mahallelerinden biridir. Burada geçimini sağlayan insanların birçoğu meyve tarımı ile uğraşmaktadır. Herhangi bir bağı, bahçesi veya tarım arazisi olmayan insanlar ise şehir merkezinde veyahut da ilçe merkezinde sanayi veya hizmet sektöründen geçimini sağlamaktadır.

Hasanköy, kentsel mahallelerin kuzeyinde, ulaşım koşulları bakımından diğer kırsal mahallelere göre daha avantajlı konumda bulunan bir kırsal mahalledir. Bu mahallede nadasa ayrılan bir toprak dilimi ya da tahıl tarımı yapılan bir arazi tespit edilmemiştir. Bu mahallenin yerleşim yerleri dışındaki neredeyse tüm alanlar meyve, sebze ve süs bitkisi için ayrılmış tarım arazileridir. Zafer Mahallesi ile bu mahalle arasında kalan tarım alanları ise kentleşme riski altındadır. Gürsu ilçesinin her geçen sene kuzey eksende yerleşme alanına doğru dönüştüğü göz önüne alındığında uzun bir zaman sonra Hasanköy Mahallesi'nin de kentsel bir mahalle olabilmesi uzak bir ihtimal değildir. Fakat günümüzde Hasanköy ile kentsel mahalleler arasında kalan bu bölgelerde az da olsa hala tarım yapılabilmektedir.

Hasanköy Mahallesi'nde bunların yanı sıra üç soğuk hava deposu, bir orman ürünleri fabrikası, bir de özel tarım kuruluşu bulunmaktadır. Kentsel mahallelere yakınlığından dolayı burada çalışan mevsimlik işçilerin de daha çok tercih ettiği ve yoğunlaştığı alan bu mahalle olmuştur.

Mevsimlik işçilerin Gürsu'ya daha çok Batman, Konya, Mardin illerinden geldiği tespit edilmiştir. Özellikle mevsimlik işçilerin Hasanköy, Canbazlar, Ağaköy gibi kırsal mahallelerde daha yoğun bir faaliyet içerisinde olduğu da gözlemlenmiştir.

Fotoğraf 20: Armut Hasadı Nedeniyle Gelen Mevsimlik İşçiler

Adaköy ve Ağaköy, tıpkı Hasanköy gibi, kentsel mahallelere sınırı olan kırsal mahallelerdir. Bu iki mahallede daha çok meyve, sebze ve süs bitkileri tarımı yoğunlaşmıştır. Adaköy'ün büyük kısmı kırsal mahalle olmasına rağmen kent içinde kalmış çok küçük bir alanı da bulunmaktadır. Bu alanın dışındaki çoğu yer tarım arazisidir.

Ağaköy Gürsu ilçesinde tarım ürünleri üretiminde başı çekmektedir. Sosyoekonomik seviyenin yüksek olduğu bu mahallede tarım yöntemleri de gelişmiştir. Traktör ve kamyonet sayısı bakımından diğer mahallelere göre oldukça zengindir. Özellikle armut (santamaria ve deveci) olmak üzere erik, elma, ayva, kiraz, şeftali, ceviz, incir, zeytin, nektarin, Trabzon hurması tarımı yoğun olarak yapılmaktadır.

Nektarin, armut ve elma üretim miktarı bakımından Bursa'nın ve Türkiye'nin en önde gelen merkezlerinden biri Ağaköy'dür.⁶⁴

Fotoğraf 21: Ağaköy'de Toplanan Armutların Soğuk Hava Depolarına Taşınması

Ağaköy Mahallesi'nde Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı bir de tarımsal kalkınma kooperatifi ve soğuk hava tesisi kurulmuştur. Bu işletmenin burada kurulmasının temel sebebi Gürsu'daki meyve tarımının getirisinin daha yüksek olması ve yöre halkına daha fazla katkı sağlamasıdır. Bu mahallede üretilen meyvelerin birçoğu yurtdışına da ihraç edilmektedir.

Fotoğraf 22: Ağaköy Mahallesi'ndeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ve Soğuk Hava Tesisleri

⁶⁴ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

Ağaköy Mahallesi'nden tarımın gelişmiş olduğunun kanıtlarından bir diğeri de soğuk hava deposu sayısının diğeri mahallelere göre fazla oluşudur. Ağaköy kırsal mahallesinde 5 adet soğuk hava deposu bulunmaktadır. Adaköy Mahallesi'nde ise 1 adet soğuk hava deposu bulunmaktadır. Canbazlar Mahallesi de kentsel mahallelerden biri olan Zafer Mahallesi'ne sınırı olan kırsal mahallelerden biridir. Bu mahallede daha çok meyve ve sebze üretimi yapılmaktadır.

Kentsel mahallelerin en kuzeyinde Zafer Mahallesi yer almaktadır. Kırsal mahallelere sınırı olan bu kentsel mahallede de tarım yapılmaktadır. Özellikle tarım alanlarının kent içinde kaldığı alanlar bulunmaktadır ki bu da verimi bir hayli düşürmektedir. Kentleşme ve gecekondulaşmanın sınırını oluşturan bu tarım alanlarında daha çok armut, elma, nektarin ve kiraz tarımı yaygındır.

Yaz mevsiminde özellikle mevsimlik işçi göçü ihtiyacı Gürsu ilçesi içerisindeki genç nüfustan sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden de Zafer Mahallesi'ndeki tarım alanlarına mevsimlik işçi göçü gerçekleştiği bilinmektedir. Bu bakımdan kentleşme ve tarım alanlarının sınırında bulunan Zafer Mahallesi'nin kuzey kesimleri de gelecekte kentleşmeye maruz kalacak ve tarım alanları kuvvetle ihtimal kent içinde kalacaktır.

İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan kentsel mahallelerine baktığımızda bu alanların hiçbir noktasında tarım alanı olmadığı tespit edilmiştir. Bir zamanlar tarım alanı olarak kullanılan araziler ise şu an otopark veya boş arazi olarak kullanılmaktadır. Yüksek ihtimalle bu kent içinde kalmış eski tarım alanlarına da yerleşmeler ve sanayi bölgeleri kurulacaktır. Günümüzde özellikle büyük şehirlerde sanayi ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak göçlerin artması nüfusun kent merkezi veya yakın çevresinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu yüzden büyük şehirlerde nüfus yoğunluğunu azaltmak ve kısmen de olsa planlı yerleşmeyi sağlamak için organize sanayi bölgeleri kırsal alanlara doğru kaymaya başlamıştır.⁶⁵

⁶⁵ Pınar Doğan Uzun, "Bursa İli Nilüfer İlçesindeki Kırsal Yerleşmelerin Mekânsal Analizi", (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2019, s. 25.

İpekyolu Mahallesi'ne baktığımızda ise buraya Toplu Konutlar İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından bir yerleşme bölgesi açılmıştır ve burada herhangi bir tarım alanına rastlanılmamaktadır.

Mahalle Adı	Yüz Ölçümü (Da)	Tarıma Elverişli Kullanılan Arazi (Da)	Tarıma Elverişli Kullanılmayan Arazi (Da)	Çayır Mera (Da)	Koruluk Ormanlık (Da)
Merkez*	14.260	6.210	-	62	-
Adaköy	7.250	6.530	-	-	-
Ağaköy	3.420	2.590	-	-	-
Hasanköy	3.790	3.200	-	-	-
Kumlukalan	3.180	2.250	-	60	-
Canbazlar	3.420	2.795	-	10	88
Dışkaya**	37.699	6.055	1.880	-	27.244
Ericek	12.540	3.730	750	20	7.642
İğdir	11.540	2.600	-	37	8.046
Karahıdır	10.160	4.920	-	20	4.340
Kazıklı	11.341	4.440	-	101	5.290
Toplam	118.600	45.320	2.630	310	52.650

Şekil 21: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesi Arazilerinin Mahalleler Bazında Kullanılış Biçimi⁶⁶

Tarıma elverişli olan ve kullanılan arazilere bakıldığında bu miktarın en fazla olduğu yerin ilçenin doğu kesiminde kalan Adaköy Mahallesi olduğu gözlemlenmiştir. Adaköy'den sonra tarıma elverişli ve kullanılan arazi miktarlarının en fazla olduğu yerlerin merkez mahalleler ve Dışkaya olduğu belirlenmiştir. Burada şu hususu belirtmek gerekir, ilçe içerisinde yapılan gözlemlerde Yenidoğan, Kurtuluş ve İstiklal gibi kent içinde kalan mahallelerde çok büyük bir tarım alanı bulunmamaktadır fakat daha önce de bahsedildiği gibi, özellikle kent içinde kalan mahallelerin en kuzeyinde yer alan Zafer Mahallesi'nin büyük bölümünün tarıma elverişli ve kullanılan arazi olduğu tespit edilmiştir. Zafer, İstiklal, Yenidoğan ve Kurtuluş mahalleleri tabloda merkez olarak belirtilmiştir. Bunun yanı sıra İpekyolu Mahallesi de Dışkaya Mahallesi içerisinde değerlendirilmiştir. (Şekil 21).

⁶⁶ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

Kazıklı ve Karahıdır mahallelerinin de görece diğer mahallelere göre tarıma elverişli kullanılan arazi miktarının fazla olduğu gözlemlenmiştir. Bundan temel sebep mahalle yüz ölçümlerinin de büyük olmasıdır. Çayır ve mera alanlarının da veriler ışığında en fazla olduğu mahallenin Kazıklı olduğu belirlenmiştir.

Koruluk ve ormanlık alanların oranına bakıldığında ise İpekyolu Mahallesi'ni de kapsayan Dışkaya'nın neredeyse bu alanların yarısına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu durumun oluşmasındaki sebepler, Dışkaya'nın kent merkezinden uzakta olması, yükseltiye bağlı olarak bu sahada nisbi (bağıl) nem oranının yüksek oluşu ve buna bağlı olarak yağış miktarının görece fazla olmasıdır.

Toplama bakıldığında 118.600 dekarlık alanda 45.320 dekarlık alanın tarıma elverişli ve kullanılan arazi olduğu tespit edilmiştir. Bu yaklaşık olarak toplam arazinin neredeyse 3'te 1'ine denk gelmektedir. Yine toplam araziye bakıldığında neredeyse yarısı ormanlık ve koruluk alan olarak tespit edilmiştir. Bu alanların büyük çoğunluğu ise ilçenin kuzeyindeki Ericek, Dışkaya, İpekyolu, İğdir ve Karahıdır mahallelerinde yoğunluk göstermektedir.

İlçede yaklaşık 1.300 adet tarım işletmesi (çiftçi ailesi) bulunmaktadır. İşletme başına 3,7 hektar tarım arazisi düşmekte olup bu miktar ülke ortalamasının üzerindedir.⁶⁷

Mahalle Adı	Tarım Dışı Arazi (Da)	Sulanan Arazi (Da)	Sulanamayan Arazi (Da)
Merkez*	7.988	6.210	--
Adaköy	720	6.530	--
Ağaköy	830	2.590	--
Hasanköy	590	3.260	--
Kumlukalan	870	2.250	--
Canbazlar	527	2.795	--
Dışkaya**	2.520	600	7.335
Ericek	398	2.500	1.980
İğdir	857	2.300	300

⁶⁷ <http://gursu.ziraatodasi.org.tr/tarim-ve-hayvancilik>, (Son Erişim Tarihi: Aralık 2020)

Karahıdır	880	4.820	40
Kazıklı	1.510	4.000	440
Toplam	17.690	37.855	10.095

Şekil 22: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesindeki Tarım Alanlarının Sulanma Durumları⁶⁸

Tarım dışı arazi alanına bakıldığında en yüksek miktar merkez mahalleleri olarak görülmektedir. Bundaki temel sebep Yenidoğan, Zafer, İstiklal ve Kurtuluş mahallelerinin kent içinde kalması ve tarım alanlarının giderek azalmasıdır. Yine tarım dışı arazi miktarına bakıldığında Dışkaya dikkati çekmektedir. İpekyolu Mahallesi'ni de kapsayan Dışkaya'da 2.520 dekarlık bir alan tarım dışı arazisidir ve bunun sebebi engebeli jeomorfolojik yapının varlığıdır. Tarım dışı arazi oranının en düşük olduğu mahalle ise Ericek'tir (Şekil 22).

Sulanan araziler dikkate alındığında bu miktarın en az olduğu mahalle Dışkaya'dır. Su kaynakları bakımından Gürsu ilçesi zengin bir yapıya sahip olmasına rağmen dağlık kısımlarda su kaynakları çok yaygın değildir. Buralarda büyük tarım alanları da olmadığından sulama imkânları bu sahalara ulaşmamıştır. Adaköy, Karahıdır ve Kazıklı mahalleleri sulanan arazi bakımından yüksek bir paya sahiptir.

Mahalle Adı	Tarım Alanları (km²)	Tarımda Çalışan İnsan Sayısı	Tarımsal Nüfus Yoğunluğu
Merkez*	6,21	-	-
Adaköy	6,53	1.215	186,06
Ağaköy	2,59	750	289,57
Hasanköy	3,2	417	130,31
Kumlukalan	2,25	1.127	500,88
Canbazlar	2,79	268	96,05
Dışkaya	7,93	214	26,98
Ericek	4,48	167	37,27
İğdir	2,6	612	235,38
Karahıdır	4,92	710	144,30
Kazıklı	4,44	752	169,36
İpekyolu	-	-	-

Şekil 23: 2020 Yılı İtibariyle Gürsu İlçesi Mahallelerinin Tarımsal Nüfus Yoğunlukları⁶⁹

⁶⁸ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Eylül 2020)

Gürsu ilçesi mahallelerinin tarımsal nüfus yoğunlukları hesaplanırken merkez mahallelerde yaşayan insanların bir kısmının hem birincil ekonomik faaliyette hem de ikincil-üçüncül ekonomik faaliyetle geçimlerini sağladıkları belirlenmiştir. Bu yüzden merkez mahallelerde yaşayan nüfusun tam anlamıyla net bir biçimde tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplanamamaktadır. Buna ek olarak İpekyolu bir uydukent mahallesi olduğundan burada herhangi bir tarım alanı bulunmamakla birlikte burada yaşayan insanların da tarımla uğraşmadığı bilinmektedir. Bu yüzden İpekyolu mahallesinin tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplanamamıştır.

Tarımsal nüfus yoğunluklarına bakıldığında yoğunluğun en fazla olduğu yerin Kumlukalan, daha sonra ise Ağaköy olduğu görülmektedir. Bunda, bu iki mahallenin tarımda çalışan insan sayısının fazla olması etkili olmuştur. Ericcek, Dışkaya ve Canbazlar'da tarımsal nüfus yoğunluklarının az olduğu saptanmıştır. Özellikle Ericcek ve Dışkaya'da bu yoğunluğun az olması tarımda çalışan insan sayısının az olmasından kaynaklanmaktadır.

2.10.2. Hayvancılık Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi

Bitkisel üretimin, özellikle meyve ve sebzeçiliğin yoğun olarak yapıldığı Gürsu ilçesinde hayvancılık sektörü arka planda kalmıştır. Hayvancılık, özellikle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yok denecek kadar azdır. Bunun başlıca sebebi; ilçenin çayır ve mera varlığı yönünden yetersiz oluşu ve asıl geçim kaynağının meyve ve sebzeçilik olmasıdır. Büyükbaş hayvancılık küçük aile işletmeleri şeklinde olup yalnızca kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılmaktadır. İnceleme alanında toplam 20 aile arıcılıkla uğraşmakta olup bu da genellikle hobi amaçlıdır, büyük bir ticari boyutu yoktur.

Araştırma sahasındaki kırsal mahallelerden Dışkaya ve Ericcek'te yetersiz olmakla birlikte, kullanılabilir mera ve orman alanlarının bulunması sebebiyle koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlçede bulunan yerli ve melez ırk sığır mevcudu doğu

⁶⁹ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Şubat 2020)

ve güneydoğu illerinden gelen kasaplık ve kurbanlık hayvanlardan kaynaklanmaktadır.⁷⁰

Sığır	Koyun	Kıl Keçisi	At-Eşek	Kovan
2086	5.423	4.214	2	636

Şekil 24: Gürsu İlçesindeki Hayvanların Türlerine Göre Dağılımı⁷¹

Büyükbaş hayvan sayısı toplamda 2.086'dır. İlçedeki toplam koyun ve keçi sayısı ise 9.637'dir. Bunların 5.423'ü koyun, 4.214'ü ise keçidir. Araştırma sahasındaki at ve eşek gibi binek hayvan sayısı 2, fenni kovan sayısı ise 636'dır (Şekil 24).

Mahalle Adları	Büyükbaş Hayvancılık	Küçükbaş Hayvancılık	Arıcılık	Kümes Hayvancılığı
Ericek	✓	✓	✓	✓
Dışkaya	✓	✓	✓	✓
İğdir	-	✓	✓	✓
Karahıdır	-	✓	✓	✓
Kumlukalan	-	-	-	✓
Kazıklı	-	-	-	✓
Hasanköy	-	-	-	✓
Adaköy	-	-	-	✓
Ağaköy	-	-	✓	✓
İpekyolu	-	-	✓	-
Canbazlar	-	-	-	✓
Zafer	-	-	-	✓
İstiklal	-	-	-	-
Yenidoğan	-	-	-	-
Kurtuluş	-	-	-	-

Şekil 25: Gürsu İlçesindeki Mahallelerinde Hayvancılık Faaliyetlerinin Dağılışı

Gürsu ilçesinde yapılan araştırmalarda bazı mahallelerde hiç hayvancılık faaliyetinin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bunlar Kurtuluş, Yenidoğan ve İstiklal

⁷⁰ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Şubat 2020)

⁷¹ Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, (Şubat 2020)

mahalleleridir. Bu mahallelerin kent içerisinde kalması hayvancılık yapılması ihtimalini ortadan kaldırmıştır. Kent içerisinde kalan diğer mahalle olan Zafer’de ise, özellikle kuzey kısımlarda kümes hayvancılığı yöre halkının kendi geçim kaynağını sağlayacağı seviyede gerçekleştirilmektedir. İlçede kümes hayvancılığının profesyonel anlamda yapıldığı, yumurta üretim çiftliği niteliğinde olan tek kuruluş Kazıklı mahallesinde yer almaktadır.

Özellikle Dışkaya ve Ericcek gibi yükseltinin fazla, tarım alanlarının sınırlı olduğu mahallelerde, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık daha fazla öne çıkmaktadır. Burada yapılan hayvancılık faaliyetleri çok gelişmiş yöntemlerle yapılmasa bile diğer mahallelere oranla, buradaki yöre halkının temel geçim kaynağı olmuştur.

Fotoğraf 23: Ericcek Mahallesi’nde Kıl Keçisi Yetiştiriciliği

Ericcek ve Dışkaya mahallelerinde büyükbaş hayvancılığın yanı sıra özellikle küçükbaş hayvancılıkta kıl keçisi yetiştiriciliği öne çıkmaktadır. Buradaki bitki örtüsünün ve ağaç türlerinin bu hayvancılık türüne doğal bir ortam sunmaktadır. Ericcek ve Dışkaya mahallelerinin bulunduğu yer yüksek, bitki örtüsünün gür olduğu dağlık bir sahadır ve burada profesyonel anlamda olmasa bile arıcılık faaliyetleri yaygınlık göstermektedir. Arıcılık faaliyetlerinin profesyonel anlamda yapıldığı mahalle ise İpekyolu Mahallesi’dir. Bu mahallede yöre halkına profesyonel arıcılık eğitimleri de verilmektedir.

Kumlukalan, Kazıklı, Hasanköy, Adaköy, Canbazlar ve Zafer mahallerinde sadece temel geçimi sağlayacak biçimde kümes hayvancılığı söz konusudur. Buradaki kümes hayvancılığı faaliyetinin ticari bir boyutu yoktur. Ağaköy'ün mahalle merkezi dışındaki bazı alanlarında arıcılık faaliyetleri yapıldığı da tespit edilmiştir.

Fotoğraf 24: İpekyolu Mahallesi'nde Yapılan Arıcılık Faaliyeti

İğdir ve Karahıdır gibi dağ eteklerinin ovayla birleştiği sahada kurulmuş olan alanlarda ise büyükbaş hayvancılık çok yaygın olmasa da kümes hayvancılığı, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık öne çıkmıştır.

2.10.3. Sanayi ve Ticaret Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi

Türkiye esas itibarıyla bir ziraat memleketi olmakla birlikte Cumhuriyet devrinde endüstri de gelişmeye başlamıştır.⁷² Bursa ve Gürsu da endüstriyel faaliyetlerin Türkiye'de en yaygın olduğu yerlerden biridir. Gürsu'nun özellikle kent içinde kalan mahalleleri 1990'lı yıllardan sonra endüstriyel faaliyetlerin yoğunlaştığı bir saha olmuştur.

⁷²Ahmet Ardel, "Cumhuriyet Devrinde Endüstri", Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul, 1943, s. 316.

Özellikle Cumhuriyetin kurulmasından sonra ülkenin batısındaki illerde büyük bir sanayileşme hareketi gerçekleşmiştir. Bu sanayileşme hareketinin en yoğun yaşandığı illerden biri Bursa'dır. Tekstil ve otomotiv fabrikalarının varlığı ile birlikte Bursa yoğun bir şekilde göç alan ve hızlı bir şekilde sanayileşen bir il olmaya başlamıştır. Bu sanayi kollarının gelişiminin ardından Bursa'da gıda sanayisi, makine sanayisi, mobilyacılık gibi sektörler de hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir. Bursa'nın gittikçe gelişmesi kendi içerisinde barındırdığı ilçelerin de gelişimine katkı sağlamıştır. Gürsu da bu ilçelerden biridir.

Gürsu'nun ilk sanayi kuruluşları kuşkusuz değirmenlerdi. 1955 yılında günlük 15 ton üretim kapasitesine sahip Yakup Kurdoğlu'na ait bir un fabrikası olduğu bilinmektedir. Bu fabrikanın 17 büyük değirmen taşı vardı ve su ile çalışmaktaydı. Yine bu tarihte dizel motorlu 6 salça imalathanesi ile dizel motorlarla çalışıp ambalaj sandığı üreten bir fabrika bulunmaktaydı. Gürsu'ya bağlı olan 42 köye gazoz dağıtımını yapan bir de gazoz fabrikası kurulmuştu. Önceleri Gürsu'da susam yağhaneleri de mevcuttu. Nitekim Gürsu'da susam da ekiliyordu. Bu susamlar yağhanelerde susamyağı çıkarılmak üzere işleniyordu.⁷³

1970'li yıllardan sonra Gürsu sanayi ve ticaret yönünden önemli bir yere sahip olmaya başladı. Günümüzde Yenidoğan Mahallesi'nin bulunduğu yerde özellikle tarıma dayalı bir işletme olan Aroma Meyve Suyu Fabrikası ile meyve depolama ve nakliye kuruluşlarının burada kurulması Gürsu ekonomisine büyük katkı yaptı. Daha sonraki yıllarda tarıma dayalı olmayan sanayi kuruluşlarının yapılması, ilçede tarım sektörünü olumsuz etkilemiştir.

1980'li yıllardan itibaren gerek ülkemiz, gerek ilimizde sanayileşme hareketlerinin hız kazanması, tarımsal sanayiye de harekete geçirmiştir. Bursa-İnegöl-Ankara Karayolu ve yakın çevresinde başta tekstil sektörü olmak üzere çeşitli sanayi kuruluşları yer almıştır. Gürsu Organize Sanayi Bölgesi'nde (GÜSAB) meyve suyu, meyve depolama ve nakliye, kumaş ve boya, nakış ipliği, tül perde, oto yedek parça, kauçuk, lastik, çanta, kaporta, asfalt çakılı, tekstil, halı, ambalaj, traktör, metal sanayi, demir doğrama, su motoru, torna, yemek sanayi, inşaat, mobilya, tarım, bisiklet, oto elektrik ve akü servisi, boya, oto kaporta, makine sanayi, endüstriyel kaynak, fren

⁷³ Kaplanoğlu; Hızlı, a.g.e. s. 210.

sistemleri, bobinaj, geri dönüşüm, fırın makineleri, oto boya, mermerit, kimya, döşeme, yıkılmaz çatı, jeneratör, dekorasyon, hurdacılık, pompa sistemleri, plastik üretimi gibi alanlarda imalat yapan birçok sanayi kuruluşu faaliyet göstermektedir. Yenidoğan Mahallesi sınırları içerisinde yer alan bu organize sanayi bölgesinde 7.000 kişi istihdam edilmektedir. İlçede yapılan ihracat değeri günümüzde 350 milyon Amerikan dolarının üzerindedir.⁷⁴

İlçenin dört büyük merkez mahallesi olan Yenidoğan, Kurtuluş, İstiklal ve Zafer mahallelerinde yaşayan insanların çoğunluğu işçi, esnaf ve memurdan oluşmaktadır. Daha çok tekstil, inşaat, otomotiv gibi sektörler öne çıkarken son yıllarda eğitim ve sağlık kurumlarının da sayısının artmasıyla birlikte hizmet sektöründe çalışan insanların da oranı yükselmiştir.

Gürsu'nun ekonomik yapısının gelişimi daha büyük ölçekte Bursa ve Türkiye'ye oldukça benzemektedir. Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte tarıma dayalı sanayi oldukça fazla gelişmiş ve yöre halkı bu sosyoekonomik faaliyetleri kültür haline getirmiştir. Daha sonraları ülke ekonomisine katkı yapacak şekilde bu tarıma dayalı ekonomik faaliyetler gelişmiştir. Ülkenin doğusundan batısına gerçekleşen göçler tıpkı batıdaki diğer büyük şehirler gibi Gürsu'yu da etkilemiş ve tarıma dayalı ekonomik faaliyetler büyük bir değişim geçirerek yerini gıda, otomotiv, tekstil ve inşaat gibi sanayi türlerine bırakmıştır. Tarım alanları da bu tarım dışı sanayiden ve şehirleşme hızından olumsuz etkilenmiştir. Daha önce de bahsedildiği gibi Gürsu'nun nüfusu 2000'li yıllarda 20 bin civarında iken 2020 yılı itibariyle nüfusu 96.985'tir. Bu durum tarım dışı sanayinin de oldukça gelişmesini sağlamıştır.

Gürsu'daki sanayi faaliyetlerinin yoğunlaştığı yerler ise ilçenin güneyinde yer alan, Ankara yoluna daha yakın konumda bulunan Yenidoğan, Kurtuluş, Zafer ve İstiklal mahalleleridir. Bu mahallelerin dışında Adaköy'de bir soğuk hava deposu, Ağaköy'de sekiz soğuk hava deposu bulunmaktadır. Ağaköy'deki bu soğuk hava depolarından biri tarımsal kalkınma kooperatifine aittir. Kumlukalan Mahallesi'nde de bir soğuk hava deposu bulunmaktadır.

⁷⁴ gursu.gov.tr/ekonomi, (Son Erişim Tarihi: Mayıs 2021)

Mahalle Adları	Bulunan Sanayi Kuruluşları
Karahıdır	Otomotiv Atölyesi, Makine İşletmesi
Kumlukalan	2 Adet Soğuk Hava Deposu, Tekstil Fabrikası, 2 Adet Tarım İşletmesi, Lojistik Şirketi, 2 Adet Tekstil İşletmesi
Kazıklı	Çevreci Endüstriyel Cihaz İşletmesi
Hasanköy	2 Adet Soğuk Hava Deposu, Tekstil İşletmesi, Mobilya İşletmesi, Orman Ürünleri İşletmesi, 2 Adet Tarım İşletmesi, Gıda İşletmesi
Adaköy	Plastik Üretimi İşletmesi, Soğuk Hava Deposu
Ağaköy	8 Adet Soğuk Hava Deposu
Zafer	Tarım İşletmesi, Yapı Malzemeleri İşletmesi, Dokuma İşletmesi, İnşaat İşletmesi, Medikal İşletmesi, Mobilya İşletmesi
İstiklal	2 Adet Tarım İşletmesi, Plastik Üretimi İşletmesi, Yem İşletmesi
Yenidoğan	3 Adet Gıda İşletmesi, 23 Adet Tekstil İşletmesi, Yapı Malzemeleri İşletmesi, 3 Adet Makine İşletmesi, İnşaat İşletmesi, Granit Tedarikçisi, İplik Fabrikası, 2 Adet Mobilya Fabrikası
Kurtuluş	2 Adet Elektrik-Elektronik İşletmesi, Traktör İşletmesi, 3 Adet Makine İşletmesi, Klima İşletmesi, Dekorasyon, 47 Tekstil İşletmesi, Petrol İşletmesi, Mobilya İşletmesi, 6 Adet İplik Fabrikası, Kaplama Fabrikası, 2 Adet Soğuk Hava Deposu, 2 Meyve Suyu Fabrikası, Et-Süt Ürünleri İşletmesi, 4 Adet Plastik Fabrikası

Şekil 26: Gürsu'da Bulunan Kuruluşlarının Dağılımı^{75 76}

Bursa ovasının, tarımsal faaliyetlerden çok sanayi fabrikalarının kimyasal atıklarını boşalttıkları bir alana dönüşmesi ve bu ovada yapılan tarımda verimin çok düşmesi üzerine bölgedeki sanayici ve iş adamlarının iş birliği ile bir organize sanayi bölgesi kurulması yönünde hareket edilmiştir. Bunun üzerine Nisan 2001'de Gürsu Organize Sanayi Bölgesi (GÜSAB) tüzel bir kişilik kazanmıştır. Bu organize sanayi bölgesi birimleri içerisinde çevre mühendisi, inşaat mühendisi, makine mühendisi, mali müşavir, idari işler ve muhasebe, sekreteryaya ve elektrik teknisyeni bulunmaktadır.

⁷⁵ <https://uludagosb.org.tr/firmalar/>, (Son Erişim Tarihi: Temmuz 2021)

⁷⁶ Araştırma sahasında yapılan gözlemler, söz konusu yörede sanayi faaliyetleri ile uğraşan kişilerden edinilen bilgiler dâhilinde oluşturulmuştur.

İlçede 2001 yılında organize sanayi bölgesi haline gelen Gürsu Organize Sanayi (GÜSAB) 71 hektar üzerine kurulmuş, yaklaşık 7.500 istihdama sahip 109 faal firmadan oluşan bir organize sanayi bölgesidir. GÜSAB, 125 parsel araziden oluşmaktadır. Üretim büyüklüğü açısından Nilüfer Organize Sanayi Bölgesi'nden sonra gelen GÜSAB, ağırlıklı olarak (yaklaşık %80'i) tekstil tesislerinden oluşmaktadır. OSB yaklaşık olarak %70'lik bir doluluk oranına sahiptir. Bu tesisler, öncelikli olarak yetişkin konfeksiyon, ikinci olarak da ev tekstiline dönük üretim yapmakta, üretilen ürünlerin yaklaşık %70'i de ihraç edilmektedir. Günümüzde yüzü aşkın şirketin faal olduğu bilinmektedir.

Gürsu Belediyesi ile Uludağ Organize Sanayi Bölgesi arasında yapılan bir protokolle, yapılmakta olan ve yapılmış olan fabrikalarla kent içinde kalan yerleşim sahasının ayrılmasına çalışılmaktadır. 5,5 hektarlık bir alanda Ticaret ve Yaşam Merkezi Projesi planlanmıştır. Bu projeye göre kent içinde kalan iş yerlerinin, fabrikaların taşınması planlanmıştır. Bu yerlere ise kentsel dönüşüm kapsamında depreme dayanıklı konutların inşa edilmesi fikri ortaya konmuştur. Bu alana Çarşı Vişne adı verilmiştir. Burada amaç Gürsu ilçesini, Bursa'nın doğu yakasındaki cazibe merkezi haline getirmektir.

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından açıklanan Bursa'nın İlk 250 En Büyük Firması listesine Gürsu ilçesinden 14 sanayi kuruluşu girmiştir. Bu liste hazırlanırken üretim, istihdam, dönem kârı ve ihracat gibi kalemler ele alınmıştır.

2.10.4. Turizm Çekicilikleri ve Faaliyetleri Açısından Mahalle Yerleşmelerinin Mekânsal Analizi

Aldığı uluslararası ziyaretçi sayısı ve elde ettiği turizm geliri açısından Türkiye de dünya turizminde söz sahibi olan ülkelerden biridir. Özellikle Marmara Bölgesi çevresinde alternatif turizm türleri bir hayli gelişim göstermiştir. Bursa alternatif turizm konusunda Marmara Bölgesi'nin öne çıkan sahalarındandır.

Gürsu ilçesindeki turizm potansiyeli daha çok yerli turist üzerinedir. Yabancı turistlerin uğrak yeri daha çok Bursa'nın şehir merkezindeki Ulu Cami ve Yeşil Türbe gibi yerler olmaktadır. Gürsu'nun da tarihi yerleri ve önemi yüksek doğal güzellikleri olmasına rağmen yabancı turistlerin uğrak alanı olamamıştır.

Araştırma sahasındaki turizm potansiyelinin temel çıkış noktası doğa güzellikleridir. Gürsu'nun diğer ilçelere göre çok büyük bir yüz ölçümü olmamasına rağmen kendi coğrafi yapısı içerisinde farklı iklim özelliklerinin ve farklı topografya şekillerinin olması, turizmi de çeşitlendirmiştir.

İlçede en çok öne çıkan turizm türü yamaç paraşütüdür. Bu faaliyet için Dışkaya kırsal mahallesi çevresinde büyük bir yamaç paraşütü pisti hazırlanmıştır. 730 metre yükseltide bulunan bu pistin manzarası da oldukça dikkat çekicidir. 2004 yılında dönemin belediye başkanı tarafından havacılık çalışmaları yürütülmüş ve o sene Gürsu Havacılık Kulübü adında bir kulüp kurulmuştur. Bu kulübün amacı halk ile havacılık sporlarını tanıştırmak ve çeşitli doğa sporlarını tanıtmaktır. Profesyonel bir şekilde yamaç paraşütü pilotları tarafından bu alanda halka eğitim verilmekte ve Fethiye'deki, Munzur Dağları'ndaki yamaç paraşütü yapılabilen yerlere alternatif yaratılmaktadır.

Fotoğraf 25: Ericek Tepesinden Ericek Gölü'nün Görünümü⁷⁷

Ericek Gölü ve Adrenalin Park ise Ericek kırsal mahallesi çevresinde kurulmuş ve doğal güzelliğiyle ön plana çıkan turistik bir alandır. İçerisinde kamp alanları, zipline, atv ile safari turları, tırmanma duvarları ve doğa sporlarının gerçekleştirilebileceği bir zenginliğe sahiptir. Yapıldığı günden bu yana bu sahaya büyük bir bütçe ayrılmıştır ve binlerce kişiye ev sahipliği yapmıştır.

⁷⁷ <http://www.gursu.bel.tr>, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2020)

Fotoğraf: 26: Ericek Göleti Kenarındaki Ekstrem Spor Alanı Adrenalin Park

Gürsu'da özellikle en çok öne çıkan turizm değeri armut meyvesi ve bu meyve üzerinden gerçekleştirilen festivaldir. Oldukça kaliteli ve lezzetli olan santamaria armudu 2019 yılı itibariyle yaklaşık olarak 100 ton üretilmiştir ve reklam, pazarlama girişimleri ile Dünya'nın birçok yerinde adı duyulur hale gelmiştir.⁷⁸ Bu meyvenin yöre halkına daha fazla katkı sağlaması, ekonomik bir getir getirmesi ve Gürsu ilçesinin tanıtımına doğrudan katkı sağlaması sebebiyle "Gürsu Kültür, Sanat ve Armut Festivali" düzenlenmiştir. Şu ana kadar bu festival 22 kez düzenlenmiş olup her yaz ayında düzenlenmeye devam etmektedir.

⁷⁸ Gürsu Ziraat Odası, (Ekim 2020)

Fotoğraf: 27: 21. Gürsu Kültür Sanat ve Armut Festivali⁷⁹

Araştırma sahasındaki bir diğer turistik değer Osmanlı Şadırvanları'dır. 5 adet Osmanlı Şadırvanı, şehitlerin adı verilerek restore edilmiş ve ilçeye tarihi ve kültürel bir sorumluluk katmıştır. Bunun yanı sıra Tarihi Papaz Evi restore edilmiş ve butik bir otel olarak hizmete açılmıştır. Yaklaşık 500 m² alan kaplayan bu otel Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı'ndan hibe desteği alarak 2014 yılında temeli atılmıştır. Toplamda 8 yatak odasına sahip olan bu butik otelin kafe ve restoran bölümleri de mevcuttur. Tarihi değirmeni, hamamları ve çınar ağaçları ile Gürsu, kültürel varlıkların ve doğanın iç içe olduğu alternatif bir turizm merkezi haline getirilmeye çalışılmaktadır.⁸⁰

⁷⁹ <https://bursa.tarimorman.gov.tr/Haber/435/Gursu-21-Kultur-Sanat-Ve-Armut-Festivali-Gerceklestirildi>, (Son Erişim Tarihi: Ekim 2020)

⁸⁰ <https://www.gursu.bel.tr/Gursu-Belediyesi-Hakkinda/> (Son Erişim Tarihi: Şubat 2020)

Fotoğraf 28: Tarihi Butik Otel

Mahalle Adları	Başlıca Turistik Faaliyetler					Tarihi ve Kültürel
	Yayla Turizmi	Dağcılık	Yamaç Paraşütü	Kampçılık	Piknik	
Ericek	✓	✓	-	✓	✓	✓
Dışkaya	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İğdir	-	✓	✓	✓	-	-
Karahıdır	-	✓	-	-	✓	-
Kumlukalan	-	-	-	-	-	-
Kazıklı	-	-	-	-	-	-
Hasanköy	-	-	-	-	-	-
Adaköy	-	-	-	-	✓	-
Ağaköy	-	-	-	-	-	✓
İpekyolu	-	✓	✓	✓	✓	-
Canbazlar	-	-	-	-	-	-
Zafer	-	-	-	-	✓	✓
İstiklal	-	-	-	-	-	✓
Yenidoğan	-	-	-	-	-	✓
Kurtuluş	-	-	-	-	-	✓

Şekil 27: Alternatif Turizm Türleri ve Başlıca Turistik Faaliyetler⁸¹

Turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin daha çok ilçenin kuzeyinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kent içinde kalan Kurtuluş, Zafer, İstiklal ve Yenidoğan mahallelerinde

⁸¹ Araştırma sahasında yapılan gözlemler, söz konusu yörede turizm faaliyetleri ile uğraşan kişilerden edinilen bilgiler dâhilinde oluşturulmuştur.

büyük bir turizm potansiyeli daha düşüktür. Fakat buna rağmen Osmanlı dönemlerinden kalma bazı önemli çeşmeler, değirmenler ve şadırvanlara da rastlanmaktadır.

Canbazlar, Ağaköy, Hasanköy, Kumlukalan ve Kazıklı gibi kırsal mahalleler ise vadi tabanına kurulu olduklarından dolayı herhangi bir farklılık içeren yer şekli özelliğine sahip değildir. Bu yüzden doğa turizmi potansiyeli çok zayıftır. Bu yerlerde küçük ölçekte mesire alanları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra tarım ve çiftlik (agro) turizminin gelişme potansiyeli yüksektir. Herhangi bir kırsal yerleşimde ekonomik etkinlik tarım ise ve turistik uygulamalar da ağırlıklı olarak tarıma dayalı olarak yapılıyorsa, bu tür turizme tarım turizmi denilmektedir.⁸²

İlçenin kuzeyine gidildiğinde ise Ericek ve Dışkaya kırsal mahallelerinin yükseltisinin fazla olduğu görülmektedir. Özellikle Dışkaya’da yamaç paraşütü faaliyetinin çevre illerden de turist çektiği bilinmektedir. Buna ek olarak Ericek ve Ericek Göleti çevresinde kurulan ‘Adrenalin Park’ adlı ekstrem sporların yapılabildiği alan da özellikle Bursa içinden çok fazla ziyaretçi çekmektedir.

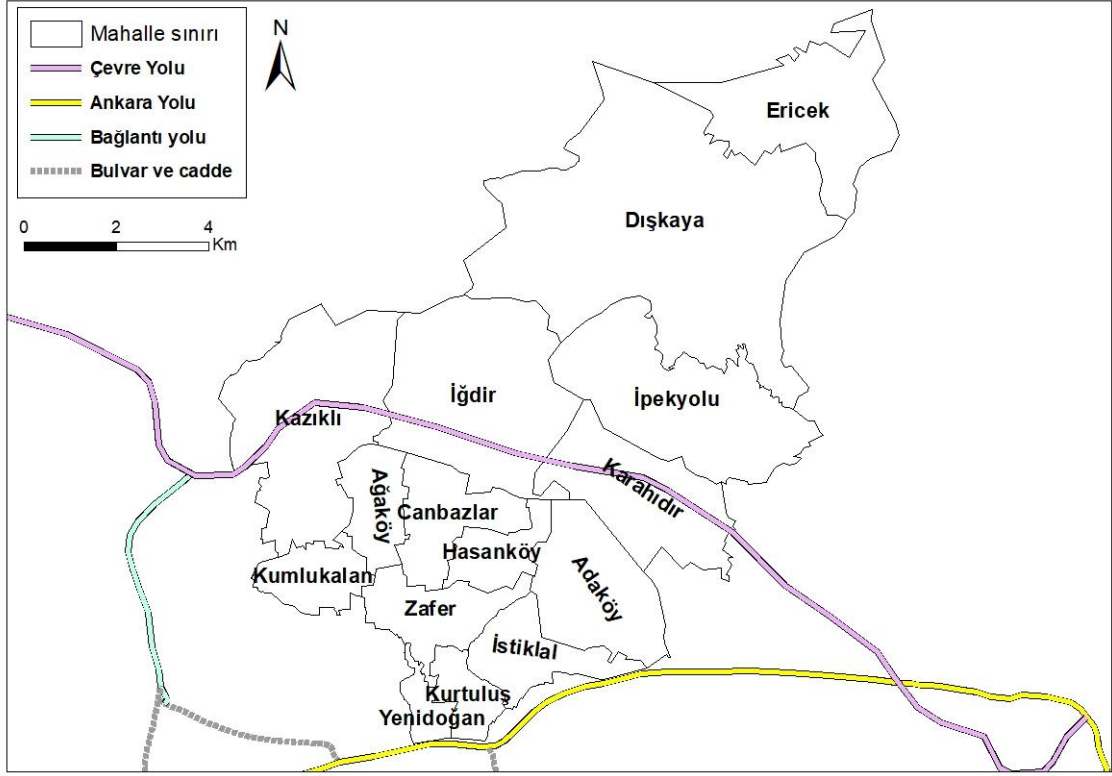
2.11. ULAŞIM İMKÂNLARINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Araştırma sahasının ulaşım imkânları her mahallede aynı değildir. Özellikle Dışkaya ve Ericek gibi dağ üzerinde kurulmuş kırsal mahallelerde 1990’lı yıllardan önce ulaşım oldukça zordu. Kış aylarında yaşanan zorluklar ve köy yollarının çamur ve bataklık olması ulaşımı zorlaştırmaktaydı. Daha sonra köy yollarında yapılan iyileştirmelerle birlikte bu yollar üzerinde ulaşım biraz daha kolay hale geldi. Özellikle İpekyolu Mahallesi’nde kurulan toplu konutların varlığı ile birlikte bu köy yolları da olumlu bir şekilde etkilendi. Günümüzde de mesafe ve zaman bakımından bazı sorunlar ortaya çıksa da yolların eskiye oranla daha kullanılabilir olması sebebiyle bu kırsal mahallelerle ulaşım tam anlamıyla kötü bir vaziyette değildir.

Gürsu’nun bucak olduğu zamanlarda, at arabaları çok sık kullanılıyordu. Bursa şehir merkezine yapılan yolculuklar genellikle bu at arabaları ile yapılırdı. Otomobilin, toplu taşıma araçlarının Gürsu’ya gelmesiyle birlikte çeşitlilik de arttı. Sosyoekonomik

⁸² <https://karaman.ktb.gov.tr/TR-129632/tarim-ve-ciftlik-agro-turizmi.html>, (Son Erişim Tarihi: Temmuz 2021)

seviyesi yüksek olmayan büyük bir çoğunluk ise bisiklet kullanıyordu. Günümüzde az da olsa bisiklet kullanımı devam etmektedir.

Harita 15: Gürsu Mahallelerinin Ulaşım Ağı Haritası

Gürsu ilçesinde nüfus miktarının çok hızlı bir şekilde artması, göçlerin bu yerleşim bölgesine doğru daha yoğun gerçekleşmesi, sanayi faaliyetlerinin yoğunlaşması ulaşım faaliyetlerini de çeşitlendirdi. Okul sayısının artması, bazı iş kollarının şehir içerisinde kalması gibi durumlarla birlikte Gürsu hem kendi içerisinde hem de diğer yerleşim bölgeleriyle iyi bir ulaşım ağına sahip olmaya başladı. Özellikle araştırma sahasının güneyinden geçen Ankara Yolu'nun varlığı Gürsu ilçesinin hinterlandını da genişletmiştir. Kestel ve İnegöl gibi büyük ilçelerin Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer gibi büyük ilçelerle bağlandığı noktada Gürsu ilçesi yer almaktadır.

BursaRay'ın 2014 yılında 3. aşaması tamamlandı ve halk arasında metro denilen hafif raylı sistem hattı Gürsu'ya kadar ulaşmış oldu. Böylelikle şehrin doğusundaki Kestel ve Gürsu ilçelerinden geçen ve Bursa'nın tam şehir merkezinden geçen bir hat oluştu. Bu hat Uludağ Üniversitesi'ne kadar uzanmaktadır ve böylelikle Gürsu ilçesinin ulaşım alternatifi iyice artmıştır. Söz konusu metro hattı ile ilçe merkezi arasında ring

adı verilen otobüs seferleri konuldu ve Ankara Yolu üzerinde yer alan bu hatta ulaşım kolaylığı sağlandı.

Gürsu ilçesi sınırları içerisindeki kırsal mahalleler arasında toprak yollara az da olsa rastlanmaktadır fakat ilçenin neredeyse tüm mahalleleri birbirlerine asfalt yol ile bağlanmaktadır. Fakat Ericek ve Dışkaya gibi yükseltinin fazla olduğu köylere çok büyük sıklıkta ulaşım aracı gitmemektedir. Ericek ve Dışkaya'ya tüm hafta boyunca, günde üç kez halk otobüsü gitmektedir. Bu saatler dışında ilçe merkezine ulaşım özel araçlarla yapılabilmektedir. Bu durum da bu mahallelerde ulaşımın kısıtlı olduğunu göstermektedir.

Mahalle Adı	İlçe Merkezine Olan Uzaklık (km)
Adaköy	2
Ağaköy	5
Canbazlar	5
Dışkaya	17
Ericek	20
Hasanköy	2
İğdir	7
İpekyolu	18
Karahıdır	8
Kumlukalan	3
Kazıklı	8

Şekil 28: Mahallelerin İlçe Merkezine Uzaklıkları⁸³

Mahalle yerleşmelerinin 3 farklı grupta yer aldığı görülmektedir. Ericek, Dışkaya ve Dışkaya Mahallesi'nden ayrılarak yeni bir mahalle olan İpekyolu, ilçe merkezine en uzak olan mahallelerdir. Diğer grup ise Adaköy, Hasanköy, Canbazlar, Hasanköy, İğdir, Kumlukalan ve Kazıklı'dan oluşan, ilçe merkezine daha yakın konumda bulunan dağ eteğinde veya vadi tabanında kurulmuş olan mahallelerdir. Üçüncü grup ise direkt şehrin bir parçası olan İstiklal, Kurtuluş, Yenidoğan ve Zafer mahalleleridir (Şekil 28).

⁸³ www.tuik.gov.tr, (Son Erişim Tarihi: Şubat 2021)

Yenidoğan, İstiklal, Zafer ve Kurtuluş mahallelerinde, mahalle dışı ve ilçe dışı ulaşım çok kolaydır. Bir saat içerisinde Bursa'nın merkez ilçelerine gidebilmek farklı ulaşım araçlarıyla mümkündür.

İğdir ve Karahıdır ise çevre yolunun kuzeyinde yer almaktadır ve diğer mahallelerle bağlantısı bu çevre yolu tarafından kesilmiştir. Fakat çevre yolu üzerinden bu yerleşmelere gidebilmek daha da kolaylaşmıştır. Bunun yanı sıra İğdir ve Karahıdır mahallelerine ulaşılabilmesi için çevre yolunun altından iki küçük tünel de açılmıştır. Bu ara bağlantı yoluyla bu mahallelere ulaşım kolaylaşmıştır.

Ağaköy, Adaköy, Hasanköy, Canbazlar, Kumlukalan, Kazıklı gibi vadi tabanında kurulu mahallelere ise köy içi yollar yapılmıştır. Burada temel amaç özellikle meyve tarımının mahsullerini hızlıca soğuk hava depolarına taşıyabilmektir.

Fotoğraf 29: Ağaköy Mahallesi'nde Toplanan Armutların Soğuk Hava Deposuna Götürülmesi

Genel anlamda Gürsu ilçesinin mahallelerinde ulaşım rahatlıkla sağlanabilmektedir. Buna rağmen güneyden kuzeye gittikçe ulaşım da birtakım aksamlar da yaşanabilmektedir. Kuzeyde yer alan Ericcek ve Dışkaya mahallelerinin kar yağışlı gün sayısı fazla olduğundan bazen yollarda ulaşım aksamları olabilmektedir fakat yapılan yolun yeni ve geniş olması, buraya olan müdahaleleri de kolaylaştırmaktadır.

Fotoğraf 30: Kumlukalan Mahallesi'ni Diğer Mahallelere Bağlayan Ara Yol

Tarım fonksiyonu ile öne çıkan Gürsu mahallelerini birbirine bağlayan yollar ise kullanışlıdır. Yöre halkının topladığı meyve ve sebze ürünlerini soğuk hava depolarına taşıyabilmesi için tüm toprak yollar asfalt yollara çevrilmiştir. Özellikle Kumlukalan, Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy gibi kırsal mahalleler arasındaki bu yolların yenilenmesi, ulaşımın daha kolay sağlanabilir olmasına yardımcı olmuştur.

2.12. İŞLENEN SUÇ TÜRÜ VE SUÇ SAYISINA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Gürsu ilçesinin yoğun bir göç hareketine maruz kalması bu ilçenin sosyo-ekonomik yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. Araştırma sahası seneler önce bir bucak halinde iken günümüzde şehirleşmenin etkilerini tüm yapıyla hissetmektedir. İlçenin beşeri yapısı dâhilinde ekonomik ve demografik yapısının değişmesinin yanı sıra asayişinde de büyük değişmeler gözlemlenmektedir.

Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğünden alınan verilere göre ilçede, 2020 yılında toplam 4.173 suç işlenmiştir. Bu veriler kent içinde kalan Yenidoğan, Zafer, İstiklal ve Kurtuluş mahallerini kapsamaktadır. Diğer mahallelere Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığı bakmaktadır.

Suçun Türleri	İşlenen Suç Sayısı
Kişilere Karşı	1.556
Mal Varlığına Karşı	880
Millete ve Devlete Karşı	36
Terör Örgütü Propagandası	1
Takibi Gereken Olaylar	1.146
Topluma Karşı	554
Toplam	4.173

Şekil 29: İlçe Merkezinde Yer Alan Mahalle Yerleşimlerinde İşlenen Suçlar ve Sayıları⁸⁴

Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığı'na danışılarak yapılan araştırmalarda, kırsal mahallelerde çok büyük bir suç unsuru oluşmadığı tespit edilmiştir. Burada işlenen suçlar daha çok yöre halkının topraklarıyla ilgili sınır aşma sorunları ve bazı hayvan türlerinin can kaybını konu alan birtakım meselelerdir. Suçun nitelik ve nicelik olarak yoğunluk gösterdiği yerler kent içinde kalan dört mahalle ve İpekyolu Mahallesi'nde yoğunlaştığı görülmektedir.

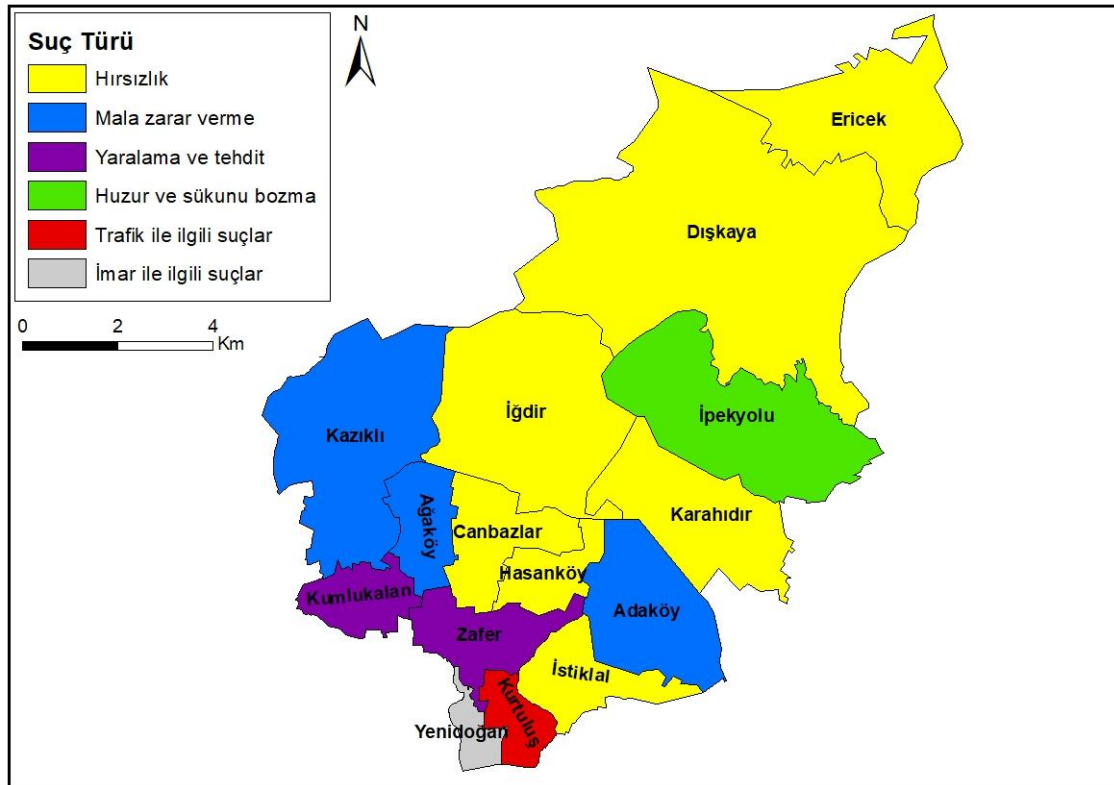
En çok işlenen suç türünün kişilere karşı işlenen suçlar olduğu görülmektedir. Özellikle bu suç türünde en çok işlenen suç ise kasten yaralama ve tehdittir. Bunun yanı sıra kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçu da bir hayli işlenmiş suçlardan biridir (Şekil 29).

Mal varlığına karşı işlenmiş suçlarda ise özellikle evden hırsızlık, otodan hırsızlık, oto hırsızlığı, açıktan hırsızlık ile birlikte bisiklet ve motosiklet hırsızlığı gibi suç türleri önde gelmektedir. İlçede terör örgütü propagandası yapmak veya terör örgütü sempatanlarının işlediği suç sayısı oldukça azdır, buna benzer bir eğilim pek görülmemektedir. Bu suç türlerinin yoğunlaştığı mahalleler Yenidoğan, Zafer, İstiklal ve Kurtuluş'tur. Kentleşme evrimi içerisine giren bu dört mahallenin suç unsurları, Türkiye'deki diğer şehir merkezlerinde görülen suç unsurlarıyla benzerlik göstermektedir. Bunun yanı sıra kurulduğundan bu yana kendi başına bağımsız bir mahalle olan İpekyolu'nda da hırsızlık vakalarına bir hayli fazla rastlanılmıştır.

⁸⁴ Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğü, (Kasım 2020)

Takibi gereken olaylarda ise 58 zehirlenme, 33 intihara teşebbüs, 148 iş kazası, 125 kayıp eşya, 110 kayıp şahıs, 10 yangın, 8 şüpheli ölüm vakası yaşanmıştır. Toplum karşı işlenen suçlarda ise 121 kişi uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaya suçundan, 30 kişi trafik güvenliğini tehlikeye sokma, 74 kişi kötü muamele, 27 kişi imar kirliliğine neden olma ve 4 kişi ise çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunu işlemiştir.

Toplum karşı işlenen diğer suçlar ise resmi belgede sahtecilik, gürültüye neden olma, suçu ve suçluyu övmeye gibi suçlardır. Yine bu suçlar da kent içinde kalan dört mahallede ve İpekyolu'nda gerçekleşmiştir.

Kentsel ve kırsal mahallelerin içerisinde buldukları ekonomik yapıları gereği suç türleri de farklılık göstermektedir. Özellikle kırsal mahallelerde hırsızlık suçu öne çıkmıştır. Kırsal mahallelerde yaşanan hırsızlık suçu ile kentsel mahallelerde yaşanan hırsızlık suçları da kendi içerisinde farklılık göstermektedir. Örneğin kırsal mahallelerde oto hırsızlığı veya otodan hırsızlığa pek rastlanmazken bu suç türü kentsel mahallelerde

⁸⁵ Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığı ve Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğü'nden alınan veriler doğrultusunda hazırlanmıştır.

çok daha yaygındır. Ericek, Dışkaya, İğdir, Karahıdır, Canbazlar ve Hasanköy gibi mahallelerde evden hırsızlık suç türü yüksekken İstiklal Mahallesi'nde oto hırsızlığı daha yüksektir. Yine İstiklal Mahallesi'nde bisiklet ve motosiklet hırsızlığı daha yaygınken kırsal mahallelerde bu hırsızlık türüne pek rastlanmamaktadır.

İpekyolu Mahallesi'ne TOKİ yerleşmesi yapıldıktan sonra burada bir siteleşmiş bir konut yapısı ortaya çıkmıştır. Bu siteleşme ile birlikte nüfusun artması beraberinde bazı suçların da yaşanmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle İpekyolu Mahallesi'nde öne çıkan suç türü huzur ve sükûnu bozma olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra İpekyolu Mahallesi'nde gürültüye neden olma ve kötü muamele gibi suç türlerine de rastlanmıştır.

Adaköy, Ağaköy ve Kazıklı mahalleleri de kırsal mahallelerdendir ve buradaki suç türleri diğer kırsal mahallelerdeki suç türlerine benzerlik göstermektedir. Fakat bu mahallelerde tarım alanlarının daha geniş yer kaplaması, burada üretilen meyve ve sebzelerin ticari değerinin yüksek olması, bu sahadaki suç türlerinin de az da olsa değişimine neden olmuştur. Tarım alanlarında gerçekleşen meyve hırsızlığı ve hasat dönemlerinde yaşanan tarım arazisi işgali problemleri, bu mahallelerde sıkça yaşanan suçları oluşturmaktadır. Özellikle yaz mevsimlerinde bu alanlarda işlenen suçların kaynağını oluşturmaktadır.

Yenidoğan, Gürsu ilçesinin en kalabalık mahallerinden biridir ve bu kent içinde yer alan mahallede, herhangi bir kentte yaşanan birçok suç türü görülebilmektedir. Özellikle nüfus miktarının çok fazla artmasından sonra gecekondulaşma ve buna bağlı olarak imar ile ilgili suç oranının arttığı tespit edilmiştir. Evlere kaçak kat yapılması, altyapı ve ulaşım ağları düşünülmeden inşa edilmiş yapıların varlığı bu mahalledeki temel sorunları oluşturmaktadır. Bu sorunların yanı sıra Yenidoğan'da kişilerin huzur ve sükûnunu bozma, hakaret, kasten yaralama, bisiklet ve motosiklet hırsızlığı, evden hırsızlık, gasp ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma gibi birçok suç türüne de rastlanmıştır.

İlçenin en büyük mahallerinden olan Kurtuluş'ta ise trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu sıkça işlenmektedir. Özellikle trafik kazalarının en sık yaşandığı mahallelerden biri Kurtuluş'tur. Bu mahallede de, kent içinde kalan diğer mahallelerde

yaşanan suçlar görülmektedir. Bisiklet ve motosiklet hırsızlığı, otopark hırsızlığı, oto hırsızlığı bu suçların başında gelmektedir. Zafer ise kuzeyi tarım arazileriyle kaplı, güneyi kent içinde kalan, daha çok kent içinde nüfuslanmış bir mahalledir. Bu mahallede tarım arazilerinden kaynaklanan mala zarar verme suçu işlenmekle birlikte yaralama ve tehdit suçu da kent içinde kalan yerlerde çok sık görülmektedir. Kumlukalan Mahallesi'nde öne çıkan suç türü ise iş kazasıdır. Fabrika sayısının fazla olması buradaki iş kazası sayısını da artırmıştır.

2.13. ARAZİ KULLANIM DURUMUNA GÖRE MAHALLE YERLEŞMELERİNİN MEKÂNSAL ANALİZİ

Araştırma sahasındaki en geniş arazi kullanım oranı meyvelik arazilere aittir. Başta Ağaköy olmak üzere kırsal mahallelerin birçoğunda meyvelik arazi bulunmaktadır. İlçede meyvecilikten elde edilen gelir de oldukça yüksektir. Özellikle armut, şeftali ve elma gibi ürünler biraz daha öne çıkmaktadır. Tarım arazilerinin kolayca sulanabilmesi ve yer şekillerinin sade olması meyveciliği geliştirmiştir.

Kullanım Şekli	Alan (Hektar)	Toplam Tarım Arazisine Oranı (%)
Meyvelik	3.377	70,43
Sebzelik	259	5,4
Tarla Arazisi	513	10,7
Zeytinlik	113	2,36
Bağ	2	0,04
Kavaklık	10	0,21
Süs Bitkileri	53	1,1
Ekilmeyen	448	9,34
Nadas Alanı	20	0,42
Toplam	4.795	100

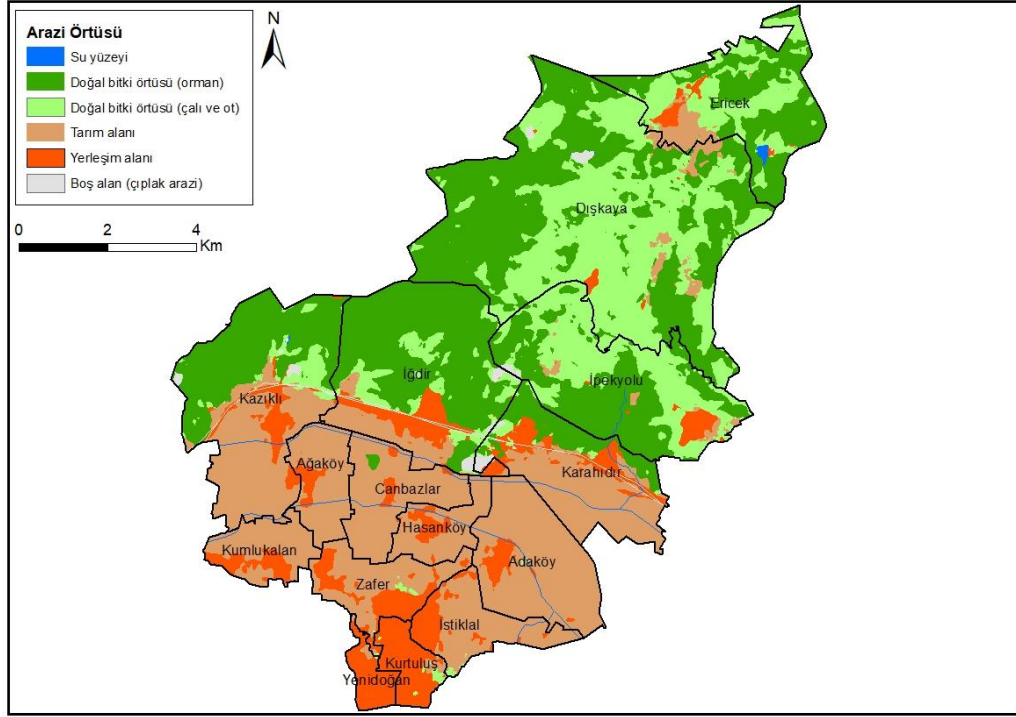
Şekil 30: Toplam Tarım Arazisine Göre Tarlaların Kullanım Şekilleri⁸⁶

Tarıma elverişli olduğu halde kullanılmayan araziler daha çok Karahıdır ve İğdir kırsal mahallelerinde yoğunlaşmıştır. Bunda, dağ eteğinde kurulmuş olmaları temel etkindir. Yükseltisi fazla olan Dışkaya ve Ericcek ile kent içinde kalan merkez mahalleler ve İpekyolu Mahallesi dışında kalan diğer kırsal mahallelerde tarım alanları

⁸⁶ Gürsu Ziraat Odası, (Ekim 2019)

oldukça geniştir. Özellikle Adaköy, Ağaköy, Canbazlar ve Hasanköy tarım arazileri konusunda ilçenin önde gelen mahalleleridir.

Az da olsa Dışkaya ve Ericek'te çayır ve mera varlığına rastlamak mümkündür. İlçede zeytinliklere, nadas alanlarına, bağ ve kavaklıklara, süs bitkilerine rastlamak diğer arazilere göre daha zordur.

Harita 17: Gürsu İlçesi'nde Arazi Kullanım Durumu⁸⁷

İstiklal, Kurtuluş, Yenidoğan ve Zafer mahallelerinin kent içinde kalmasından dolayı tarım alanlarının çok az olduğu ya da hiç olmadığı görülmektedir. Bu mahallelerde bir zamanlar orman ve fundalık alanlar ile birlikte makilikler bulunmaktaydı fakat yerleşim merkezlerinin kurulmasından sonra bu alanlar neredeyse tamamen yok oldu.

İpekyolu'nda tarım alanı çok azdır, burada daha çok ormanlık ve fundalık alanlar ile çayır ve çalılık alanlar görülebilmektedir. İpekyolu'nun doğu kesimlerinde yerleşim alanı da bulunmaktadır. Doğal bitki örtüsünün orman olduğu yerler Kazıklı, İğdir ve Karahıdır mahallelerinin kuzeyinden başlayıp İpekyolu, Dışkaya ve Ericek'e

⁸⁷ Esri 2020 Land Cover verisi kullanılarak oluşturulmuştur.

kadar uzanmaktadır. Bu kuzeyde yer alan mahallelerde ormanlıklar ve çalılıklar hâkim bitki örtüsüdür.

Boş ve çıplak arazilere ise İğdir-Karahıdır sınırında, İğdir-İpekyolu sınırında ve Dışkaya'nın kuzey kısımlarında rastlanmaktadır. Ericek Mahallesi'ndeki Ericek Göleti ise ilçedeki su yüzeyini oluşturmaktadır. Çalı formasyonunun en yaygın olduğu mahalle Dışkaya, yerleşim alanının en yaygın olduğu mahalleler Yenidoğan ve Kurtuluş, tarım alanlarının en geniş olduğu mahalleler Kumlukalan, Kazıklı, Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy, Adaköy, Karahıdır'dır. Kent içinde kalmış olmasına rağmen İstiklal Mahallesi'nin batısında ve Zafer Mahallesi'nin kuzeyinde tarım alanlarına rastlanabilmektedir. Bu kent içinde kalan mahallelerdeki tarım alanları, gittikçe kentleşme etkisi altına girmekte ve tarım alanı olma özelliğini yitirmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gürsu, genellikle düz bir ovada kurulmuş, kuzeyi görece daha dağlık olan Bursa ilçelerinden biridir. Deniz seviyesinden ortalama yükseltisi 100 metre olan ilçenin 118 km²'lik bir alanı vardır.

Araştırma sahasının jeolojik yapısı ise farklı formasyonlardan meydana gelmektedir ve farklı zamanlarda oluşmuş kayalara sahiptir. İlçenin ortasından bir diri fay geçmektedir ve tektonik kökenli bir ova üzerinde bulunmaktadır.

İlçedeki genel iklim özelliklerine bakıldığında, Akdeniz iklimi ve ılıman karasal iklimi ile sınırlıdır. Genellikle yazlar sıcak ve kurak olup, kışlar ılık ve yağışlıdır. Genel bitki örtüsü formasyonu ise çalılıklar ve makiden oluşmaktadır. Toprak örtüsü ise genellikle kahverengi kireçsiz orman toprağı, alüvyal toprak ve kolüvyal topraklardan oluşmaktadır.

15 mahallesi bulunan ilçenin güneyinde kent içinde kalan mahalleler, orta kesimlerinde ve kuzeyinde ise kırsal mahalleler, batısında ise uydukent yerleşmesi vardır. Ericek ve Dışkaya, yükseltinin fazla olduğu kırsal mahallelerdir. İpekyolu bir uydukent yerleşmesidir. Kazıklı, İğdir, Karahıdır, Adaköy, Hasanköy, Canbazlar, Ağaköy ve Kumlukalan ova üzerine kurulmuş kırsal mahallelerdir. Zafer, İstiklal, Kurtuluş ve Yenidoğan ise kent içinde kalmış mahallelerdir.

Araştırma sahasındaki kırsal mahallelerde temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık iken, kentsel mahallelerde daha çok ikincil ve üçüncül ekonomik faaliyetler olan sanayi ve hizmet sektörü gelişmiştir. Bu ayırım, kırsal ve kentsel mahalleleri birbirinden ayıran temel kriterdir.

İlçedeki mahalle yerleşmelerinin demografik yapısına bakıldığında kırsal mahallelerde nüfus artış hızı daha düşükken, kentsel mahallerde nüfus artış hızının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 96.985 kişinin yaşadığı Gürsu ilçesindeki nüfusun 86.576'sı kent içinde kalan dört büyük mahallede yaşamaktadır. Bu mahallelerin nüfus artış hızlarının çok yüksek olması mahalle içinde birtakım sorunlara sebep olmaktadır. Gecekondulaşma, trafikte yaşanan aksamalar, çevre kirliliği ve gürültü kirliliği bunlardan bazılarıdır. Nüfus miktarının fazla olması ise ekonomik yapıyı

çeşitlendirmiştir. Uydukent projesi olarak yapılan İpekyolu Mahallesi'nde ise 4.254 kişi yaşamaktadır ve burada bir TOKİ yerleşmesi mevcuttur.

Gürsu'nun kentsel mahallelerinde nüfus miktarının hızla artmasının temel sebebi, bu sahadaki sanayi faaliyetlerinin ve iş imkânlarının artmasıdır. İşgücü ihtiyacı ortaya çıkan Gürsu'ya doğru özellikle Artvin, Erzurum, Muş ve Ahıska'dan yoğun bir göç yaşanmıştır. Bu göçlerin en yoğun olarak yaşandığı mahalleler ise İstiklal, Zafer, Yenidoğan ve Kurtuluş'tur.

Gürsu'nun nüfus miktarı ise her geçen sene hızlı bir şekilde artmaktadır. Bursa'nın sanayileşmesine bağlı olarak Gürsu ilçesinde de sanayileşme oranı artmış ve nüfus hareketleri bu ilçeye doğru gerçekleşmiştir.

Gürsu, Bursa'nın tarım konusunda öne çıkan ilçelerinden biridir. Özellikle Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy gibi mahallelerde tarım fonksiyonu daha fazla öne çıkmıştır. İlçenin, Yıldırım ve Osmangazi gibi büyük ilçelere olan yakınlığı, Gürsu'ya önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bunların yanı sıra alternatif turizm türlerinin geliştirilmeye çalışılması ve bazı tarım ürünleri üzerinden gerçekleştirilen festivaller Gürsu'ya artı bir değer katmaktadır.

Ağaköy, Canbazlar, Hasanköy gibi mahallelerde armut tarımı ön plandadır. Santa maria veya deveci armudu olarak bilinen bu tarım ürünü, Gürsu ilçesinin adının yurt genelinde duyulmasında etkili olmuştur. Bu armut türünün tanıtımı ve daha geniş alanlara pazarlanabilmesi amacıyla her sene "Gürsu Kültür, Sanat ve Armut Festivali" düzenlenmektedir.

Ericek Göleti çevresinde kurulan kamp alanı ve ekstrem spor parkurları, Gürsu'nun diğer öne çıkan yerlerinden biridir. Özellikle yerli turistlerin akınına uğrayan Ericek, şehir dışından da birçok insanın uğrak yeri olmuştur. Dışkaya çevresinde kurulan yamaç paraşütü parkuru ise alternatif turizme olanak yaratmıştır. Kent içinde kalan şadırvanlar ve Tarihi Butik Otel ise tarihi öneme sahip bazı yapılardır.

Araştırma sahası olan Gürsu ilçesi ve mahallelerinin, Bursa'ya ve Türkiye'ye olan katkısının artırılabilmesi için modern tarım yöntemlerinin geliştirilmesi ve tarımla geçimini sağlayan insanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra

Yenidoğan ve Kurtuluş mahalleleri etrafında kurulan organize sanayi bölgesinin, çevre kirliliğine sebep olmadan sürdürülebilir bir biçimde faaliyet göstermesi ve ilçenin kalkınmasına katkı vermesi sağlanmalıdır. Turizm potansiyellerinin reklam ve tanıtım çalışmalarına önem verilmeli, bu değerlerin daha fazla duyulabilmesi için özel çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca mevcut turizm potansiyellerinin, daha fazla insana hitap etmesini sağlayacak şekilde alternatifli hale getirilmesi üzerine çalışılmalıdır.

Tarımıyla öne çıkan Gürsu ilçesinin Canbazlar, Hasanköy ve Ağaköy gibi bazı mahallelerinde agro (tarım) turizminin ön plana çıkarılması, ilçedeki ve bu mahallelerdeki insanların refah seviyesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Dışkaya ve Ericcek gibi yükselti ve eğimin fazla olduğu mahallelerde gerçekleştirilen yamaç paraşütü etkinliklerinin yaygınlaştırılması, reklam ve pazarlamasının yapılması, ilçenin kazanacağı ziyaretçi sayısını da artıracaktır.

Yenidoğan ve Kurtuluş gibi mahallelerde nüfusun çok hızlı artması, beraberinde bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Altyapı bozuklukları, gecekondulaşma ve trafik yoğunluğu bu sorunların başında gelmektedir. Bu mahallelerde yapılacak olan bir altyapı çalışması ile birlikte, dikey yerleşme modeli uygulanması halinde, önemli bir alan tasarrufu sağlanacaktır. Böylelikle yatay yerleşmeye maruz kalan mahallelerin tarım alanlarını işgal etmesinin de önüne geçilecektir.

Tüm bu veriler ışığında, Gürsu'nun gelecekte daha fazla nüfusa sahip olup daha yoğun bir sanayileşme oranına sahip olacağı, kent içinde kalan mahallelerin kuzeye doğru yayılacağı ve buna bağlı olarak kırsal mahallelerdeki tarım arazilerinin gittikçe daralacağı öngörülmektedir. Birkaç sene içerisinde nüfus miktarının da 100.000'i geçeceği düşünülmektedir. Tarıma dayalı sanayi kollarının geliştirilmesi ile Ağaköy, Adaköy, Hasanköy, Canbazlar ve Kumlukalan gibi mahallelerde nüfus miktarının artması söz konusudur. Ericcek ve Dışkaya gibi daha engebeli ve yüksek olan kırsal mahallelerde ise herhangi bir proje çalışması, çiftçiye teşvik programları uygulanmaması durumunda nüfus miktarının giderek düşeceği öngörülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKBULAK Cengiz; ÇALIŞKAN Vedat, “Bursa Kentine Yönelik Göçlerin Gecekondulaşma Sürecine Etkileri: Uludağ Yamaçlarındaki Gecekondular”
- AKSOY Ertuğrul; ÖZSOY Gökhan; DİRİM Sabri; TÜMSAVAŞ Zeynal, “Monitoring Temporal Degradation of Natural Resources in Bursa-Turkey”, *International Soil Science Congress on “Management of Natural Resources to Sustain Soil Health and Quality*, Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi, 2010.
- ALİAĞAOĞLU Alpaslan; UĞUR Abdullah, “Şehir Coğrafyası”, Nobel Yayıncılık, İstanbul, 2016 s. 91.
- ALKAN Adnan, “Siirt İlinin Nüfus Gelişimi, Yapısı, Dağılışı”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 37, Erzurum, 2017, s. 55.
- ALKAN Adnan, *Bir Kent Coğrafyası Araştırması Siirt Kenti*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 1. Baskı, s. 1.
- ARDEL Ahmet, “Anadolu Havzalarının Teşekkül ve Tekâmülü”, *Türk Coğrafya Kurumu*, 1963, s. 217.
- ARDEL Ahmet, “Cumhuriyet Devrinde Endüstri”, *Türk Coğrafya Kurumu*, İstanbul, 1943, s. 316.
- ARDOS Mehmet, *Jeomorfoloji Açısından Türkiye Ovalarının Oluşumları ve Gelişimleri*, *Coğrafya Dergisi*, 2012, s. 111.
- ARINÇ Kenan, “Ekolojik Yönleriyle; Bursa Ovası’nda Arazi Kullanılışı ve Çevresel Etki Değerlendirilmesi”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 10, Erzurum, 2003, s. 94.
- ATALAY İbrahim, “Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası”, İzmir, Meta Basımevi, 2006, s. 400.
- AVCI Ayten, “Gürsu (Bursa) Metropol İlçesinin Coğrafyası”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2018, s. 37.
- BAHÇALI Selin; ÖZÖZEN KAHRAMAN Selver, “Artvinlilerin Göç Tercihlerinde Bursa’nın Yerinin Sosyo-Ekonomik ve Mekânsal Analizi”
- ÇİFTÇİ Murat, “Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Güneş Enerjisi Potansiyeli ve Yerel Yönetimlerde Kullanımının Swot Analizi: Bursa Gürsu Belediyesi”
- DAMAR Cevdet, “Gürsu Monografyası”, Yıldız Matbaası, Bursa, 1955, s. 10.
- DEMİR Gökçe, Gürsu (Bursa) Yerleşim Alanındaki Temel Zeminin Jeo-mühendislik Özelliklerinin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Kullanılarak Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2013, s. 8.

- DİREK Mithat, *Tarım Tarihi ve Deontoloji*, Eğitim Yayınevi, Konya: 2012, s. 16.
- DOĞANAY Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Pegem Akademi, Ankara, 2019, s. 208.
- DOĞANAY Hayati; DOĞANAY Serkan, *Coğrafya'ya Giriş*, Pegem Akademi, Ankara, 2015, 12. Baskı, s. 9.
- ERBEK Elif; ÖZYÖRÜK Ahmet; ARSLAN Ümit, “Bursa İli Gürsu ve Kestel İlçelerindeki Meyve Üreticilerinin Pestisit Kullanımına Yönelik Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi” Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Bursa: 2018, s. 69-76.
- ERDOĞAN Eyüp, “Katırlı Dağın Bursa Florası”
- ERTÜRK Selma Akay, Bursa Ovası ve Çevresinin Ziraat Hayatı, (Doktora Tezi), 2008, s. 93.
- GÜLTUNA Kıvırcım Merve, “Gürsu-Bursa Fotovoltaik Güç Santralının Simülasyonu; Teknoekonomik ve Çevresel Optimizasyon”
- HAKTAN Sevinç, Bölgesel Kalkınma Sorunları: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Çanakkale: 2011, s. 9.
- HIZLI Mefail; KAPLANOĞLU Raif, “Bursa’nın Bereketi Gürsu”, Gürsu Belediyesi Yayınları, Bursa, 2013, s. 88.
- KAPLANOĞLU Raif, “Bursa’nın Göç Tarihi”
- KAYGALAK İrfan; IŞIK Şevket, "Kentleşmenin Yeni Ekonomik Boyutları", *Ege Coğrafya Dergisi*, C.16, S.1-2, 2007, s. 20.
- KOÇ Telat, “Kuzeybatı Anadolu’da İklim ve Ortam”, İstanbul: Çantay Kitabevi, 2001, s. 37.
- KÖPÜK Güner, Bursa Ovası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi, (Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003, s. 5.
- KUM Melike, “İktisadın Yeni Coğrafi Açılımı: Yeni Ekonomik Coğrafya Yaklaşımı”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 30, 2011, s. 238.
- LEFEBVRE Henri, “Mekânın Üretimi”, çev. Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014. s. 390.
- MURAT Çiğdem, “Bursa Ovası’nda Tarımsal Alan Kaybı”
- ÖZÇAĞLAR Ali; KASARCI Rüya, “Türkiye’de Hane Halkı Sayılarının Coğrafi Dağılışı ve Kır Kesimi Hane Halkı Sayısının Ekonomik Faaliyete Göre Ayrımı”, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 5, Ankara, 1996, s. 1.
- ÖZTÜRK Hatice, “Trafik Talep Yönetimi ve Gürsu İlçesinde Sürdürülebilir Ulaşım Planlaması”

ÖZTÜRK Muhammet Zeynel, "Uludağ(Zirve) ve Bursa Meteoroloji İstasyonlarının Karşılaştırmalı İklimi", Türk Coğrafya Dergisi, sayı 55: 13-24, İstanbul, 2010 s.22.

TECİM Vahap, "Coğrafi Bilgi Sistemleri Harita Tabanlı Bilgi Yönetimi", 1. Baskı, Renk Form Ofset Matbaacılık Ltd. Şti, 2008, Ankara s. 51.

TURAN Murat Ali; KATKAT Ali Vahap; ÖZSOY Gökhan, TABAN Süleyman, "Bursa İli Alüviyal Tarım Topraklarının Verimlilik Durumları ve Potansiyel Beslenme Sorunlarının Belirlenmesi"

TÜMERTEKİN Erol; ÖZGÜÇ Nazmiye, *Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekân*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 14. Baskı, s. 396.

United Nations World Urbanization Prospects, The 2003 Revision, New York: 2003.

UZUN Pınar Doğan, "Bursa İli Nilüfer İlçesindeki Kırsal Yerleşmelerin Mekânsal Analizi", (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2019, s. 25.

VARDAR Ahmet, Dünden Bugüne Gürsu ve Selanik Mübadilleri, 2018 s. 1.

YILMAZ Murat; KORAL Hayrettin, "Yenişehir Havzasının (Bursa) Neotektonik Özellikleri ve Jeolojik Gelişimi" İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Dergisi

YİĞİT Güzin Kantürk, "Türkiye’de Sağlık Coğrafyası Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", Volume: 6, Number: 1, E-Journal of New World Sciences Academy, 2011.

ZAMAN Serhat; COŞKUN Ogün, "Kentlere Göç Eden Kırsal Nüfusun Kentsel Uyumu ve Kentleşme Düzeyleri Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma: Erzurum Kenti Örneği", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.9, S.1, 2012, s.1051.

İnternet Kaynakları

<http://gursu.ziraatodasi.org.tr/tarim-ve-hayvancilik>

<https://bursa.tarimorman.gov.tr/Haber/435/Gursu-21-Kultur-Sanat-Ve-Armut-Festivali-Gerceklestirildi>

<https://cevresehgostergeler.csb.gov.tr/kentsel---kirsal-nufus-orani-i-85670>

<https://karaman.ktb.gov.tr/TR-129632/tarim-ve-ciftlik-agro-turizmi.html>

<https://mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=H&m=BURSA>

<https://uludagosb.org.tr/firmalar/>

<https://www.gursu.bel.tr/Gursu-Belediyesi-Hakkinda/>

<https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYH.pdf>

https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf

www.dsi.gov.tr

www.gursu.bel.tr

www.gursu.gov.tr/ekonomi

www.gursu.gov.tr/tarih

www.mgm.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.worldometers.info/world-population/

Kurumsal Kaynaklar

Bursa Büyükşehir Belediyesi CBS Şube Müdürlüğü

Gürsu Belediyesi İç Kontrol ve Kalite Birimi, *Mali 2018 Performans Programı*, Gürsu, 2018, s. 170.

Gürsu Esnaf ve Sanatkarlar Odası

Gürsu İlçe Emniyet Müdürlüğü

Gürsu İlçe Jandarma Komutanlığı

Gürsu İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Gürsu İlçe Nüfus Müdürlüğü

Gürsu İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü

Gürsu Ziraat Odası

Environmental Systems Research Institute (ESRI)